

МОЯ
БАТЬКІВЩИНА -
УКРАЇНА

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ХАРКІВСЬКА ОБЛАСНА СТАНЦІЯ ЮНИХ
ТУРИСТІВ» ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ**

МАТЕРІАЛИ
обласного етапу Всеукраїнської краєзнавчої експедиції
учнівської молоді
«МОЯ БАТЬКІВЩИНА - УКРАЇНА»

Харків-2023

У збірці представлені тези пошукових робіт учасників обласного етапу Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина - Україна».

Роботи подані в авторській редакції.

Упорядник збірки: Павелко І.В., методист Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради;

Відповідальна за випуск: Редіна В. А. – директор Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради.

Експедиція «Моя Батьківщина – Україна» проводиться з метою вдосконалення змісту, форм та засобів виховної роботи на кращих традиціях українського народу, формування гармонійно розвиненої особистості шляхом залучення дітей та молоді до активної діяльності з вивчення історичної та культурної спадщини, природного різноманіття рідного краю, ознайомлення з об'єктами заповідного фонду України. Вже дванадцятий рік поспіль школярі Харківщини активно залучаються до пошуково-краєзнавчої роботи за напрямками:

- «Духовно – культурна спадщина мого народу»;
- «Козацькому роду нема переводу»;
- «Із батьківської криниці»;
- «З попелу забуття»;
- «Геологічними стежками України»;
- «Географія рідного краю»

Обласний етап експедиції проводився у період з січня по листопад 2022 року. На конкурс від учасників експедиції було подано 73 роботи із закладів загальної середньої та позашкільної освіти з районів Харківської області та міста Харкова. Дана збірка включає тези пошукових робіт юних краєзнавців Харківщини.

Експедиція проводиться з метою національно-патріотичного виховання учнівської молоді, сприяє активізації пошуково-дослідницької, краєзнавчої роботи, вивченню природних об'єктів та явищ, геологічних пам'яток, родинних традицій і свят, обрядів, побутової культури, народних ремесел, ознайомленню з надбаннями духовно-культурної спадщини рідного краю, України, поповненню експозицій краєзнавчих куточків та музеїв.

ЗМІСТ

НАПРЯМ «ГЕОГРАФІЯ РІДНОГО КРАЮ»	
Білоєнко Руслан, ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ НАРИС ЗМІЇВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	7
Ванюшенко Катерина, ПРИРОДА, ЗНІВЕЧЕНА ВІЙНОЮ	9
Закапко Артем, ОРІЛЬ – РІЧКА З ЛЕГЕНД	11
Каліберда Ірина, «ГАЛУЗІ ГОСПОДАРСТВА ХАРКІВЩИНИ»	12
Кравченко Катерина, «ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕОЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»	14
Куц Дарина, МАЛА РІЧКА ЯК ОБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ	15
Лавриненко Юнона, ЯКІСТЬ ВОДИ ДЖЕРЕЛ ДОНЕЦЬКОГО ГОРОДИЩА ТА ЛІДНЯНСЬКОЇ БАЛКИ	17
Лузанов Олександр, ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МАЛИХ РІЧОК ХАРКІВЩИНИ НА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ОРЧИК	18
Мельник Микита БАЙБАК СТЕПОВИЙ НА ХАРКІВЩИНІ: ВІД МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ	20
Плетньов Микита ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ВОДИ ДЖЕРЕЛ ЛИПОВОГО ГАЮ м. ХАРКОВА	21
Учні 7-Б класу Валківського ліцею ім.О.Масельського, вихованці народознавчого гуртка та гуртка «Юні музеєзнавці» ЦТКЕУМ Валківської міської ради Харківської області. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО В НЕДАЛЕКОМУ МИНУЛОМУ	22
Черкасова Камілла, ТУРИСТИЧНІ ПЕРЛИНИ ХАРКІВЩИНИ: ШАРІВКА ПАРХОМІВКА	36
Цибульник Вікторія, Мірошніченко Юлія Красікова Єлизавета Барабаш Константин, Барабаш Софія, Барабаш Аріна СОРТОВИПРОБУВАННЯ НА ВАЛКІВЩИНІ: СУЧАСНИЙ СТАН	38
Яцун Маргарита, РОЗВИТОК ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	39
НАПРЯМ «ГЕОЛОГІЧНИМИ СТЕЖКАМИ УКРАЇНИ»	
Горелик Аліса, «МЕРТВЕ МОРЕ» ХАРКІВЩИНИ	43
Романов Роман, ЮЗІВСЬКА ПЛОЩА – ПЕРСПЕКТИВНЕ РОДОВИЩЕ ГАЗОНОСНИХ СЛАНЦІВ	44
НАПРЯМ «ДУХОВНА СПАДЩИНА МОГО НАРОДУ»	
Вербицька Валерія, ХРАМИ ХАРКОВА, ЩО БІЛЬШОВИЦЬКИЙ РЕЖИМ ЗАЛИШИЛИВ ТІЛЬКИ НА СВІТЛИНАХ	46
Воронченко Анна, ХАРКІВ У ТВОРЧОСТІ БУДЯНСЬКОГО КЕРАМІСТА ГАДИНИ ЧЕРНОВОЇ	48
Глоба Ельвіра, ГЛИНЯНИЙ ЧАРІВНИК ІЗ ЗОЛОТИМИ РУКАМИ	50
Глушко Марія, ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ МОГО РІДНОГО СЕЛИЩА	51
Гніда Поліна, НАЦІОНАЛЬНА ДОЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «БОЯРИНЯ»	52

Гончаренко Ярослав, РІЗНОМАНІТТЯ ВІРУВАНЬ. ГРИГОРІАНСЬКИЙ ТА НОВОЮЛІАНСЬКИЙ КАЛЕНДАРІ	54
Губа Єгор, С.І.РЯБОКІНЬ: ПРОФЕСІОНАЛІЗМ, ПОМНОЖЕНИЙ НА ТВОРЧИСТЬ	56
Данилюк Максим, ЕТНОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КРАЮ	58
Ищенко Артем, СТАНОВЛЕННЯ ПРОТЕСТАНТИЗМУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ В XVI- ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТ.	60
Касаткіна Єлизавета, «ДУХОВНІ ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧАЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»	60
Коробка Юлія, ТРАДИЦІЇ СВЯТКУВАННЯ РІЗДВА НА ХАРКІВЩИНІ	62
Костіна Дар'я, «КРИЛА СЛІВ: ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ОЛЬГИ СЕМЕНОВОЇ»	63
Костіна Мілана, ВНЕСОК ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА В ПРОЦЕС ПРОБУДЖЕННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ТА ДОБРОЗИЧНИХ ПОЧУТТІВ НАСЕЛЕННЯ ХАРКІВЩИНИ.	65
Кулик Маргарита, ТОЛОКА: ТРАДИЦІЇ ВЗАЄМОДОПОМОГИ ТА ВЗАЄМОПІДТРИМКИ УКРАЇНЦІВ	67
Малявіна Марія, ДИТИНСТВО НА КАРТИНАХ ІЛЛІ ЮХИМОВИЧА РЄПІНА	69
Плис Станіслав, ОСОБЛИВОСТІ КОЛОРИСТИКИ ПЕЙЗАЖІВ ВІКТОРА ЗАРЕЦЬКОГО	70
Реброва Вероніка, УКРАЇНСЬКИЙ ВІНОЧОК ЯК НЕЗМІННИЙ АТРИБУТ У ВЕСІЛЬНІЙ ОБРЯДОВОСТІ УКРАЇНЦІВ	71
Серіков Ростислав, «БОГ ПОСЛАВ ЦІЙ ЛЮДИНІ НАТХНЕННЯ»	72
Собакар Аліна, УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ ЯК ФЛАГМАН КУЛЬТУРНОГО СПРОТИВУ НАЦІЇ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ	74
Тітова Катерина, ДОСЛІДЖЕННЯ СВЯТКОВОЇ КУЛІНАРІЇ УКРАЇНЦІВ	76
Хрупа Поліна, ВІКТОР БОЙКО	77
Чаговець Дмитро, ОБРЯДИ СВЯТКУВАННЯ ДНЯ СВЯТИТЕЛЯ МИКОЛАЯ	78
Кривоборода Анастасія Омельченко Марія Омельченко Софія, Макарова Карина, ЗАКОХАНІ У РІДНИЙ КРАЙ	80
НАПРЯМ «З ПОПЕЛУ ЗАБУТТЯ»	
Бабенко Сергій, «ЖИТТЄВА ІСТОРІЯ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ»	82
Безкоровайний Ярослав, «НЕ ВМИРАЄ ДУША НАША, НЕ ВМИРАЄ ВОЛЯ»	84
Борщ Віктор, ДО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ ЗАВЖДИ ГОТОВИЙ	84
Головінов Оскар, СЕЛО БРИГАДИРІВКА ТА АСПЕКТИ ВОЛОСЬКО-МОЛДАВСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕМІГРАЦІЇ НА БАЛАКЛІЙЩИНІ	86
Вихованці гуртка “ «Фольклористика» КЗ “Миколаївський ліцей” Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області, НА ЗАХИСТІ РІДНОЇ ЗЕМЛІ	90
Дерев'янка Тетяна, НЕЗЛАМНІ ДУХОМ (про досвід волонтерства, маленькі та великі перемоги, людей та їхні історії)	92
Козловська Юліана, ПАМ'ЯТЬ, ЯКА ЙДЕ У ВІЧНІСТЬ	93
Мащенко Ілля, ДОЛІ ЛЮДЕЙ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ	95
Місяйло Ірина, «ІСТОРІЯ СЕЛА КАРПАТСЬКЕ» ЗА НАПРЯМКОМ «З ПОПЕЛУ ЗАБУТТЯ»	97
Сіренко Дмитро, УСЕ, ЩО РОБИВ У СВОЄМУ ЖИТТІ, БУЛО ПРИСВЯЧЕНЕ УКРАЇНІ...	99
Соболь Владислав, УЧИТЕЛЬ З ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ	100
Стеценко Єлизавета, МІЦНЕ КОРІННЯ МОГО РОДУ	102

Тарасенко Дар'я, <i>ТОЙ, ХТО БОЇТЬСЯ СМЕРТІ, НЕ МОЖЕ БУТИ ГЕРОСМ.</i>	103
Циганок Ангеліна, <i>ПРИКЛАД НЕЗЛАМНОСТІ.</i>	105
Прудка Єлізавета, <i>ВОНИ РЯТУВАЛИ УКРАЇНУ ВІД НЕВИДИМОГО ВОРОГА</i>	106
Члени ради Зразкового військово-історичного музею "Пам'ять Валківського ліцею та вихованці гуртка "Юні музеєзнавці" ЦТКЕУМ Валківської міської ради, <i>ЗАХИСНИК</i>	108
НАПРЯМ «ІЗ БАТЬКІВСЬКОЇ КРИНИЦІ»	
Бабіна Крістіна, <i>ІСТОРІЯ ПЕРЛИНИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА БОГОДУХІВЩИНИ</i>	110
Болдовська Софія, <i>ГОЛОВУ НЕ ТІЛЬКИ ХУСТКОЮ НАПИНАЛИ, А Й ПІД НИЗ ОBOB'ЯЗКОВО ОЧПОК ОДЯГАЛИ</i>	111
Бойкова Дар'я, <i>КОРІННЯ І СМАК УКРАЇНСЬКОГО БОРЦУ</i>	112
Бухонська Дарина, <i>ТРИ ЖІНКИ, ТРИ ДОЛІ, ТРИ ОСЕЛІ</i>	114
Вєжлівцев Володимир, <i>«ІСТОРІЯ ПРІЗВИЩ МОЇХ ОДНОКЛАСНИКІВ»</i>	116
Гаврильчук Дмитро, <i>БОРЩИК У ГОРЩИКУ</i>	117
Дуга Юлія, <i>БУДЕ ХЛІБ – БУДЕ Й ПЕРЕМОГА</i>	118
Вихованці гуртка «Пішохідний туризм» Чугуївського центру туризму та краєзнавства, учні 4 класу КЗ «Чугуївський ліцей №7» Чугуївської міської ради Харківської області, <i>ВЕРБА – СКАРБ УКРАЇНИ</i>	119
Красікова Анастасія, <i>«ХАЙ СТЕЛИТЬСЯ ВАМ ДОЛЯ РУШНИКАМИ»</i>	122
Мендюра Олександр, <i>ПОЕЗІЯ МОЇХ ЗЕМЛЯКІВ</i>	123
Вихованці народного фольклорно-етнографічного колективу «Вербиченька» Нововодолазького БДЮТ Нововодолазької селищної ради, <i>СИМВОЛІКА КРОЛЕВЕЦЬКИХ РУШНИКІВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЇХ В ОБРЯДОВОСТІ (на основі фольклорно-етнографічних експедицій Слобожанщиною та колекції народного фольклорно-етнографічного колективу «Вербиченька)</i>	124
Пономарьова Інна, <i>РОДИЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ</i>	126
Осман Єлізавета, <i>«ЦІЛЮЦІ РОСЛИНИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ КУХНІ ХАРКІВЩИНИ»</i>	128
НАПРЯМ «КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ»	
Вихованці гуртка «Географічне краєзнавство» Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, учні Ков'язького ліцею Валківської міської ради Харківської області, <i>ВАЛКІВЩИНА – БАТЬКІВЩИНА ЗАКОЛОТІВ І РЕВОЛЮЦІЙ</i>	130
Жидкова Поліна, Процик Олександр, Череватенко Ярослав, Чорнобай Вероніка, <i>ВІЙСЬКОВЕ МИСТЕЦТВО КОЗАКІВ</i>	132
Поставка Поліна, <i>КАПЕЛАНИ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ</i>	134
Самойлов Єгор, <i>«ЛОБУТ ТА ТРАДИЦІЇ КОЗАЦТВА XVII СТОЛІТТЯ»</i>	136
Хижниченко Софія, <i>ЛЕГЕНДА ПРО ДАНИЛА НЕЧАЯ</i>	137

НАПРЯМ «ГЕОГРАФІЯ РІДНОГО КРАЮ»

ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ НАРИС ЗМІЙВСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Білоєнко Руслан, учень 11-А класу комунального закладу «Харківський ліцей № 2
Харківської міської ради»

Керівник: Логвинова Марина Олександрівна, вчитель географії

Зміївська міська територіальна громада – одна із наймальовничіших громад Харківщини, утворена Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року №725р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Харківської області» шляхом об'єднання 10 рад: Зміївської міської ради, Зідьківської селищної ради та Бірківської, Борівської, Великогомільшанської, Задонецької, Соколівської, Таранівської, Тимченківської і Чемужівської сільських рад Зміївського району Харківської області.

Об'єктом дослідження є Зміївська міська територіальна громада як адміністративна одиниця Харківської області. **Мета дослідження** – охарактеризувати територіальні особливості природно-ресурсного потенціалу та історичного розвитку Зміївської міської територіальної громади.

Зміївська громада розташована в центральній частині Харківської області. Загальна площа громади – 792,5 км². Чисельність населення громади: 41963 осіб (станом на 2020 рік), міське населення становить 18023 осіб, сільське населення – 23940 осіб. До складу громади входять 1 місто (Зміїв), 1 селище міського типу (Зідьки), 53 села та 5 селищ. У громаді утворено 7 старостинських округів.

Рельєф громади – хвиляста рівнина, яка розмежована річковими долинами, ярами та балками, приурочена до басейну річки Сіверський Донець. Зміївська громада розташована в двох природно-кліматичних зонах: степу і лісостепу. Клімат помірно-континентальний, зима нестійка, продовжується близько 130 днів. У громаді переважають ґрунти, що сформувалися під впливом дернового процесу. Пануючі типи ґрунтів – потужні та типові чорноземи. На території Зміївської громади відсутні промислові запаси корисних копалин, за винятком родовищ мінерально-сировинних ресурсів: запаси піску в с. Кампліці та с. Омельченки, запаси глини в громаді м. Зміїв і с. Пасіки та с. Острроверхівка.

По території громади протікають річки: Сіверський Донець (права притока р. Дон), Гнилиця, Мжа, Гомільша, Берестова, Борова, Уди. Загальна довжина річок громади – 139,5 км. Найбільшу довжину має р. Сіверський Донець – 51 км. Найкрупнішим є озеро Лиман, розташоване біля с. Лиман, Зміївської громади.

На території громади переважає лісовий тип рослинності, поширені широколистяні ліси – кленово-ясенево-липові діброви, соснові бори та субори, берестово-пакленові діброви, осокірники, вербняки та вільшняки. Заплавні та суходільні луки, степова рослинність, болота та водна рослинність займають у парку невеликі площі. Різноманіття біотопів даного природного комплексу сприяє розвитку різних видів наземних хребетних тварин. Тут зустрічається близько 20 видів земноводних та плазунів. Майже 130 видів птахів мешкає у громаді.

Гармонійне сполучення природного ландшафту, культурно-історичних пам'яток та лікувально-кліматичні умови обумовлюють високий рекреаційний потенціал громади, створюють можливості для відпочинку та екотуризму.

Масове заселення території сучасної Зміївщини почалося на початку XVII ст. Особливо бурхливим воно було у 1630-1640-х рр., коли сюди з Правобережної України прибули учасники селянсько-козацького повстання під проводом Павла Бута-Павлюка та Дмитра Гуні. В 1656 р. Зміїв стає повітовим містом. У 1658 р. побудована Зміївська фортеця. 5 листопада 1670 р. під Змієвим сталася вирішальна битва між загонами отамана Олексія Хромого та московським військом.

1797 р. Змієву повертається статус повітового міста, а 4 лютого 1803 р. Указом імператора Олександра I було затверджено герб Змієва. Було також затверджено план забудови міста. На початок XIX ст. Зміївський повіт був найбільшим повітом Харківської губернії. Згідно з даними Харківського статистичного комітету, у Зміївському повіті на 1905 р. налічувалося 275540 жителів.

У грудні 1928 р. Зміїв віднесено до категорії поселень міського типу. Цього ж року у Змієві переобладнали електростанцію. Були розширені і реконструйовані лісопильний, хлібний, спиртовий, ремонтний, два цегельні заводи, паровий млин, олійниця, друкарня та інші. Були споруджені обозбудівний завод, авторемонтні майстерні. Напередодні Другої світової війни в Зміївській громаді вже налічувалося 48 колгоспів, 3 радгоспи, 2 МТС, 8 промислових підприємств і промартілей, було 153 тваринницькі ферми. На полях працювало 119 тракторів, 41 комбайнів, 58 молотарок, 72 автомашини. До війни практично всі села громади мали свої школи.

22 грудня 1948 р. Указом Президії Верховної Ради УРСР селище міського типу Зміїв переводиться до категорії міського поселення і було перейменоване на «місто Зміїв».

У 60-70-ті рр. XX ст. на Зміївщині швидкими темпами розпочинається будівництво навчальних закладів. На околиці районного центру виростає школа-інтернат. В заможній частині міста стає до ладу нова середня школа № 2, де розпочинають навчання близько тисячі дітей. 1962 р. в с. Таранівці побудовано нову середню школу на 520 учнів. В ці ж роки у Змієві в трьох десятирічних, одній восьмирічній та одній початковій школах навчалася вже 2683 учні. У вечірній школі робітничої молоді та заочній середній школі навчалася 1300 учнів.

На 1971 р. площа району становить 136,6 тис. га., протяжність з півночі на південь становить 55 км, а із сходу на захід – 57 км. У складі району, окрім м. Змієва, три селищні ради (Комсомольська, Зідьківська, Лиманська), 12 сільських рад, у складі яких перебуває 89 населених пунктів. Населення району на 01.01.1972 р. становить 87,8 тис. осіб у тому числі: міського – 38,3 тис., сільського – 49,5 тис. Із них працездатного – 43 тис. осіб. Обсяг валової продукції народного господарства району становить 227,7 млн. крб. Із них: промисловість – 202 млн. крб., сільське господарство – 25,7 млн. крб.

У період із 1976 по 1986 рр. іде інтенсивне будівництво виробничих об'єктів і житла, а економіка району і матеріальний добробут його мешканців

досягли найвищого рівня. 90-ті рр. ХХ ст. стали переломними в історії України і, зокрема, Зміївського району та його населення. У 1990 р., на численні вимоги громадських організацій і свідомих громадян Зміївщини, рішенням Верховної Ради РСР йому було повернуто історичну назву «Зміїв». Це сталося якраз напередодні відзначення 350-річчя козацького міста Змієва.

17 липня 2020 року, в результаті адміністративно-територіальної реформи та ліквідації Зміївського району, громада увійшла до складу Чугуївського району Харківської області.

ПРИРОДА, ЗНІВЕЧЕНА ВІЙНОЮ

Ванюшенко Катерина, учениця 8 класу Комунального закладу «Улянівський ліцей»
 Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області,
 вихованка Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів»
 Харківської обласної ради. Керівник – Астапова Тетяна Миколаївна, керівник гуртків –
 методист Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів»
 Харківської обласної ради

Мотивацією для вибору теми дослідження стала необхідність вивчення ситуації, що склалася у лісових масивах Харківщини внаслідок військових дій російської федерації проти України. Агресія ворога призвела до нагромадження у лісах вибухових предметів, значних пожеж, пошкодження деревостою тощо.

У рамках Комплексної Програми охорони навколишнього природного середовища Харківської області на 2021-2027 роки, спираючись на виклики воєнного стану сьогодення вихованцями закладів позашкільної освіти Харківщини та учасниками учнівського лісництва, що працює на базі одного з лісових господарств було проведено аналіз сучасного стану лісових насаджень на ділянці, яка була перевірена піротехніками Державної служби України з надзвичайних ситуацій та вибухотехніками Національної поліції України.

Зараз у Слобожанському лісовому офісі Державного підприємства «Ліси України» у межах Харківської області функціонують 4 лісових господарств, ще 2 (Ізюмське, Куп'янське) – припинили свою діяльність внаслідок тривалого перебування в окупації.

До 2014 року головними наслідками воєнних дій, з якими періодично стикалися лісівники України при веденні лісового господарства, були залишки боєприпасів у ґрунті та деревині часів Другої світової війни.

Зараз, за даними Всесвітнього фонду охорони дикої природи від бойових дій в Україні постраждало близько 600 тис. гектарів лісів, значна площа яких саме у Харківській області. На лінії фронту опинилися ряд управлінь лісового та мисливського господарства, лісгоспів, лісництв.

Після повномасштабного військового вторгнення росії, українські ліси опинились під впливом бойових дій: ракетних та артилерійських обстрілів, авіаційного бомбардування, обстрілів з стрілецької зброї, руху важкої бойової техніки лісами, створення бойових позицій, мінування лісів тощо. Це призводить до масштабного забруднення боєприпасами та замінування.

Аналіз доступних карт дає можливість оцінити дані, щодо територій, які потенційно можуть бути забруднені вибухонебезпечними предметами. Сервіс

протимінної діяльності Державної служби України з надзвичайних ситуацій України – це державна профільна організація, тому створена там карта є основою.

На основі карти військових дій та використовуючи базу даних про ліси в межах Харківської області було встановлено площі та запаси лісів, які перебували чи знаходяться на тимчасово окупованій території, або в зоні військових дій, тобто в яких лісогосподарська діяльність наразі є обмеженою.

Загалом у Харківській області понад 170,5 тис. га лісових насаджень потребують проведення робіт з розмінування. Роботи з розмінування проведені на площі лише 623 га. 7,2 тис. га лісів області продовжують знаходитися в тимчасовій окупації.

Прохід та проїзд лісовими масивами у Харківській області залишається небезпечним для життя. Лісівники попереджають про заборону відвідувати ліси цивільному населенню та закликають у разі виявлення вибухонебезпечних предметів звертатися в екстрені служби.

Після ретельного обстеження Державною службою України з надзвичайних ситуацій однієї з ділянок лісу на вибухонебезпечні предмети, учні Харківщини, які навчаються лише дистанційно, отримали змогу провести ряд досліджень та взяти участь у реалізації проєкту «Зелена країна», що започаткований у червні 2021 року Президентом України Володимиром Зеленським.

Учні закладів позашкільної освіти Харківщини спільно з працівниками лісгоспів та військовослужбовцями долучились до реалізації Президентської програми «Зелена країна»: йдеться про висадження протягом трьох років 1 млрд. дерев та створення протягом 10 років 1 млн. га нових лісів. Фактично це велике лісове будівництво. Лише одного дня було висаджено близько 3000 сіянців сосни звичайної. На знак подяки за чудову роботу організатори заходу провели екскурсію до теплиць, де вирощують саджанці.

Виявляється, вирощування дубових насаджень – тривалий і кропіткий процес, який починається ще на стадії заготівлі насіння. Жолуді заготовляють восени. Після їх збору, наступним кроком є – стратифікація. Це один зі способів підготовки насіння до проростання. Насіння жолудя закопують в спеціальну траншею та перешаровують піском, що унеможлиблює його проростання під час зимового періоду. Частина насіння сіють восени у посівне відділення, решту навесні висаджують у касети для вирощування сіянців дуба із закритою кореневою системою. У лісництві нам розповіли, що у касети викладають тільки пророщений жолудь. Потім касети з сіянцями виносять із теплиць у відкритий павільйон. Це загартовує рослину та в майбутньому дає кращу її приживлюваність. З посаженого жолудя уже восени лісівники отримають сіянці дуба звичайного, які згодом будуть висаджені.

Але, все ж таки, на сьогодні, з безпекових міркувань, головною проблемою є неможливість проведення розробки згарищ, санітарних та інших рубок та лісовідтворення на територіях, що знаходилися у зоні активних бойових дій.

Зараз ворог багато знищує лісів. А ми, як ніколи раніше, усвідомлюємо, що ліс треба відновлювати. Тому садимо нові дерева, щоб мати змогу в майбутньому дихати чистим повітрям.

ОРІЛЬ – РІЧКА З ЛЕГЕНД

Закапко Артем Михайлович, учень 8 класу Сомівської філії КЗ «Зачепилівський ліцей»
 Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області
 Керівник: Давиденко Юлія Олександрівна, вчитель географії Сомівської філії КЗ
 «Зачепилівський ліцей» Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської
 області, тел. 0665246248

Річка Оріль бере свої витoki на висоті 150 м над рівнем моря поблизу села Єфремівка та тече через території Харківської, Полтавської та Дніпропетровської областей.

Широка улоговина орільської долини сформувалася ще в період танення льодовиків за рахунок потужних потоків води.

Довжина річки Оріль складає - 329 км, а впадає вона в Дніпродзержинське водосховище. Оріль має рівнинний характер течії. Дно Орілі лише в небагатьох місцях замулене, а в більшості піщане. Береги висотою 0,3-2,0 м місцями зливаються зі схилами долини. Заплава річки досить широка, на якій розкинулись заплавні руки.

Річка Оріль відноситься до річок, які мають яскраво виражений лісостеповий характер.

Клімат басейну річки Оріль помірно-континентальний з відносно теплою малосніжною зимою і жарким, з частими засухами літом.

Живлення Орілі переважно снігове та дощове, для літньо-осінньо-зимової межени має значення також джерельне живлення, а також регулювання стоку (накопичення води) в численних лиманах-озерах.

Гідрологічні обстеження ми проводили у польових умовах поблизу південних околиць села Сомівка. За допомогою спиртового термометра, лакмусових папірців, пробірки та мильного розчину було визначено температуру води, запах, кислотність та жорсткість. Результати дослідження прозорості води занесли до таблиці. Ширина в місці спостереження складає приблизно 30 м, а максимальна глибина 4 м. Під час обробки записів виявили, що швидкість течії складає приблизно 0,3 м/с.

Річку Оріль заселяють різноманітні живі організми. Тут водяться: сом, лящ, щука, судак, окунь, карась, плітка, краснопірка, линь, минь т ін. Дуже особливо велике різноманіття птахів – дикі качки, кулики, водяні курки, фазани, чаплі, дикі гуси, лебеді.

У Займанському орнітологічному заказнику місцевого значення гніздиться багато видів птахів, в тому числі рідкісні, занесені до Європейського Червоного списку (деркач), Червоної книги України (кулик-довгоніг), Червоного списку Харківської області (14 видів).

У давніх русів цю річку називали УГЬЛЬ або УГОЛЬ, у малоросійських гідрографів – ЮРЕЛЬ, ОРЕЛЬ, у малоросійських літописців ОРІЛЬ.

Сьогодні спостерігається високе антропогенне навантаження на річку.

У ХХ столітті два серйозних рукотворних чинники суттєво вплинули на гідрологічний режим Орелі: будівництво Дніпродзержинської ГЕС та каналу «Дніпро-Донбас».

Неповторні за своєю красою куточки річки Оріль, мають велике культурне та естетичне значення.

Щоб врятувати малу річку нашого краю від зникнення органи влади повинні посилити контроль за станом водойми, організувати заходи з охорони річки, запобігати подальшому забрудненню річки побутовими відходами.

«ГАЛУЗІ ГОСПОДАРСТВА ХАРКІВЩИНИ»

Каліберда Ірина, учениця 8 – А класу Комунального закладу «Козачолопанський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області. Керівник: Щеголева – Кравченко Наталія Анатоліївна, вчитель географії КЗ «Козачолопанський ліцей».

Ремесло та промисловість

Основи сучасного устрою Харківщини закладалися у процесі колонізації починаючи з кінця XV початку XVI ст. Тоді почався процес утвердження господарського устрою регіону.

Основою господарчої діяльності населення Слобожанщини у другій половині XVII ст. було землеробство. Крім того, слобожани займалися різними промислами, які мали важливе значення для розвитку господарства краю та економічних зв'язків з іншими землями України, Московської держави, а згодом і Російської імперії.

Збільшення виробництва зерна та підвищення попиту на нього призвело до швидкого розвитку млинового промислу. Потрібно зазначити, що млини вітряні та водні будувалися одні з перших у переліку господарських споруд. Млини коштували доволі дорого. У кінці XVIII ст. у Харківському комісарстві було 107 млинів, Мерехвянському – 39, Ізюмському – 53.

Значне місце серед промислів слобожан займали гуральництво та броварництво, пов'язані із виробництвом горілки, пива й меду. У 60-х роках XVII ст. у мешканців Харкова було 4 броварських і 73 шинкових двори. Викурюванням горілки займалось тільки українське населення, оскільки російське не мало пільг на даний промисел.

Одним із найдавніших та найпоширеніших промислів на Слобожанщині було бджільництво (бортництво), яким займалась переважно козацька старшина, яка для цього навіть насаджувала штучні лісо-полоси з липи та акації. У Чугуєві знаходились царські пасіки. Бджільництвом займалися більш заможні мешканці. Популярність даного промислу була зумовлена високим попитом на мед і віск, як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку.

У лісистих місцях мало велике значення виробництво смоли та дьогтю. Переважно цим промислом займались поміщики, оскільки він потребував значних капіталовкладень, але в той же час приносив значний прибуток.

Сільське господарство

Сільське господарство на території Харківської області пройшло тривалий етап розвитку. Зручні природні умови та багаті природні ресурси дозволяли без значних зусиль створювати захисні форпости та розвивати господарство, тим самим сприяючи переселенню на дану територію переселенців. Тут були сприятливі умови для розвитку землеробства, городництва, садівництва, а також

для розведення коней, великої рогатої худоби та овець. Різноманітні ресурси створювали передумови для розвитку різних ремесел та промислів.

У XVI-XVII ст. в основі земельної власності лежала вільна заїмка. Землеробством займалися як селяни, так і жителі міс.

У XVIII-XIX ст. землеробство залишалось основою економічного життя Слобожанщини. Козаки не мали юридичного права на володіння кріпаками, але «займанщина» відкрила козацькій старшині та заможним козакам, як більш забезпеченому стану, можливості займати більше земель. Вони селили на них з селян, які мали її обробляти за певну частку відведеної їм землі, використовували працю полонених татар та збіднілих людей. Так до кінця XVII ст. більша половина мешканців Слобожанщини потрапила у кріпосну залежність, переважно від козацької старшини: 1768 року із 38 1745 селян чоловічої статі поміщикам належало 196 336 чоловік, що становить близько 50%. Остаточо оформилось кріпацтво на Слобожанщині вже в кінці феодално-кріпосницької системи, а юридично – наказами Катерини II.

Сучасність Харківщини

Харків – великий промисловий центр України. Основу виробничого потенціалу становлять підприємства високотехнологічних галузей: енергомашинобудування, електротехнічної промисловості, транспортного та сільськогосподарського машинобудування, приладобудування, радіоелектроніки, авіакосмічної промисловості. Продукція харківських підприємств відома в Україні та за її межами. Це – трактори та генератори для атомних електростанцій, літаки, танки, металообробні верстати та інше.

Але на сьогоднішній день більшість підприємств втратила свою чинність та робочу силу.

Машинобудування – одна із бюджетоутворюючих галузей економіки Харкова. Провідні підприємства машинобудівної галузі:

- ВАТ «Турбоатом»
- ЗАТ Завод «Южкабель»
- ДНВП «Об'єднання Комунар»
- Харківське державне авіаційне виробниче підприємство
- ДП «Харківський машинобудівний завод «ФЕД»
- ТОВ «Харківський завод підйомно-транспортного обладнання»

Підприємства харчової промисловості повністю забезпечують власні потреби регіону у виробництві хлібобулочних та макаронних виробів, м'ясних продуктів, цільномолочної продукції. Провідні підприємства харчової галузі:

- ПАТ «Харківська бісквітна фабрика»
- ПАТ «Кондитерська фабрика «Харківчанка»
- ТОВ «Техноком»
- Філія ВАТ «Вімм-Біль-Дан Україна» – Харківський молочний

комбінат»

Провідні підприємства хімічної, нафтохімічної та фармацевтичної галузі:

- ВАТ Хімфармзавод «Червона Зірка»
- ТОВ Фармацевтична компанія «Здоров'я»
- ВАТ Харківське фармацевтичне підприємство «Здоров'я народу».

«ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГЕОЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ»

Кравченко Катерина, учениця 8 – А класу Комунального закладу «Козачолопанський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області. Керівник: Щеголева – Кравченко Наталія Анатоліївна, вчитель географії КЗ «Козачолопанський ліцей», спеціаліст Вищої категорії, Старший вчитель

Процес взаємодії людини із довкіллям супроводжується різного роду стресами (напруженнями адаптаційного апарату), які спричиняються різними факторами: екопатогенними (хімічне, фізичне, радіаційного та біологічне забруднення, екстремальні ситуації); міграційними, виробничими, соціально-побутовими, медикаментозно-імунологічними, генетичними, репродуктивними та іншими. В цілому фактори, що впливають на здоров'я людини, можна поділити на дві групи: спадкові та зовнішнього середовища.

Найбільшим забруднювачем атмосферного повітря залишаються підприємства обробної промисловості (10,3 тис. т, у тому числі харчова промисловість – 4,9 тис. т, виробництво інших неметалевих виробів – 3,3 тис. т.), виробництво електроенергії, газу та води (2,7 тис. т), транспорт (1,7 тис. т). Викиди в середньому на одне підприємство є найвищими у галузях виробництва інших неметалевих виробів (101,4 т), виробництва електроенергії, газу та води (50,9 т), хімічного виробництва (40,8 т).

За останні роки однією з причин погіршення екологічного стану земель в області є підтоплення території ґрунтовими водами та зсуви ґрунтів, які активізувалися в останні роки. Підтоплення в області спостерігаються у 129 населених пунктах на території 23 районів. Такі території складають близько 7,3 тис. га земель, на яких розташовано 13,4 тис. га садиби з будівлями, в м. Харкові вони охоплюють понад 4 тис. га, на яких знаходиться більше 11000 виробничих об'єктів.

Споживання недоброякісної води негативно впливає не лише на здоров'я теперішнього покоління, а й призводить до появи різноманітних мутацій та аномалій розвитку організму. Сучасний екологічний стан підземних вод можна охарактеризувати як напружений. В м. Харкові техногенний вплив забруднювачів розповсюджується на глибину залягання основних експлуатаційних водоносних горизонтів, таких як межигорсько-обухівський (харківсько-верхньокиївський), бучаксько-канівський і верхньокрейдяний.

Ґрунтові води першого від поверхні водоносного горизонту значно забруднені. Підвищені показники загального вмісту солей, сульфатів, нітратів, незадовільний бактеріологічний стан підземних вод, підвищена жорсткість води, в основному за рахунок вмісту заліза.

Першим з фізичних факторів забруднення міського середовища є тверді відходи – головне джерело захаращення і засмічення міських ландшафтів і приміських зон. Вони складаються із відходів промисловості, будівництва і житлово – комунального господарства.

Тверді відходи як фізичний фактор середовища життя людини є достатньо узагальнюючим поняттям, яке включає різноманітні за характером впливу на це

середовище складові речовини. Проблема твердих відходів є історично та соціально обумовленою. До ери агломерацій утилізація відходів була полегшена завдяки великій приймаючій спроможності компонентів навколишнього середовища: землі і води. Індустріальне суспільство з низьким відсотком сільського населення і високими прибутками виробляє значно більше відходів, ніж може переробити природа. Так, вага упаковки складає близько 30%, а за обсягом вона становить 50% всіх побутових відходів. Більшу частину інших відходів складають харчові і, так звані, дворові відходи. Папір складає приблизно половину пакувальних матеріалів, після нього йдуть скло, метал, пластик.

Приведений огляд географічних аспектів геоecологічної ситуації свідчить, що вони впливають на здоров'я населення неоднозначно і до певної міри суперечливо. Якщо при оцінці екологічного фактору чітко можна визначити, що високий рівень екологічного забруднення підвищує ризик патологічних проявів. Але з'являється ряд нових патологій та несприятливих станів організму, що зумовлюються зростанням соціально-психологічної напруженості середовища, підвищенням техногенного навантаження, а в окремих випадках і погіршенням екологічної ситуації.

Середовище, яке оточує людину, формувалось мільйони років. Воно складається із штучного середовища, створеного людьми в процесі розвитку і створення господарсько – побутової, промислової, транспортної, енергетичної та інших інфраструктур; натурального природного середовища, яке формувалося в процесі еволюційного формування Землі та життя на ній, природних ресурсів, без яких неможливо існувати та розвиток суспільства. В даному розділі будуть розглянуті питання чинників природного довкілля, що впливають на здоров'я людей, екологічні аспекти окремих захворювань, а також вплив антропогенних чинників, що можуть призвести до виникнення захворювань.

Екологічна ситуація у порівнянні з іншими регіонами України характеризується меншою напруженістю, проте недостатнє забезпечення водними ресурсами формує певні проблеми ведення водного господарства.

Загалом же природно-географічні особливості, особливо геохімічні у комплексі з іншими – кліматичними і водними формують досить строкату структуру.

МАЛА РІЧКА ЯК ОБ'ЄКТ ГОСПОДАРСЬКОГО ВИКОРИСТАННЯ

Куц Дарина, учениця 10 класу Новомерчицького ліцею Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області, вихованка Центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді Валківської міської ради Харківської області
Керівник : Вовк Володимир Федорович, учитель географії

Водні ресурси – один з важливих для людини видів природних ресурсів. Проблема забезпечення ними і раціонального їх використання набула глобального характеру, причому вона загострюється через зростання людством водоспоживання.

Україна не належить до добре забезпечених водними ресурсами країн світу.

Ситуацію погіршує високий ступінь господарського використання поверхневих вод (у окремі роки він досягав 80%), а також значна нерівномірність розподілу поверхневих вод по території країни.

Об'єктом вивчення були обрано малу річку Мокрий Мерчики (басейн Дніпра). Предметом вивчення стали зміни річки у кінці ХХ – на початку ХХІ століття, обумовлені господарською діяльністю людини.

Вибір саме даної річки як об'єкту досліджень визначається її типовістю для північно-східної частини України, а також недостатнім рівнем системних досліджень в умовах активного впливу людини на неї.

Мета роботи – складання фізико-географічного опису штучних гідротехнічних споруд, створених на річці Мокрий Мерчик.

Працюючи над реалізацією поставленої мети, авторка вирішувала такі завдання :

1. Вивчити, описати і оцінити природні умови формування річки Мокрий Мерчик.
2. Дослідити і описати сучасний стан річки Мокрий Мерчик.
3. Визначити види господарського використання річки Мокрий Мерчик у кінці ХХ – на початку ХХІ століть, установити перспективи господарського використання її у майбутньому.

Проведені дослідження дозволили оновити і уточнити інформацію про сучасні природні умови формування малої річки Мокрий Мерчик, визначити її стан на початку ХХІ століття, основні морфометричні, гідрологічні та гідрохімічні показники річки, які сформувались в умовах природно-антропогенних ландшафтів при активному господарському використанні Мокрого Мерчика. Були встановлені зміни поздовжнього профілю річки та її режиму, доведено і обгрунтовано причини зменшення її річного стоку, установлені закономірності розподілу і динаміки показників кислотності, мутності, прозорості її води у теплу частину року, вмісту у ній кисню,

Отримані у процесі досліджень дані свідчать про активне господарське використання у ХХІ столітті малої річки Мокрий Мерчик, причому його інтенсивність зростала аж до початку пандемії COVID-19.

Протягом другої половини ХХ – початку ХХІ століть спостерігались постійні якісні зміни напрямків господарського використанні річки.

Ураховуючи її типовість для північно-східної частини України можна обгрунтовано поширювати отримані висновки на інші малі річки субрегіону.

Отримані дані стали загальнодоступними завдяки редагуванню і доповненню авторкою роботи статті Вікіпедії «Мокрий Мерчик».

ЯКІСТЬ ВОДИ ДЖЕРЕЛ ДОНЕЦЬКОГО ГОРОДИЩА ТА ЛІДНЯНСЬКОЇ БАЛКИ

Лавриненко Юнона, КЗ «Центр дитячої та юнацької творчості №2 Харківської міської ради», вихованка гуртка «Юний рятувальник», 7-а клас, ХГ№ 137

Подрезов Костянтин Михайлович, керівник гуртка «Юний рятувальник» КЗ «Центр дитячої та юнацької творчості № 2 Харківської міської ради»

«Вода для пиття є невід'ємною складовою підтримки життя та має велике значення для здоров'я людини. Понад 40% всього населення світу стикається з проблемами в доступі до достатньої кількості питної води. Вже з початку 20 століття ця проблема розглядається як глобальна та актуальна сучасність»

« Проблема недостатньої кількості питної води з 20 сторіччя розглядається як глобальна проблема сучасності. Населення планети стрімко зростає і при цьому зростає необхідність в чистій питній воді»

«Практичне значення нашого дослідження полягає в забезпеченні безпечного доступу мирного населення до цих джерел води, які знаходяться у зручному місці (пішому доступі) та легко доступні для взяття води у випадку відключення електроенергії, коли робота водопостачання у місті ускладнюється внаслідок відсутності електроенергії»

«Якість води – це характеристика складу і властивостей води, що визначає її придатність для конкретних видів водокористування. Якість питної води оцінюють за трьома групами показників: перша – мікробіологічні, друга – токсикологічні, третя – органолептичні»

«Якісний склад води визначається фізичними, хімічними та біологічними показниками»

«Джерела, які ми досліджуємо знаходяться поряд житловими масивами Філіповка та Лідне, та місцеве населення може дістатися до цих джерел без технічних транспортних засобів, що є найважливішим при користування водою цих джерел»

«Донецьке городище — у наш час це багатошарова пам'ятка археології національного значення, що розташована на високому мисі правого берега річки Уди на території міста Харкова. У відкладах культурного шару зафіксовані різноманітні археологічні матеріали в широкому хронологічному діапазоні від епохи бронзи і до давньоруського часу»

«Лідний яр — балка (яр) довжиною більше 7 км з крутими схилами в місті Харкові. Розділює навпіл селище Лідне, відокремлює Липовий гай від місцевості Перемога, Нову Баварію від місцевості Місто Донець та Покотилівки, яка вже за межами Харкова. Дном яру протікає частково пересихаючий струмок з однойменною назвою, який живить водою близько 5 ставків розташованих тут і впадає у річку Уди в районі Липового гаю»

«З джерел Донецького городища, струмка Ліднянської балки та джерела Ліднянської балки було відібрано три проби та проведені гідрологічні дослідження. Результати досліджень були згруповані у таблиці»

«Всі проби води з джерел Донецького городища та Ліднянської балки на протязі останніх 2022 -2023 років майже не змінили свої показники по

придатності води для вживання: прозорі, не мають виражених кольору, запаху та смаку, водневий показник – рН, розчинений у воді кисень та жорсткість води в межах норми, пестициди не виявлені, токсичні елементи практично у нормі. У пробах 1,3 – норму ледве перевищує мідь, у пробі 2 – цинк та залізо. Це може стати наслідком розмивання підземних ґрунтів.

«За результатами фізико-хімічного дослідження: незначно перевищує зміст аміаку у всіх пробах, є сліди нітратів та нітритів у 1 та 2 пробах, сульфати та хлориди у нормі, але їх кількість у воду незначно виросла»

«З усього вище сказаного можна зробити висновки, що всі проби 1,2,3 Донецького городища та Ліднянської балки не перевищують норми та ГОСТи за нормативними документами, мають приємний смак та запах і можуть використовуватись для споживання та побутових потреб місцевого населення»

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ МАЛИХ РІЧОК ХАРКІВЩИНИНА ПРИКЛАДІ РІЧКИ ОРЧИК

Лузанов Олександр, учень 10 класу Мельниківського ліцею Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області, вихованець гуртка «Географічне краєзнавство»
Центру туризму, краєзнавства та екскурсій учнівської молоді Валківської міської ради
Керівник: Пасічник Ганна Ігорівна, вчитель географії Мельниківського ліцею Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області, керівник гуртка «Географічне краєзнавство»

Джерело життя – це вода, саме вода поступово стає одним з найбільш дефіцитних ресурсів. Тривалий час значна увага приділяється дослідженню проблем малих річок. В першу чергу це пов'язано з необхідністю реалізації загальної природозберігаючої стратегії використання водних ресурсів, та усвідомлення ролі малих водних об'єктів у функціонуванні великих і середніх річок.

На прикладі річки Орчик ми провели дослідження річки, вивчили екологічний стан річки; виявили вплив діяльності людини на стан річки; запропонували шляхи вирішення негативного впливу на життя річки.

Орчик — річка в Україні, в межах Богодухівського, Красноградського і Зачепилівського районів Харківської області та Карлівського і Чутівського районів Полтавської області. Права притока Орелі (басейн Дніпра). Річка типово рівнинна. Долина широка і неглибока, місцями заболочена. Довжина річки 108 км, площа водозбірного басейну 1 460 км². Долина трапецієподібна, асиметрична, завширшки 3—4 км. Заплава двобічна, завширшки 0,3—0,6 км. Річище звивисте, завширшки 10—20 м (у пониззі). Похил річки 0,6 м/км. Споруджено ставки і невеликі водосховища.

Температуру води річки Орчик було визначено кількома способами. У першому випадку використовувався водний ртутний термометр безпосередньо на березі річки. У другому випадку температура повітря вимірювалась у бутлі з водою, яка відбиралась з різних глибин. І, нарешті, у третьому випадку було використано воду у відрі, яка була відібрана з верхніх шарів водойми.

Вимірювання температурних показників відбувалось в один час 14 та 15 жовтня 2023 року поблизу сіл Мельникове, Вишнева та поблизу пасовища між даними селами (табл.1.10).

Таблиця 1.1.

Результати вимірювань температури річки Орчик

Номер проби води	с. Мельникове			с. Вишнева			Пасовище		
	I спосіб	II спосіб	III спосіб	I спосіб	II спосіб	III спосіб	I спосіб	II спосіб	III спосіб
I проба	8,4°C	9,6°C	7,2°C	8,8°C	9,8°C	7,5°C	8,0°C	8,8°C	6,5°C
II проба	6,8°C	8,5°C	6,6°C	8,5°C	9,9°C	7,4°C	8,0°C	8,6°C	6,2°C
III проба	7,9°C	8,4°C	6,2°C	8,7°C	8,9°C	7,4°C	7,6°C	8,5°C	6,1°C

Після проведених досліджень було зроблено висновок, що вода з річки Орчик в межах Мельниківського старостинського округу непридатна для пиття, оскільки запах води різко виражений, і становить 4 бали.

Зважаючи на те, що поблизу сіл Мельникове та Вишнева глибина річки Орчик становить відповідно 73 см та 89 см, а поблизу пасовища – 24 см, можна зробити висновок, що вода у досліджуваній водоймі має незначну каламутність.

Природні води можуть мати зелене, жовте, буре і навіть чорне забарвлення, що зумовлено переважно наявністю гумінових речовин. Крім того, колір води часто змінюється внаслідок масового розвитку певних планктонних організмів. Це так зване вегетаційне забарвлення. Після проведення досліджень на встановлення кольоровості води з річки Орчик було встановлено, що у всіх трьох місцях взяття проб вона мала зеленувато-жовтуватий відтінок.

Природні води поділяють на три класи: гідрокарбонатні (С), сульфатні (S) і хлоридні (Cl). Вода річки Орчик належить до першого типу за кількісним співвідношенням іонів, тобто води досліджуваної водойми утворюються або в процесі хімічного видужування вивержених хімічних порід, або при обмінних процесах Ca^{2+} та Mg^{2+} на Na^{2+} . Води річки Орчик мало мінералізовані і належать до гідрокарбонатного класу, кальцієвої групи.

Кисла реакція середовища шкідливо впливає на дихання та обмін речовин риби, а це призводить до негативного засвоєння живлення, порушення азотистого (білкового) обміну, що призводить до уповільнення росту. У кислому середовищі змінюється і склад крові риби. Після проведення дослідження води з річки Орчик на кислотність було встановлено, що $pH=7$, тобто вода неокислена.

Велику роль в процесах самоочищення забруднених вод відіграють вищі водні рослини, які розвиваються не тільки на озерах і водосховищах, а й на малих річках, зокрема і на річці Орчик. Часто завислі частинки створюють значну каламутність води, що різко погіршує її санітарний стан та заважають очистці на водоочисних спорудах. Рослинність є бар'єром для завислих мінеральних та органічних сполук. При фільтрації води через зарослі напівводних та занурених рослин, її прозорість збільшується.

Для того, щоб вирішити основні екологічні проблеми досліджуваної водойми необхідно провести ряд заходів. Насамперед, залучати виконавчу владу

для приділення більшої уваги щодо вирішення проблем малих річок в цілому. Також потрібно дотримуватись вимог Водного кодексу щодо прибережних територій. І найголовніше – потрібно нам, людям, самостійно дбати про навколишнє природне середовище, оскільки без збереження локальних екосистем ми не зможемо вберегти і всю планету від екологічних катастроф.

Найдієвішим заходом по збереженню природи є формування в кожній людини екологічної свідомості та мислення. Зберегти для нащадків видове біорізноманіття можливо тільки завдяки розширенню мережі заповідних територій, збільшуючи при цьому їх кількість та покращуючи ефективність охорони.

БАЙБАК СТЕПОВИЙ НА ХАРКІВЩИНІ: ВІД МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ

Мельник Микита, вихованка гуртка «Географічне краєзнавство» Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, учень 5 класу Комунального закладу «Кам'яноярський ліцей» Чугуївської міської ради Чугуївського району Харківської області. Керівник: Андреев Сергій Сергійович, керівник гуртка, вчитель географії вищої кваліфікаційної категорії, «старший учитель» Комунального закладу «Кам'яноярський ліцей» Чугуївської міської ради Чугуївського району Харківської області.

Ареал розповсюдження байбаків за останні століття зазнав істотних змін. Ще нещодавно він заселяв зональні степи та лісостепи України, європейської частини Росії, Білорусі, Казахстану, Забайкалля та Монголії. Нажаль сьогодні байбак зберігся у небагатьох степових районах на заході Росії, Поволжі, Південному Уралі та Україні.

Але його ареал розповсюдження суттєво скоротився та представлений двома осередками популяцій у Харківській та Луганській областях. Ці осередки виникли у вигляді окремих колоній у Куп'янському районі Харківської області та Старобільському районі Луганської області.

Загальна кількість особин, яка розташована у європейській частині Євразії, не перевищує 300 тисяч, у межах ареалу розповсюдження. Особливу гордість викликає той факт, що на території України розташовані біля 100 тисяч особин та майже 50 тисяч на території Харківської області.

Занепокоєння виникає той факт, що ареал розповсюдження співпадає з районами інтенсивного землеробства та іншої діяльності, яка досить негативно впливає та змінює природні місця проживання диких тварин. Для того, щоб зменшити вплив антропогенного навантаження та поліпшити умови існування байбаків, потрібно проводити постійні дослідження з їх адаптації, що має на меті вжиття заходів щодо істотного збільшення популяції.

В цілому байбак в Україні представлений двома популяціями в Харківській та Луганській областях, сформованими із невеликого числа окремих колоній у Куп'янському та Старобільському районах. При чому чисельність звірків має тенденцію до постійного зростання.

Загальна чисельність степового байбака в Україні складає близько 100000 особин, половина з цієї кількості мешкає в Харківській області.

Екологічними руслами розселення байбака є яружно-балкова система та долини річок.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ВОДИ ДЖЕРЕЛ ЛИПОВОГО ГАЮ м. ХАРКОВА

Плетньов Микита, Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, гурток «Геологічне краєзнавство», 10-а клас, ХЛ № 93
 Подрезов Костянтин Михайлович, керівник гуртка, Комунальний заклад «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

«Питна вода необхідна для підтримки життя і має першорядне значення для здоров'я людини. Від дефіциту питної води страждає більше ніж 40 відсотків світового населення. Проблема недостатньої кількості питної води з 20 сторіччя розглядається як глобальна проблема сучасності»

«Дефіцит водних ресурсів (англ. Water scarcity) — відсутність достатніх запасів водних ресурсів для забезпечення потреб населення в чистій питній воді. Питна вода необхідна для підтримки життя і має першорядне значення для здоров'я людини. Від дефіциту питної води страждає більше ніж 40 відсотків світового населення»

«Практичне значення нашого дослідження полягає в забезпеченні безпечного доступу мирного населення до цих джерел води, які знаходяться у зручному місці (пішому доступі) та легко доступні для взяття води у випадку відключення електроенергії, коли робота водопостачання у місті ускладнюється внаслідок відсутності електроенергії»

«Якість води – це характеристика складу і властивостей води, що визначає її придатність для конкретних видів водокористування. Якість питної води оцінюють за трьома групами показників: перша – мікробіологічні, друга – токсикологічні, третя – органолептичні»

«Джерела, які ми досліджуємо знаходяться поряд житловими масивами Філіповка, Липовий гай та Лідне, та місцеве населення може дістатися до цих джерел без технічних транспортних засобів, що є найважливішим при користування водою цих джерел»

«Донецьке городище — у наш час це багатошарова пам'ятка археології національного значення, що розташована на високому мисі правого берега річки Уди на території міста Харкова. У відкладах культурного шару зафіксовані різноманітні археологічні матеріали в широкому хронологічному діапазоні від епохи бронзи і до давньоруського часу»

«Лідний яр — балка (яр) довжиною більше 7 км з крутими схилами в місті Харкові. Розділює навпіл селище Лідне, відокремлює Липовий гай від місцевості Перемога, Нову Баварію від місцевості Місто Донець та Покотилівки, яка вже за межами Харкова. Дном яру протікає частково пересихаючий струмок з однойменною назвою, який живить водою близько 5 ставків розташованих тут і впадає у річку Уди в районі Липового гаю»

«З джерел Донецького городища, джерела біля ЖД переїзду Липовий гай та джерела Ліднянської балки було відібрано три проби та проведені гідрологічні дослідження. Результати досліджень були згруповані у таблиці»

«Всі проби води з джерел Донецького городища та Ліднянської балки на протязі останніх 2022 -2023 років майже не змінили свої показники по придатності води для вживання: прозорі, не мають виражених кольору, запаху та смак, водневий показник – рН, розчинений у воді кисень та жорсткість води в межах норми, пестициди не виявлені, токсичні елементи практично у нормі. У пробах 1,3 – норму ледве перевищує мідь, у пробі 2 – цинк та залізо. Це може стати наслідком розмивання підземних ґрунтів.

«За результатами фізико-хімічного дослідження: незначно перевищує зміст аміаку у всіх пробах, є сліди нітратів та нітритів у 1 та 2 пробах, сульфати та хлориди у нормі, але їх кількість у воду незначно виросла»

«З усього вище сказаного можна зробити висновки, що всі проби 1,2,3 Донецького городища, Ліднянської балки та джерела біля переїзду ЖД Липовий гай не перевищують норми та ГОСТи за нормативними документами, мають приємний смак та запах»

«Також сама наявність цих джерел є дуже важливою під час воєнного стану, при відключенні централізованого водопостачання та електроенергії. Та населення повинно знати місця знаходження найближчих природних джерел, воду яких можна використовувати для споживання та побутових потреб місцевого населення»

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО В НЕДАЛЕКОМУ МИНУЛОМУ

Учні 7-Б класу Валківського ліцею ім.О.Масельського,
вихованці народознавчого гуртка та гуртка «Юні музеєзнавці» ЦТКЕУМ
Валківської міської ради Харківської області.

Керівники: МЕЛЬНИК Віра Володимирівна, вчитель-пенсіонер,
ГУБСЬКА Наталія Віталіївна, вчитель трудового та естетичного виховання, спеціаліст I
категорії, керівник Зразкового військово-історичного музею «Пам'ять» Валківського ліцею
ім.О.Масельського", керівник гуртків ЦТКЕУМ Валківської міської ради Харківської області.

Коли поглянеш на сучасні села, так і очам своїм не віриш, а особливо коли згадаєш якими були села років 70-75 тому.

На місці, де колись було овече тирло, яке називалось толокою, пастись навіть і вівцям не було на чому, бо тільки навесні починає вилазити із землі травичка, виганяють туди вівці, щоб дома в хліві не мекали, і вони так затопчут, що все літо земля аж чорна.

Зараз на місці колишніх толок бувають посіви різних культур колгоспу та чарують своєю красою колгоспні сади та ягідники. Де колись були рівчаки і зяли прірви, тепер хлюпоче вода колгоспних ставків, у яких вирощується риба та шумлять ліси, які приваблюють у свою тінь старих і погуляти та відпочити молодих. А які врожаї одержує зі своїх ланів колгосп, урожаї і зернових, і усіх культур! Про такі урожаї ніхто із одноосібних господарів і мріяти не міг.

Хто з нас, стариків, міг передбачити, що йому доведеться ще бачити замість дерев'яних плугів, борін, рала і заступа трактори, комбайни, автомашини та іншу складну сільськогосподарську техніку, яка зараз працює на колгоспних ланах і тваринницьких фермах, полегшуючи важку працю людини. Хто колись міг повірити, що корів можна доїти машинами, а курчат виводити не квочками, а

інкубаторами. Коли б раніше, років 50 тому, знайшлася людина, яка б таке сказала, то її б вважали божевільною.

Про те, що зараз є і що усі його бачат і користуються усіма благами, я більше говорити не буду, а хочу хоч коротенько розказати про те, що було в недавньому минулому і що я сам бачив своїми очима та що розповідали старі люди того часу.

Сільське господарство носило, в основному, натуральний продовольчий характер, себто дбали про забезпечення на рік чи два своєї сім'ї продуктами харчування та частиною одягу. Про лишки хліба для продажу мало хто думав, думали лише великі куркулі, які прагнули побільше пригарбати собі земельки. Культура сільського господарства була на надзвичайно низькому рівні, коли це можна назвати культурою. Ніяких сівозмін не було, сіяли те, що хотіли і де хотіли. Що таке агроном і агрономічна наука, ніхто не чув і не знав. Не забігаючи наперед, хочу розказати про все по черзі.

Взяти сільськогосподарський реманент. Ніяких машин для обробітку

грунту і збирання врожаю не було, усі роботи проводились вручну примітивними знаряддями. Оралі селяни дерев'яним плугом, як і їхні діди та прадіди. Увесь плуг складався з дерев'яних частин, лише чересло було залізне та кінець лемеша був обтягнутий залізом. Граділь, колішня, чепіги і все інше було з дерева, а замість ланцюгів були дерев'яні сплетені вужівки, а через те часто ламалось, рвалось і для користування було дуже незручне. Чепіги були низенькі, плужити треба було зігнувшись і цупко тримати в руках, бо плуг вивертався з борозни. Плугатарем міг бути тільки дебелий парубок чи чоловік. Коли приходилось їхати у поле орати, треба було набрати кормів для скотини і доброго пів воза «запасних частин» - клинців, берестини на вужівки, добрий оберемок соломи, щоб парити берестину на вужівки, узяти мазницю з возовим дігтем, щоб мазати колішню плуга, сокиру, кресало і губку, щоб було чим розпалювати вогонь, бо сірників тоді не було. Щоб потягти такий плуг, та ще під час суші, треба було запрягти дві пари волів чи добрих корів і то вони ледве тягли, бо плуг робив великий опір.

Для обробітку ґрунту, крім плуга, були дерев'яні борони (бильця і зубки були дерев'яні) і рало. Рало складалось із дерев'яного бруса і п'яти великих зубків-наральників. У рало запрягали тільки пару волів чи корів, бо для коней воно не було пристосоване. Ралом в основному ралили стерню, яку готували під посів озимини наволоком. Оце і увесь тягловий сільськогосподарський реманент, а ручний – заступ (бо залізних лопат ще не було), сапа та дерев'яні граблі. Заступ на кінці копача був оббитий залізом, а сапа була залізна, а то навіть і стальна.

Другим етапом с.г. робіт була посівна. Для сіви ніяких сівалок не було, усе висівалось вручну. Набирали півмішка зерна, мішок чіплявся через праве плече і зерно розкидалось жменями, і щоб рівніше лягало, сіяли, як тоді казали, під ногу, себто коли сівач ставав на ліву ногу, то кидав жменю зерна. Сіяли, звичайно, по-різному – одні порівняно одномірно, а другі там густо, а там пусто, - і це, безумовно, впливало на майбутній урожай.

А тепер подивимось, яким насінням засівались ниви.

Хоч ще і у ті часи було народне прислів'я: «Що посієш, те і пожнеш», - і це, безумовно, вірно. Проте це прислів'я доходило далеко не до всіх господарів. Сіяли не добірним зерном, як тепер, а чим попало. Ніяких очисних чи сортувальних машин не було, навіть і віялок на початку мого свідомого життя ще не було. Провіяв на вітрі – оце і вся очистка, і таким і сіяли. Отак розкидали зерно руками по ріллі, заволочив бороною – і оце увесь обробіток. Ще увосени дерев'яною бороною с'як-так закрив зерно, а навесні дерев'яна борода ковзала по верху ріллі, хоч на неї і накладали чимало ваги, щоб краще брала. Розпашня з'явилась у 1898-1899рр.. Найбільше сіяли жита, бо це тоді була основна продовольча культура. Осиму пшеницю сіяти пробували лише окремі господарі, бо вона часто зимою вимерзала, і господарі до неї ставились з недовір'ям. Це траплялось тому, що висівались випадкові, не зимостійкі сорти. Крім того, жінки-господарки говорили, що хліб, спечений з борошна озимої пшениці, і пахне житнім, а для прісного тіста воно і зовсім не годиться: не спечеш ні коржа, не звариш ні галушок, ні лемішки, ні затірки, бо воно не держиться купи – розпадається.

Другою продовольчою культурою була яра пшениця, і хоч вона давала низькі врожаї, але її сіяли усі, і багато, бо знали смак пшеничних паляниць, книшів, пампушок, вареників, галушок тощо. Білого борошна – крупчатки мало хто купував, бо воно і коштувало дорого, та і сусіди б висміяли, сказали: «Що то за господар, що хліб сіє, а борошно купує?».

Багато сіяли і ячменю, бо це була і продовольча культура, і основна фуражна культура для годівлі свиней та птиці. Овес сіяли тільки ті господарі, що тримали коней, і сіяли мало, та і коней мало хто тримав – тільки багаті.

Круп'яні культури, гречка та просо, і бобові, горох та сичавицю сіяли на невеликих площах і, здебільшого, на схилах балок, де зернові майже не родили, а хоч і родили, то на них ледве поверталось насіння. Сіяних трав не сіяли, бо багато селян не знали, що вони і є.

Кукурудзою обмежувались лише огородом, і коли вона доходила до воскової зрілості, зривали, варили і самі споживали, а про те, що кукурудза є і продовольчою, і фуражною культурою, і щоб її сіяти на полі сплошними і великими клаптями, ніхто і не замислювався.

Кормових культур – буряків, моркви, кабаків – для годівлі худоби не садили, а садили для споживання сім'ї, аби хватило на зиму. Ранніх парів не робили, а частину рільної землі лишали під толоку, на якій випасували скот до жнив, а коли починались жнива і скотина переходила пастись на стерню, тоді починали орати толоки під озимину. Це проводилось у липні місяці. Впоравши толоку, не боронували, як це пізніше робили на парах, а так і лишали аж до посіву, вологи не зберігали, а казали: «Нехай земля парує». Через те, коли бували посушливі роки, озимина висівалась на таких площах пізно і давала низькі врожаї.

Гною на поле не вивозили, а скидали у купи коло тваринницьких приміщень, як перегніє, то з гною робили «кирпич», «кіз'як», і як висохне, ним палили печі. Бідняки, що не мали власної скотини, а значить і гною, робили «кирпич» у багатів «з половини» і заробляли собі паливо. Про мінеральні добрива ніхто не знав, та їх тоді і в продажі не було.

Ніяких сівозмін не було, кожний господар на своїм полі що хотів, те і сів, а через те окремі культури, як, наприклад, жито, іноді висівалось на одній і тій же площі 5-6 років підряд. Через низьку культуру землеробства поля були надзвичайно засмічені різними бур'янами: вівсюгом, осотом, кукілем, горошком тощо, - і боротьби з ним ніякої не велося. Особливо давалися знаки кукіль та вівсюг. Кукіль побільшости родив у ярих культурах, а вівсюг був однаковий супутник як озимих, так і ярових. Жито, яке сіялось наволоком (це значить – по стерні проходять ралом у два чи навіть три сліди, заволочать в один слід бороною і так сіють жито), рідко коли годилось збирати на зерно, бо вівсюг накриє так, що жита і не видно, а росте один вівсюг, і такі ниви косились на сіно, при чому часто косились пізно, коли насіння уже висипалось само на землю. І таким чином вівсюг наступного року родив ще густіший. Машин таких, щоб відсортувати зерно від вівсюгу, не було, а були решета, на яких потроху скружлювався вівсюг, бо він легший за зерно. Як сіно, так і зерно вівсюгу споживала скотина, а кукіль – як стебло, так і насіння ні для чого не придатні, а родило кукілю багато в яровій пшениці, і зерно кукілю відсівалось через спеціальні решета.

Все, про що сказано вище, приводило до того, що врожаї зернових культур були надзвичайно низькі. Коли жито, посіяне після толоки, давало 60 чи 70 пудів зерна з десятини, то це було уже дуже добре, а жито, посіяне на зернових-попередниках, а також ярова пшениця, ячмінь та овес, тільки в окремі урожайні роки давали 40 – 50 пудів зерна, а частіше – 25-30 пудів.

Хочеться ще згадати про тих хазяїв, які самі не обробляли своєї землі, а віддавали на обробіток за половину врожаю. Це ті, хто мав багато землі, хотів жити легко, щоб не трудитись самому, а хтось за нього робив, і це було дуже вигідно. Діло власника землі було віддати землю на обробіток за половину врожаю і заказати половинщиків, якими культурами засівати, щоб у його господарстві був і хліб, і корми для скотини. В першу чергу це були попи та дяки, які мали в своєму користуванні церковну землю – ригу. Правда, деякі попи здавали ригу в оренду і за гроші. Крім попів, здавали за «половину» і багато куркулів. Половинщик повинен виорати, посіяти своїм насінням, вижати, скласти в копи, і, як вистоїться в копах, перевезти половину хазяїнові на тік, скласти в скирту і лише тоді мав право забрати свою половину врожаю. А коли появились молотарки, то половинщик повинен дати для молотьби свою коняку, і усіх працездатних, що є в сім'ї.

Жнива. Починалась пора жнив. Жниварок в ті часи і до 1918 року не було, а жали виключно серпами та косили косами. Жнива були найтяжчою роботою в сільському господарстві, і не дарма жнива називались страдною порою. Жнива бувають у липні, коли майже найкоротша ніч і найдовший день. На жнивах приходилось працювати весь світловий день – 14-16 годин. Найтяжча робота була в цю пору для жінок-трудівниць. Треба було встати удосвіта, наварити їсти для дітей і тих, хто залишався вдома. Хоч раз на тиждень напекти хліба стільки, щоб було що узяти на жнива і залишити дома, приготувати їжу на поле. Повернувшись з поля пізно увечері, часто-густо приходилось варити ще і вечерю. Спали усього 4-5 годин, бо треба було схоплюватись, щоб не заспати, а це коштувало і здоров'я, і нервів. Недарма жінки за жнива ставали такі, що жалко

було і дивитись – чорні, виснажені і ледве тримались на ногах. Та й на жнивах на долю жінки припадала тяжча робота. Чоловік-косар погострив косу брусом, пішов за ручку – і махає собі, а коли приморивсь, став, помантачив мантачкою косу, відпочив і пішов далі. Жінка ж повинна нагнутись за кожним снопом декілька разів. Треба з покосу набрати на руки і положити на перевесло стільки, щоб хватило на сніп, скрутити перевесло, наступити ногою і зв'язати сніп так туго, щоб він не розв'язався аж до молотби, обтягти з обох сторін снопа колоски, які недобре тримались у снопі. Тільки тоді сніп готовий. І треба взяти в руки граблі і загребти за собою так, щоб і колоска не лишилось на землі. Та треба було спішити так, щоб не відставати далеко від косаря. Приходиться тільки дивуватись, як устигала жінка з усім цим управлятись.

Господарі, які мали небагато власної землі, то з жнивами справлялись робочою силою своєї сім'ї, а багаті віддавали жати за сніп бідноті. Звичайно, для тих, хто мав власну коняку, жнива були легші, бо все, що необхідне на жнивах, положив на віз – і поїхав у поле, хоч поле і далеко – байдуже, і доїде скоріше, і сидить на возі, нічого на собі не несе. Коли ж бідняк іде на поле, то все, що потрібне на жнивах, несуть на плечах чоловік і жінка. Чоловік бере на плечі косу з грабками, граблі, бабку, щоб виклепати косу, молоток, брус, мантачку, відерце з піском та водою, щоб помочити брус і мантачку, а мантачки були не такі, як зараз, набиті наждаком, а звичайна дощечка, її треба натирати мокрим піском, і тільки тоді нею можна направити й погострити лезо коси. Крім цього, треба ж узяти на поле їжі на цілий день і води. І от на додачу до того, що вже сказано, чоловік несе на плечах тикву чи якесь барило на воду, а на долю жінки залишається нести мішок з їжею, на руках – маленьку дитину і пелюшки, а на плечах – колиску та рядно, щоб прикривати дитину від сонця, а то ще і три палиці, щоб зробити триніжок, де почепити колиску. А треба сказати, що Бог не скупився давати дітей бідноті, і часто-густо було так, що у бідняків було дітей більше, ніж у багатів. Крім того, в ті часи було заведено, що матері кормили грудьми малят до двох років, а чому, то про це догадаються і теперішні жінки. От і виходило, що щороку були діти, яких треба було брати з собою на жнива. Коли у сім'ї була старшенька дитина, особливо дівчинка, то її брали з собою за няньку, щоб колихала і забавляла малятко.

Хто з молодих людей, що цього не бачили, може повірити, що так було, але, на жаль, так було, і люди, йдучи на жнива, несли на собі такий вантаж, і тільки дивуєшся: де бралась та сила. Та ще ж треба до цього додати, що на жнива треба було йти не менше як верстов п'ять, а то і більше. Ті, хто про це знають, можуть уявити, яка це була каторга і як тяжко доставався шматок хліба біднякові. Ще з самої весни, десь там на свято Юрія чи у Великодні свята, бідняки ідуть шукати собі хазяїв, у яких можна стати жати за сніп. Домовляються, за який сніп хазяїн віддає жати і який відробіток треба відробити хазяїну за літо. Хочете знати, чому так рано домовлялись про жнива – коли ще там будуть ті жнива, а вже весною треба про них домовлятись. Так, це було потрібно і хазяїнові, і женцеві. Жнець буде упевнений, що матиме, де заробити собі хліба, а хазяїн матиме на ціле літо даремну робочу силу під назвою відробіток. Домовились, що хазяїн

віддає женцеві жати пшеницю за 6-й сніп, а жито, ячмінь тощо – за 5-й сніп. Бувало, що багато хазяїв віддавали жати і за більший сніп.

Незабаром починався відробіток. Хазяйка і каже: от тоді то будемо садити огород чи бакшу, нехай Оришка прийде трохи поможе садити. У призначений день пішла Оришка, допомагала садити цілий день, а коли за день не встигали посадити, то приходилось іти і на другий день. Наближаються Зелені свята, необхідно хазяям обмазати хату, повітки, погрібник, клуню. Хазяїн і каже: «Приходьте, Петре, удвох з Оришкою, поїдете туди то і туди то, накопаєте глини та піску і привезете і тоді ти, Петре, будеш тягти з колодязя воду і місити глину, а Оришка буде мазати». Так Петро з Оришкою роблять день, два, а то і більше, аж доки все пообмазують. Треба до Зеленої неділі пополоти і грядки, щоб можна було спокійно святкувати. І йдуть жінки полят, і добре, коли хазяї дадуть поїсти, а то бувало і так, що роблять хазяям, а їсти ідуть додому.

Минули Зелені свята, починалась Петрівка. У понеділок першого дня Петрівки було маленьке свято – Сімона Золота – і баби збирали різне лікувальне зілля в цей день, а чоловіки чистили колодізі. Хазяїн і каже: «Приходь, Петре, допоможеш чистити колодязь». І Петро пішов. Вилили воду відрами, але треба ж комусь лізти у колодязь, щоб вибрати на дні глину та багнуку, що зібралась за рік. Це робота не дуже приємна, треба спуститись на дно колодязя, стояти по коліна у холодній воді та багнуці, набирати глину у відро чи цебер, це тягнут канатом нагору і рідка глина з водою теліпається і ллється на голову. Кому є «найзручніше» полізти у колодязь, як не Петрові, не полізе ж сам хазяїн чи його сини. Одівають Петрові якісь старі чоботи, сірячину, на голову надівають башлик чи зібраний на різок мішок, сідає Петро на хрестовину і його канатом спускають у колодязь і він набирає глину з водою, аж доки вичистять усю. Треба в таких умовах побути годину, а то і більше. Петро дріжит, цокає зубами, а треба працювати до кінця. Зате коли витягнуть з колодязя мокрого як хлющ Петра, передягнут у сухий одяг, наливають Петрові першу чарку горілки, щоб зігрівся, і дають закусити оселедця чи тупки з зеленою цибулею, бо сала ж гріх у Петрівку їсти, бо це ж піст. Хоч Петро після цього чхав і кашляв з тиждень, а то і більше, - це нічого, зате випив першу чарку горілки.

Прийшла пора сінокоосу – чоловік іде косити, а жінка – перекидати покоси і гребти у валки, а там складати у копиці, возити сіно на подвір'я хазяїна і складати у стіжки. За косовицею сіна настає пора вибирати плоскінь з конопель, мочити, тіпати. Настане молотьба – треба на машині помагати і коноплі брати, молотити, мочити. Так ціле літо майже щодня приходилось «помагати» хазяям. Як бачите, нелегко діставався шматок хліба біднякові. Відробітки прив'язували до хазяїв на ціле літо, і не можна було десь піти на побічні заробітки. Уже коли кінчались відробітки у хазяїнів, тільки тоді біднота йшла працювати то в інше місто, то оп'ять до куркулів молотити за коробку.

Молотьба. В той час, коли я був ще невеликим хлоп'ям, але вже дещо розумів, ні парових, ні кінних молотарок у селах не було і молотили виключно ціпами. Молотьба починалась після жнив і гупання цівів на току чи в клуні чути було цілу осінь і цілу зиму, а інколи стіжки необмолоченого хліба залишались і до другого літа, було де розплоджуватись мишам, які були доброю поживою для

котів. Звичайно, біднота, що заробляла хліб за сніп, і дрібні господарі, самі встигали обмолотити свій урожай хліба, а куркулі віддавали молотити за коробку бідноті. Молотили за 11 коробку. Молотник повинен змолотити, скласти соломі в скирту, а зерно провіяти на вітрі (бо віялок ще тоді не було), і тоді хазяїн відміряє собі 10 мірок, а одинадцятку дає молотникові.

Зрушення у сільському господарстві в бік покращення стало в 1893- 1894 рр., коли з'явився перший залізний плуг. Плуг називався «дончак», бо плуги вироблялись на заводі у м.Ростові-на-Дону. Завод належав якійсь закордонній фірмі.

Плуги були недосконалі, у них була одна п'ятка, самі в борозні не тримались, а треба було плугатареві міцно тримати за чепіги, бо інакше він перекидався набік. Крім того, поличка була залізна, иржавіла і набирала на себе багато землі, так, що необхідно було і в борозні штрикати истиком поличку і добре чистити при заході в борозну. Проте і цей плуг в роботі був далеко легший за дерев'яний, і почали запрягати в нього не дві пари волів чи корів, а пару волів чи корову у колішню, а наперед - коняку і це називалось орати клинцем. Одночасно з появою залізного плуга стали у боронах робити залізні зубки, а замість заступів з'явилися лопати. З'явилися і віялки. Словом, на зміну дерев'яного віку прийшов залізний вік. Плуги- «дончаки» були недовго, на їх зміну в 1896-1897рр. прийшли плуги німецької фірми «Сакка», яка збудувала завод у Одесі. Ці плуги зробили цілу революцію у сільському господарстві, хоч вони за ціною були і дорожчі за «дончаків». Розмірами були 6-ти, 8-ми і 10-ти дюймові, мали дві п'ятки, в борозні ходили самі без плугатаря, не треба було тримати за чепіги, а тільки на повороті викинути з борозни і закинути в борозну. На колішні була дуга, якою можна було регулювати глибину оранки. Поличка була сталевна, земля за неї бралась і рілля після такого плуга аж блищала і в роботі він був далеко легший за свого попередника. Його легко могла тягнути одна пара волів, чи пара коней. Після цього багато дрібних господарів, які мали по одній коняці, стали купувати спільного плуга і орали супрягою. Плуги «Сакка» дожили до колективізації і ще зараз служат службу у колгоспах. З появою залізних плугів, протягом року чи двох дерев'яні плуги пішли на паливо.

У тих же роках з'явилась і перша кінна молотарка. Про це довідався мій покойник батько, договорився з сусідами, поїхали і договорили, щоб привезти її у наше село молотити, і уже пізньої осені привезли і молотили у багатих дворах. З теперішнього погляду ця молотарка була дуже маленькою і дуже примітивною, складалася з маленького барабана без соломотряса, привода і маховика. Прямо з барабана на тік летіли – зерно, солома, солома, збоїни, усе разом, а на току усе це вишкрібалось і сортувалось граблями. Маховик був дерев'яний, а пас шпагатівий, привод чавунний на три верла. Яка не була маленька молотарка, але щоб її крутити, треба було запрягати шестеро коней і працювало 16 чоловік людей. Хоч яка була молотарка примітивна, проте викликала у людей цілий подив. Коли загула молотарка, то подивитись на це чудо збігались не тільки близькі сусіди, але і з других вулиць люди. Збігалось людей більше, ніж бувало на музиках у велике свято. А це чудо за день обмолочувало не більше 15 кіп снопів. Цієї ж осені почали з'являться і парові молотарки, які теж належали поміщикам, які мали

молотити по 100 і більше кіп хліба, це її денна норма, та і перевозка її від одного господаря до другого вимагала упряжки 15 пар волів.

У 1898 році появились в продажу кінні молотарки харківського заводу «Гельдерік Садде». Ця молотарка хоч і коштувала дорого, але мала багато переваг перед першою, вона мала соломотряс, що відділяє окремо соломку, збіни і зерно з половиною, запрягалось теж три пари коней, і за день вона перемолочувала 60 кіп снопів. Згодом таких молотарок стало більше і ціпами продовжувала молотити тільки біднота, яка жала за сніп у куркулів, або мала дуже мало власної землі.

Отже, як бачимо, сільське господарство багатьох сіл зрушилось з мертвої вікової сплячки і почало хоч маленькими кроками посуватись уперед. З 1895-1900 років для розвитку сільського господарства почали складатись сприятливіші умови. Розпочалось будівництво залізниць, коло залізничних станцій почали будувати великі товарні парові млини. Це створило великі перспективи для збуту зерна, особливо пшениці. Великі парові млини були лише у купців-мільонерів і зерно для помолу вони купували лише у великих поміщиків і великими партіями. Борошно не продавали, а відправляли у великі міста колишньої царської Росії і за кордон. Так що той селянин, який мав невеличкі лишки зерна, фактично не мав кому їх продати.

Коли коло Київської станції з'явилось багато млинів, то навідкривали і більше зсипок і бігли до тих, хто віз на продаж зерно, наввипередки. Ці обставини штовхали на те, щоб більше сіяти хліба. Почали сіяти і на левадах, і на схилах, де раніше не сіяли.

Тепер перейдемо до того, в якому стані було тваринництво.

Оранка дерев'яним плугом вимагала тримати багато тяглової сили. Коней у плуг не запрягали, бо вважали, що ця робота для коней не під силу, і коней тримали тільки багаті хазяї для поїздок та легких польових робіт і тримали по одній коняці. Тому орали виключно волами та коровами. Коров тримали не для молока, як тепер, а головне – для різних робіт. Як уже згадувалось, у плуг запрягали або дві пари волів, або пару волів і пару корів. Дрібні господарі, які не могли тримати волів, тримали пару корів, спрягались і орали коровами. Звичайно, це були не ті молочні корови, що є зараз. А сірі української породи, доїлись лише літом, і не більше 6 місяців, і, як правило, тримались лише для роботи. Якого молока можна чекати від корови, яка цілий день тягає плуга? Крім великої рогатої худоби і коней, майже усі господарі тримали овець і свиней, хто більше, хто менше. Вівці в господарстві грали особливу роль, їх тримали усі, хто займався с. г., і навіть та біднота, що жала «за сніп». Овечка в господарстві – це й цілий рік світло, бо світили овечим жиром (лоєм) в каганцях; одяга – сірячина, кожух, шапка, пояс, запаска тощо; і на ціле літо молоко, а то і на зиму – масло, сир, а весною і увосени – м'ясо. Тримали і свиней, кому скільки дозволяли достатки, бо без сала на селі жити не можна: що візьмеш до хліба, коли їдеш на поле, або чим засмажиш борщ.

Основним кормом для коней, рогатої худоби і овець була солома ярих культур, а коли не вистачало ярої соломи, то годували і житньою соломою. Крім соломи, один раз на день давали мішанину – соломку, змішану з невеликою

кількістю сіна, і це вважалось найкращим кормом. Навіть і січки не різали, бо січкарень не було, і коли доводилось інколи замішати дертю січку для коняки, то січку рубали сокирою до дривітні або ж різали косою. Через такі корми корови доїлись лише літом, коли паслись, а коли переходили на зимове стійлове утримання, то і корови переставали доїтись. Сіяних трав і кормових не сіяли, і ніхто не мав уявлення, що ними можна кормити скотину.

Приміщення для скотини були дуже примітивні, не втеплені. Коли коні та вівці зимувались у закритих приміщеннях, то рогатий скот зимою і літом тримався в так званих загородах. Що собою уявляли загороди? Це повітка, крита соломною, без стелі, з трьох боків замість стін були загати з старої соломи, соняшничиння тощо, а передній бік був зовсім відкритий, і туди шугав вітер, сипався сніг, і зимою скотина, зігнувшись у три погібелі, мусила цілу зиму мучитись. Спереду повітки була загорода, куди викидали кізяки та навесні відпускали скотину погрітись. Хто з сучасних молодих людей може повірити, що у таких умовах може жити скотина? Але ж це було так і у мого батька, і майже у всіх хазяїв. А зими були часто суворі, сніжні, морози доходили до 30 градусів. Частенько були і пошесні хвороби на скотину, і її багато гинуло, а ветеринарної допомоги не було.

Тепер коротенько скажу про садки. Культурних садків в тому розумінні, що зараз називається садком, зовсім не було, і садків садили дуже мало, і садили як попало і чим попало. Але, як видно, у селах з давніх-давен було багато садків – і навколишні села та хутори тонули в зелені, а навесні цвіли, як усипані снігом. Для цього були дуже сприятливі умови. Багато з тих людей, що ще і зараз живуть, а особливо старі люди, добре пам'ятають, що на садибах було дуже багато лісів, хоч і невеликих за розміром. Майже на кожній садибі, а то і в дворах, росли вікові дуби, клени, берестки, ясенки тощо. На окопах та межах росло багато терну, глоду, шипшини. Це свідчить про те, що в минулому це були ліси. В лісах росло багато диких яблунь (кислиць), груш, вишень, терну, які стали праобразом садків. Там, де викорчовувались ліси, утворювались садиби, левади і орні землі, і залишалось багато окремих диких яблунь та груш, які частково залишились і до наших часів. Врожай з них – кислиці квасились, а груші гниличились і сушились і були доброю їжею на зиму. Окремі дерева зрізались. І на пеньках прищеплялись щепи культурних яблунь та груш, а між ними на садибах садили вишні, сливи тощо, так і утворювались садки. Питомників у селах не було і посадкового матеріалу з питомників до 1903 року не завозили, хоч у деяких лісництвах уже були питомники. У старих садках груші і яблуні були лише літніх і осінніх сортів, садки носили споживчий характер, і весь урожай ішов для потреб своєї сім'ї. Свіжих яблук чи груш на зимове зберігання ніхто не ложив, та і не знали, як їх зберігати, а на зиму лише сушили.

Ніякого догляду за садками раніше не було, і вони росли, як могли, самі по собі. Часто траплялись роки, коли гусінь нападала на яблуні і сливи, і не тільки знищувала листя і плоди, а садок чорнів, як після пожегу, лише після сезону гусені, через деякий час починає знов зеленіти, і рік-два не чекай врожаю.

Лише з появою земських фахівців-садоводів у 1904 – 1905 роках з'явилися і обприскувачі, і отрутохімікати, і почалась боротьба з шкідниками. З кожним

роком садівництво набирало все більш культурного вигляду, посадковий матеріал завозився з питомників, садили рядами, як вчить агрономічна наука, з'явилися культурні сорти, почався догляд і обробіток, а з організацією колгоспів садків у селах стало стільки, що вони зовсім змінили вигляд старих сіл, і теперішні села не можна ніяк порівняти з тим, що було.

Найбільшим поштовхом для поліпшення сільського господарства і різкого його піднесення вгору стало те, що в 1903 році повітове земство набагато збільшило штат агрономів, ветеринарних фахівців тощо, були утворені агрономічні і ветеринарні дільниці, які обслуговували весь повіт. На агрономічному пункті працював помічник агронома (або тоді їх називали агрономічний староста), а на ветеринарному – ветеринарний фельдшер, який мав і ветеринарну аптеку, і хворих тварин приймав на пункті, і виїжджав на села для лікування «на дому» хворих тварин та робив кастрацію жеребців, бугаїв, кнурів.

Крім того, земство відкрило склад для продажу деяких с.г. машин, насіння зернових культур, сіяних трав, городніх культур, отрутохімікатів для боротьби з шкідниками садів, і навіть мінеральних добрив. Утворено посаду інструктора по садівництву. А ще створювались товариства сільського господарства (членами якого були виключно поміщики) і теж почали продавати населенню с.г. машини, насіння та різний с.г. інвентар та садове приладдя. Товариства видавали журнал і почали просувати журнал через бібліотеки на село. В журналі друкувались статті агрономів та інших фахівців у галузі сільського господарства, а також статті і матеріали дослідних станцій, в яких давались корисні поради з сільського господарства та тваринництва.

Фахівці земства виїжджали на села і читали лекції по с.г., лекції супроводжувались картинками «чарівного ліхтаря». Лекції влаштовувались випадково, як кажуть, від випадку до випадку, тому що не було спеціального приміщення, де б можна було влаштовувати лекції, а люди літом збирались у садку коло волости або коло школи і слухали, сидячи на траві, а під час негоди або зимою – де попало: то в школі, то у волості, а то і в приватній хаті; слухали стоячи, бо сісти не було де. Про такі лекції сповіщали десятники на базарі або ходили по близьких хатах, і людей на перші лекції приходило дуже мало, і це були випадкові люди, деякі навіть не зв'язані з сільським господарством. Так продовжувалось рік, а то і більше.

Зовсім по-іншому пішли справи, коли в селах почали з'являться організовані сільськогосподарські товариства та Комітети тверезості, будувались Народні Будинки. Тут уже збирались не випадкові люди, а члени с.г. товариства, яким заздалегідь надсилались запрошення, а також багато людей, які бажали послухати лекції, хоч вони й не були членами с.г. товариства. Крім фахівців повітового земства, які проводили систематичні лекції, особливо в зимові місяці, почали приїжджати фахівці губерньського земства і читати лекції з тваринництва і окремо – молочарства. Ці фахівці розказали, як треба годувати і доглядати тварин, особливо дійних корів, у яких приміщеннях треба тримати тварин у холодну пору року, по яких ознаках вибирати молочну корову, щоб з неї мати молоко та масло, як поліпшувати породність тварин і таке інше. Були організовані парувальні

пункти по паруванню конематок, корів, свиноматок і вівцематок. Метизація незабаром дала свої хороші наслідки.

Сільськогосподарське товариство почало проводити продаж насіння трав та городних культур, а згодом – і розсади капусти та помідорів, та організувало прокатний пункт с.г. реманенту: сівалок, культиваторів, полільників, обприскувачів, та очищення зерна на куколевідбірниках. С.г. реманент відпускався для користування за плату і це послужило матеріальною базою для розширення діяльності с.г. товариства. Багато з того, чого раніше люди в селі не чули і не бачили, вони побачили і почули у сільськогосподарському товаристві. Зі слів агрономів узнали, що є сіяні трави: люцерна, конюшина(клівер), еспарцет, вика озима та ярова, магар, сорго, суданка. Тут же побачили і насіння цих трав і могли його купити. Дуже повільно та з великою обережністю почали сіяти трави, мов, побачимо, що з цього вийде. А треба сказати, що насіння трав тоді коштувало дорого, особливо насіння багаторічних трав. З найбільшими труднощами пробивала собі дорогу в життя люцерна. Коли агроном розказав, яка корисна ця трава, що вона на хорошому удобреному ґрунті та при своєчасному ретельному обробіткові дає 3-4, а то і більше укосів зеленої маси за літо, що її можна використовувати і зеленою, і збирати на сіно, і що може рости на одному місці 5-6, а то і більше років, то присутні, як кажуть, аж губи облизували. Коли ж під кінець лекції агроном сказав, що згодовувати люцерну зеленою треба дуже обережно, особливо рогату худобу, особливо з першого укусу, який можна робити уже на початку травня, треба давати потроху і не саму, а змішану з соломою, і не більше одного разу на день, доки скотина привикне, а потім порцію щодня збільшувати, а як привикне, то можна давати і вволю. Особливо застерігав, щоб ні в якому разі не пускали скотину пастись на люцерну ранком під час роси, бо особливо рогата скотина може здутись і загинути. Почувши таке, усі відсахнулись, як кажуть, «як чорт від ладану». Не дивлячись на те, що насіння люцерни на перший рік давалось безкоштовно, а воно коштувало найдорожче від насіння усіх трав, не знайшлося жодного «смільчака», який би узяв насіння і посіяв. Дійшло до того, що агроном узяв насіння на фаєтон – і давай возити попід дворами, і вмовляти і хазяїна, і хазяйку, щоб хоч трохи взяли насіння і посіяли, навіть і при цьому бажаючих виявилось дуже мало – тільки окремі одиниці. Зовсім по-іншому пішли справи з люцерною, коли у тих, що першими посіяли, вона виросла, і почали її косити, і згодовувати скотиною, та побачили, як охоче її поїдають і коні, і рогата худоба, і свині, і навіть кури пасуться, то бажаючих сіяти з кожним роком ставало більше, і дійшло до того, що трудно було і насіння купити, і, мабуть, не було жодного господаря, який би не сіяв хоч невеличкий клаптик люцерни.

У 1908 році за ініціативою земських агрономів сільськогосподарське товариство почало організацію показових полів. Згодом почали проводити сільськогосподарські виставки. Тут експонувались кращі зразки урожаю серед нових культур, сіяних трав, городніх кормових культур, садовини, кращі тварини та племінні кури. За кращі експонати Комісією виставки присуджувались Похвальні листи, а найкращим видавались і грошові премії. На видачу грошових премій кошти відпускались повітовим земством та с.г. товариством. Згодом за

допомогою земства були збудовані при товаристві сушарки, які проводили сушку садовини та городини, як для членів товариства, так і для різних поставок. Взимку організовувались 2-х місячні сільськогосподарські курси. Лекції супроводжувались показом різних плакатів, гербаріїв та хімічного складу с.г. рослин через мікроскоп. По закінченні курсів були проведені іспити. Кожен курсант повинен був написати у письмовій формі роботу на тему: «Як організувати господарство, щоб воно було рентабельним». Після цього були видані довідки про закінчення курсів. Все, про що я тут розповів, не пропало даром. Воно розбудило від вікової сплячки, і багато селян взялися за розум. Почали краще обробляти землю, сільськогосподарський реманент, що був на прокатному пункті с.г. товариства, брали на прокат, брали, як кажуть, на роз хват, ще один не кінчив робити, як другий уже стояв і чекав, доки той закінче. Почали через с.г. товариство купувати сортове насіння зернових культур, сіяних трав, кормових корінників та городніх культур, а куколевідбірник крутили день і ніч, спішили очистити, щоб сіяти лише відбірним зерном.

Зовсім по-іншому почали годувати і доглядати худобу. Замість соломи почали давати січку (січкавні теж були у с.г. товаристві) і січку замішувати порізними буряками, кабаками та кормовою морквою, а дійним коровам до цього – ще і межисітку чи дерть. Навчилися сіяти кукурудзу і давали скотині, стали утепляти на зиму і приміщення для скотини, потроху переставали запрягати і корів у ярмо і побачили, що корів можна доїти не тільки улітку, а майже круглий рік від отелу до отелу. Звичайно, це робили не всі. Находилися такі, що їх нічим зацікавити не можна. Характерно і те, що жоден із багатих куркулів ні одного разу не були на лекціях агрономів, не були членами ні с.г. товариства, ні споживчого, ні кредитового товариств, не брали на прокат с.г. реманенту, не купували і насіння. Словом, бойкотували громадські організації, Народний будинок, а скоріше прямували до пивної, яка була поруч з с.г. товариством.

У міру того, як проводилися перелічені заходи, просувався уперед і культура у сільському господарстві. Поступово збільшувалась урожайність зернових культур, розширювалась площа сіяних трав та кормових культур.

Звичайно, таких урожаїв зернових, які одержують зараз колгоспи, ні одно індивідуальне господарство не одержувало, навіть не одержували і ті господарі, на землях яких були організовані показові поля. Проте на чистих полях в останні перед революцією роки, озима пшениця в окремі роки давала по 150пуд. зерна з десятини. Підкреслюю, що не з гектара, а з десятини, та значно підвищилися і урожаї ярих зернових культур, городини та садовини. Зовсім іншого вигляду набуло і тваринництво. Багато розвелось корів-метисів симентальської та (гивіцької-?) порід, метисів каракульських овець та білих великих свиней. Завелися і породисті кури – Ланшани (чорні великі), Плімутруки (світло-зозулясті), білі італійські з білими сережками (теперішні леггорни), Мінорки – чорні з білими сережками та інші, і яйценоскість значно збільшилась.

Значно скоротилось і падіння с.г. тварин, особливо від пошесних хвороб. Ветеринарні працівники, крім лікування, проводили різні профілактичні заходи.

З'явилися і справжні культурні садки, які почали плодоносити і давали неабиякі прибутки, і ними почало займатися багато селян. Зовсім по-іншому

почали займатись селяни бджільництвом. Пасіки мали багато селян, особливо заможні, і за розмірами у деякого пасіки були великі, мали і по 40 бджолосімей, але бджоли розводились виключно у вуликах-дуплянках. Мед з дуплянок добувався варварським способом. Підходили свята Маковія (1серпня за ст.ст.) та Спаса (6серпня). На ці свята, за стародавніми звичаями, обов'язково треба було поїсти меду. На Маковія пекли коржі і їли з медом та маком, а на Спаса носили до церкви святити яблука, груші і мед в щільниках. До Спаса старі люди груш і яблук не вживали, бо це був великий гріх, а на Спаса, як казали, розговівались і разом з яблуками і грушами їли свячений мед. Як же для такого свята добути меду з вулика-дуплянки? Це не так просто, як декому здається. Добути мед з щільників, заповнених тільки медом, не можна, бо вони розташовані поруч з маточними щільниками і міцно приклеєні до стінки вулика. Мед вирізався спеціальним різцем, а різець зачіпав сусідні щільники, мед попадав на бджіл, і вони вимащуються, літати не можуть і гинуть. Щоб менше мати мороки, пасічник переглядає усі вулики, вибирає два-три вулики, що мають найбільше меду, і починає морити бджоли. Закриває літок, бере сухого кізяка, запалює під вуликом і димом морить бджіл, аж доки усі не попадають мертвими на землю. Оце так і називали «морити бджоли». Через такий спосіб гинули найкращі сім'ї, які були найбільшими по чисельності населення і мали найбільший запас меду. З замороженого вулика вирізався мед, а все останнє переплавлялось на віск. Мед отак добувався тільки один раз на рік. Треба сказати, що пасіки в основному тримались для воску. У церквах світили виключно восковими свічками (бо інших Бог не визнавав), і у Полтаві був спеціальний свічковий завод, який виробляв свічки для всієї єпархії, а єпархія обслуговувала усі церкви і монастирі бувшої Полтавської губернії. На заводі білили віск і робили свічки усяких розмірів і оздоблювали різними прикрасами. За розмірами цей завод був дуже великий і для роботи вимагав велику кількість воску.

Крім того, і у домашньому побуті треба було немало воску. В ніч під Різдво, Новий рік, Водохреща і Паску світили восковими свічками, треба і на стрась іти з восковою свічкою, свічки потрібні і на вінчанні, і на похоронах, і інших релігійних обрядах. От і все бджільництво зводилось до воску, а мед відходив на другий план.

Коли ж на зборах с.г. товариства почули від фахівця по бджільництву про те, що бджіл треба розводити в рамкових вуликах і мед треба добувати медогонкою, а не морити бджіл. Тут же він розказав про системи вуликів, про догляд за бджолами, про реманент та про те, що бджоли не тільки для меду і воску, а і для запилювання садків і багатьох сільськогосподарських рослин. Він порадив с.г. товариству придбати для зразка по одному вулику системи Левицького і Джона Блата(?), товариство так і зробило – придбало два вулики. На наступних зборах інструктор продемонстрував, як ставляться у вулики рамки, як прикріплювати до рамок штучну вошину і все інше. Порадив, де можна придбати і вулики. Вдальнішому почали поступово переходити пасіки з дуплянок у рамкові вулики. Вулики, хто вмів, робив сам, дехто давав свій матеріал столярам на вулики. Як бачимо, культура пробила свою тверду дорогу і в цю галузь сільського господарства.

З усього, що я тут розказував, видно, як за останні перед Першою світовою війною 1914 – 1918 років сільське господарство просунулось вперед. Хоч стан сільського господарства тих часів не можна порівняти з теперішнім станом колгоспного господарства і навіть господарств колгоспників, бо вони стоять далеко вище, проте зрушення в бік покращення культури с.г. було надзвичайно велике і дуже помітне.

Перестали сподіватись тільки на Бога, як казав на одних зборах с.г. товариства один з начальників. Коли агроном закінчив лекцію про пари і закликав хліборобів робити ранні пари і сіяти озиму пшеницю тільки на парах, то він піднявся і каже: «Що ви, барин, не говоріть, а як Бог не дасть, то і на парах не вродить». Звичайно, молитись Богу ніхто не переставав, а молились, як і раніше, але почали робити пари і сіяти на парах і побачили, яка різниця при одержанні врожаїв з парових полів і полів, посіяних по-старому – наволоком. Ще можна було розказувати про багато таких і подібних випадків, але я хочу на цьому закінчити цей розділ. На закінчення цього розділу мені хочеться згадати тих бідолах селян, які кидали свої рідні гніздечка і їхали шукати собі кращої долі у Сибір і на Далекий Схід (були і такі). У Полтаві відкрилось губернське переселенське управління, про це довідались дехто з селян і звернулись до управління за порадою. Там розказали про умови і назвали місця: Оренбурзька губернія, Алтай і Зелений Клин (теперішній Хабаровський край). Переселенське управління порадило не зразу їхати, а спочатку послати ходаків, щоб ті своїми очима побачили, що і як там робиться.

Бажаючі переселитись збирались і радились, кого послати ходаками. Продавали останні овечки і збирали гроші на дорогу ходакам. Найбільше переселялись приваблювало те, що там давали багато землі, а головне те, що землю давали даром.

Перші ходаки пробули там чимало місяців, зо два чи зо три, приїхавши додому, почали розказувати, що бачили. В Оренбурзькій губернії великі степи, але лісу майже немає, у літню пору дощів буває мало, земля така рідка, що піде і добрий дощ, а через годину-дві – уже сухо. Часто бувають посушливі роки, зате добре родять кавуни та дині, а садків майже немає. Найбільше хвалили Зелений Клин. Лісів там багато: рубай ліс і тут же будуй хату та інші будівлі. Дуже багато тут і боліт, а в болотах кишма-кишит риба, особливо дуже багато щуки: нахились, бери відро і тягни, не треба ніяких ятерів чи вудок. У лісах ростут кислиці і груші та багато різних ягід. Груші такі, як улежаться, поїж багатенько – і оп'янієш так, ніби випив четвертушку горілки. Сіна коси скільки завгодно і скотини можна тримати скільки хочеш. Кліматичні умови майже такі, як і у нас на Україні: ростут садки, добре родять кавуни та дині. Землі дуже родючі, тільки степів немає, а треба корчувати ліс і тоді сіяти. Скільки викорчуєш лісу, стільки матимеш орної землі. По лісах у дуплах багато водиться бджіл, тільки не лінуйся – полазь по лісу, і будеш мати меду стільки, що вистачить на весь рік. В лісах багато дичини, і коли ти мисливець, то будеш мати і м'ясо, і хутро, і гроші. Там уже є переселенці з Харківської і Київської губерній, які обжились і маюť дорослу сім'ю, то живут дуже добре. В полтавському краї усього того, що є у Зеленому Клині немає, зате степ – скільки оком глянеш, облюбовуй місце, копай землянку, починай орати і

сіяти, а про пасьбу скотини немає чого й говорити, пускай скотину – і вона пасеться, не треба й пастуха. Багато ще значить і те, що Алтайський край далеко ближче до нас.

І от ті, що твердо вирішили переселитись, почали спродуватись, продавали хати, садиби і усяке майно, яке не можна забрати з собою, яке зайве в дорозі. Це були бідняки, і тепер все їхнє багатство складалось з того, що вторгували. Треба було придбати конячину, якогось плуга, щоб можна було на новому місці за щось зачепити руки. Дехто прихопив з собою і якийсь мішок зерна для посіву. Проїзд до місця призначення був безкоштовний. Настав час вирушати в дорогу. І от на початку квітня 1899 року (а може й 1900 – добре не пам'ятаю), усі переселенці зі своїм скарбом, що брали з собою, зібрались на площі коло волості, туди вийшли попи з усіх ближніх церков з хоругвами служити молебень, щоб Бог дарував щастя на новому місці проживання. По закінченні молебня окропили людей і обоз свяченою водою та дали поцілувати хреста. Чимало було вилито і гірких сліз тими, що виїжджають, і тими, що проводжають. Після цього переселенці вирушили на станцію, а там і в далеку путь-дорогу. Я декого знав, з тих, що виїхали. Як там, в далеких краях, зустрічала їх доля, ми знаємо мало, але пізньої осені того ж року з Алтаю дехто повернувся. Вони розказували, що були випадки, що по дорозі туди померло кілька дітей. Приїхавши на місце, посіяли, скільки встигли посіяти і на скільки мали насіння ярої пшениці, ячменю. І вродило ніби непогано, але спіткала біда: дуже рано випав сніг, наклав посіви так, що не удалось зібрати майже нічого. Це викликало паніку і страх, злякались голоду і стали повертатись назад ні з чим. Дехто ще зумів відкупити назад хату, а декому прийшлося тинятись по чужих хатах. З тих, що переселились на Зелений Клин, ніхто назад не повернувся. А як обжились на нових місцях, я не знаю.

Спогади Сергія Євгенійовича Коня, 1887 р.н., який до 20-х років минулого століття жив у с. Мачухи Полтавського району Полтавської області.

ТУРИСТИЧНІ ПЕРЛИНИ ХАРКІВЩИНИ: ШАРІВКА І ПАРХОМІВКА

Черкасова Камілла, вихованка гуртка історичного краєзнавства КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, учениця 8 класу Будянського ліцею № 2 Південної міської ради Харківського району Харківської області.

Керівник : Безрукова Т.М., керівник гуртка історичного краєзнавства КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, Почесний краєзнавець України

Настав час, не дивлячись на війну, відкрити для себе віртуальну Харківщину. Величний Шарівський парк і палац, «Сільський ермітаж» Пархомівський художній музей імені О. Луньова, старовинний Покровський храм у Пархомівці – все це туристична Харківщина! Багатогранність Харківського краю дозволяє цікаво про нього розповідати. Приїздіть ні Харківщину і зробіть свої туристичні відкриття.

Пропонуємо екскурсію по цікавим туристичним об'єктам Богодухівського і Краснокутського районів області. Селище Шарівка, що дало назву старовинному маєтковому парку, розташовано у північно-західній частині Харківської області, у 14 км на південь від Богодухова. Назва виникла від прізвища його засновника –

Матвія Шарого, осавула Охтирського полку, який у 1670 р. придбав лучні землі у широкій річковій долині Мерчика. З часом на південному схилі лісової балки розташував свій маєток поміщик П. Ольховський. У 1869 р. маєток був куплений К. Гебенштрейтом, який зайнявся його розбудовою. Разом із будівництвом замку, терас, муру, воріт та інших споруд Гебенштрейт висаджував рослини-екзоти, які вивозилися з розташованого неподалік відомого саду І. Каразіна. У 1894 маєток разом із земельними угіддями перейшов у володіння дійсного статського радника, барона Л. Кеніга. У 1901 до парку приїздить відомий паркобудівник Г. Куфальд, який протягом трьох років керує роботами зі створення парку. Головна архітектурна перлина парку – білосніжний палац з двома баштами з боків. На початку ХІХ ст. була зведена західна частина палацу, наприкінці ХІХ ст. – середня з двома вежами. Потім, у 1911 у середній частині за вежами був побудований великий зал. Роботи з розширення і благоустрою садиби проводилися до 1912. Значно був збільшений обсяг палацу. За проектом архітектора Якобі побудовані будинки для службовців, оранжереї, стайні, гаражі, електростанція. У 1910-1912 петербурзька будівельна фірма побудувала два фазанарії. Крім палацу, з численних будівель садиби становлять інтерес будинок варті, господарського двору і лісника. Пропонуємо оглянути наступні туристичні локації: Кам'яні ворота та будинок варті, будинок садівника Житлово-господарська зона. У Шарівському парку зосередимо свою увагу на Липовій алеї, Цукровій гірці. Каменю кохання та Будинку лісника.

Другий туристичний об'єкт нашої екскурсії село Пархомівка Краснокутського району, де зберіглася пам'ятка архітектури кінця ХVІІІ ст. – садиба графа І. Підгорічані. Зараз в ній розмістився історико-художній музей імені О. Луньова. Надзвичайно цікаві туристичні локації у селі: храм Покрови Пресвятої Богородиці (1808, арх. П. Ярославський) та "дім Малевича". У Пархомівці народився дворянин С. Гризодубов, знаний авіаконструктор, винахідник, льотчик, один із організаторів планеризму в СРСР. Окраса села і всієї Харківщини є Пархомівський художній музей, який створив Опанас Луньов. Це один з найкращих сільських музеїв України, що володіє унікальною колекцією мистецтва і предметів старовини.

Харківщина – цікава для туристів різного віку, особливо для молоді. Запрошуємо до подорожі!

СОРТОВИПРОБУВАННЯ НА ВАЛКІВЩИНІ: СУЧАСНИЙ СТАН

Цибульник Вікторія, учениця 11 класу Шарівського ліцею Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області, вихованка гуртка «Екологічне краєзнавство» ЦТКЕУМ Валківської міської ради Харківської області,

Мірошниченко Юлія, учениця 9 класу, Шарівський ліцей Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області вихованка гуртка «Екологічне краєзнавство» ЦТКЕУМ Валківської міської ради Харківської області,

Красікова Єлизавета, учениця 7 класу, Шарівський ліцей Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області вихованка гуртка «Екологічне краєзнавство» ЦТКЕУМ Валківської міської ради Харківської області;

Барабаш Константин, Барабаш Софія, Барабаш Аріна - учні 5 і 3 класу Шарівський ліцей Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області.

Керівник: **Полякова Надія Володимирівна**, вчитель біології вищої категорії Шарівського ліцею Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області, керівник гуртка «Екологічне краєзнавство» ЦТКЕУМ Валківської міської ради Богодухівського району Харківської області. к.т. 0956851327

Цьогоріч експедиційний загін еколога –краєзнавчого гуртка Шарівського ліцею в рамках експедиції «Моя Батьківщина – Україна» проводить дослідження і присвячує їх 100-річчю формування національних сортових рослинних ресурсів України, яке було відзначене у вересні 2023 року.

Тема досліджень є на часі, оскільки Валківська територіальна громада причетна до цієї знаменної події, адже саме тут було обрано земельні ділянки, на яких в 1923 році було створено Українське відділення ВІРу, і розпочалися сортовипробування. Тривають вони і дотепер.

Актуальністю проведення експедиції є не тільки привернення уваги громади до такої важливої знакової події, а й можливість донести до всього населення, і в першу чергу до держави, її керівних органів, важливість у підтримці і розвитку цієї галузі науки селекції, адже за цим стоїть вирішення глобальної проблеми – забезпечення людства продуктами харчування, так як щодня на планеті помирають від голоду десятки тисяч людей

Для цього необхідно підвищувати продуктивність сільського господарства, при цьому зберігаючи природні екосистеми та покращуючи якість ґрунту. Такі дії можуть бути досягнуті завдяки впровадженню інноваційних технологій, використанню більш досконалої техніки та покращенню сортів і порід.

Мета експедиції розглянути специфічність діяльності філії та нинішній стан справ.

Завдання:

- простежити історію розвитку УІЕСР та сортовипробування на Валківщині,
- дослідити сучасний стан сортовипробування Харківської філії УІЕСР;
- довести, що ця робота так само важлива й актуальна на сьогоднішньому етапі розвитку нашої країни, її жителів, як і багато років тому.

Предметом дослідження є сортовипробування в Україні.

Об'єкт дослідження – відділ польових досліджень Харківської філії УІЕСР.

Територія досліджень - Валківська ОТГ, село Золочівське.

Хронологічні межі досліджень – 2016-2023 роки, період останніх реорганізацій та сучасний стан справ по сортовипробуванню.

Експедиційний загін, під час досліджень ознайомився з роботою філії протягом останніх трьох років. Дізнався, що остання реорганізація відбулася в 2019 році.

Зараз філія підпорядковується Інституту рослинництва ім. Юр'єва НААН України(м. Харків). Саме тут знаходиться Національний центр генетичних ресурсів рослин України. Дуже прикрим є той факт, що в зв'язку з військовими діями, що відбуваються в Україні, 23.10 2022 ворожою ракетою було пошкоджено приміщення, де зберігався цінний генетичний банк сортів вітчизняної селекції.

І хоча зараз в Україні, і на Харківщині зокрема, ведуться бойові дії, селекційна робота не припиняється.

Маючи 16 га земельної ділянки з 2021 по 2023 рік проводилися сортодослідження 171 сорту та гібридів озимих та 67 ярих зернових культур. Закладено для дослідження в 2024 році 110 озимих сортів. Як говорить завідувача відділом польових досліджень, ведучий агроном Ковратенко В.А: « Ми знаємо, для чого ми працюємо. Слава Україні!».

Члени експедиційного загону привітали працівників філії з нагоди 100-річчя формування сортових рослинних ресурсів України, і побажали їм міцності духу, незламності, віри в найближчу перемогу України, і надалі впевнено тримати продовольчий фронт, адже саме їх труд закладається в майбутній продукт, так життєво необхідний для збереження життя людей на планеті, висвітлили цю подію у Фейсбуці, та готують відео презентацію.

Практична значимість роботи полягає в тому, що членам експедиції вдалося розшукати архівні документи, які коригують деякі неточності щодо розвитку історії сортовипробування. Носить профорієнтаційний характер та привертає увагу до такої важливої науки як селекція, та професії агронома – селекціонера, і має важливе значення для патріотичного виховання.

РОЗВИТОК ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКОГО СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Яцун Маргарита, учениця 7-А кл., Комунальний заклад «Пісочинський ліцей «Мобіль» Пісочинської селищної ради Харківського району Харківської області»

Керівник Скриль Ірина Анатоліївна, завідувачка відділу краєзнавства КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Туризм в Україні законодавчо проголошено пріоритетним напрямом розвитку національної культури та економіки. Дитячо-юнацький туризм (ДЮТ), орієнтований на соціально важливу категорію нашого населення – підростаюче покоління, посідає особливе місце у туристичній діяльності. У першу чергу він покликаний сприяти вихованню та освіті підростаючого покоління засобами туризму та краєзнавства, формуванню всебічно розвиненої особистості. Розвиток системи ДЮТ може стати важливим інструментом духовного відродження, національно-патріотичного виховання, формування екологічного мислення та майбутнього менталітету українського суспільства в цілому.

В останні десять років спостерігається підвищений інтерес до історії рідного краю в усіх сферах суспільного життя. Дитячо-юнацький туризм знаходить підтримку на державному рівні. Про це свідчать нормативні документи, а саме: Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII; «Про позашкільну освіту» від 22.06.2000 (зі змінами) №1841-III; Стратегія національно-патріотичного виховання на 2020-2025 роки, від 09.10.2020 № 932; наказ Міністерства освіти і науки України від 02.10.2014 р. №1124 «Про затвердження нормативно-правових актів, які регламентують порядок організації туристсько-краєзнавчої роботи».

Основні положення зазначених документів спрямовані на розробку та включення до навчальних планів і програм закладів загальної середньої, позашкільної, вищої освіти тем з туризму та краєзнавства, акцентують увагу на створенні наукових центрів регіональних досліджень з туризму, розробку заходів з популяризації серед молоді вивчення історії рідного краю, розроблення туристських маршрутів по території України. Організаційними центрами туристсько-краєзнавчої роботи з учнівською молоддю є заклади позашкільної освіти.

Однак, в умовах реформи децентралізації, виникають проблеми щодо збереження мережі закладів позашкільної освіти в цілому, і, туристсько-краєзнавчого напрямку, зокрема. За даними Міністерства освіти і науки України, впродовж трьох останніх років в Україні, за рішенням органів місцевого самоврядування з причин скорочення видатків із місцевих бюджетів, припинили існування 25 закладів позашкільної освіти. Міністерство звертає увагу на те, що заклади позашкільної освіти, у яких в основному і здобувається позашкільна освіта, - це заклади з потужним виховним середовищем, у якому формується особистість дитини та виробляються її самобутні професійні якості. Закриття закладів позашкільної освіти позбавляє дітей, у тому числі і дітей з особливими потребами, реалізації прав на змістовне дозвілля та розвиток своїх здібностей і обдарувань.

Крім того, дії місцевих органів влади часто не узгоджуються із частиною 2 статті 9 Закону України «Про позашкільну освіту», якою визначається, що державна політика у сфері позашкільної освіти спрямована на збереження та розвиток комунальних позашкільних навчальних закладів без права їх перепрофілювання, перепідпорядкування, злиття, передачі приміщень, обладнання, техніки в оренду, концесію, відчуження (продажу) землі, майна.

Питання розвитку дитячо-юнацького спортивного туризму є актуальним, адже відповідає завданням Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою КМУ №695 від 05.08 2020 року [1]. Серед завдань Стратегії за напрямом «Формування спроможного та всебічно розвинутого молодого покоління» є наступні:

- Створення сприятливих умов для інтелектуального самовдосконалення, самореалізації, творчого і особистісного розвитку молоді.
- Сприяння професійній орієнтації, працевлаштуванню молоді, її самозайнятості, підвищенню рівня її конкурентоспроможності та професійного розвитку, отриманню відповідних компетентностей.

- Сприяння популяризації та утвердженню здорового способу життя молоді, організації її змістовного дозвілля, протидії поширенню у молодіжному середовищі соціально небезпечних захворювань, бережливого ставлення до навколишнього природного середовища.

Ці завдання відповідають діяльності закладів позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку, тому необхідність вжити всіх заходів щодо недопущення припинення їх діяльності на регіональному рівні, робить актуальним дане дослідження.

До визначення поняття «дитячо-юнацький туризм» та «туристсько-краєзнавча діяльність» застосовують педагогічний та географічний підходи.

О. Остапець-Свешніков дає таке визначення: «Дитячо-юнацький туризм – це масовий рух підростаючого покоління з метою пізнання навколишнього світу і самих себе засобами туристсько-краєзнавчої діяльності. Туристсько-краєзнавча діяльність – це комплексний засіб усебічного розвитку підростаючого покоління в активному пізнанні та доступному покращенні навколишнього світу і самих себе в циклах туристсько-краєзнавчих подорожей».

На думку О. Колотухи, дитячо-юнацький туризм – це рекреаційна діяльність дітей та юнацтва, спрямована на задоволення оздоровчих, спортивних, пізнавальних потреб особистості поза місцем постійного проживання й навчання [2. с. 14].

Дитячо-юнацький туризм організаційно підпорядкований Міністерству освіти і науки України, на обласному рівні – Департаменту науки і освіти Харківської обласної державної адміністрації. Функціональна організаційна система туристсько-краєзнавчої роботи охоплює заклади позашкільної освіти, серед яких є комплексні (палаці дитячої та юнацької творчості, центри позашкільної освіти, будинки школяра) і профільні (станції юних натуралістів, станції юних техніків, станції юних туристів, центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, клуб юних моряків). Всі ці заклади в тій чи іншій мірі залучають дітей до туристсько-краєзнавчої роботи, але основу такої діяльності становлять профільні туристсько-краєзнавчі заклади – станції юних туристів, центри туризму і краєзнавства учнівської молоді, які використовують найрізноманітніші форми залучення дітей до туризму та краєзнавства.

Досвід Харківської обласної станції юних туристів свідчить, що спортивний туризм серед учнівської молоді розвивається там, де є педагогічні кадри, що володіють методикою проведення туристських походів, які самі захоплюються певним видом спортивного туризму і можуть зацікавити школярів. Крім того, в таких районах є підтримка державних органів влади., допомога щодо матеріально-технічного забезпечення гуртків туристсько-спортивного профілю. Важливою складовою розвитку спортивного туризму в районах області є також тісна співпраця з закладами позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого профілю, які є у Харківській області.

Негативні явища у розвитку спортивних видів дитячо-юнацького туризму пов'язані з наступними чинниками:

- відсутністю достатньої кількості організаторів спортивного туризму серед учнівської молоді;

- недостатньою законодавчою підтримкою спортивно-туристської діяльності учнівської молоді, відсутністю закону України «Про дитячий та молодіжний туризм»;
- слабким матеріально-технічним забезпеченням гуртків туристсько-спортивного профілю.

Систему дитячо-юнацького туризму можна вважати сформованою як в державі в цілому, так і Харківській області зокрема. На жаль, існують проблеми і в цій сфері, яка не може розвиватися без законодавчої, фінансової підтримки держави. Проблеми стосуються законодавчого вноормування питань про дитячо-юнацький туризм і краєзнавство. Це пов'язано з тим, що туристські послуги для учнівської молоді залежать від вікових особливостей туриста, його потреб, пов'язані з виховними, пізнавальними, навчально-освітніми аспектами. Отже, потребує визначення поняття дитячо-юнацького туризму і краєзнавства та вимог до суб'єктів туристської діяльності, які надають послуги дитячо-юнацького туризму і краєзнавства, основних цілей і способів державного регулювання в цій галузі туризму та основних пріоритетних напрямів державної політики. Вкрай необхідним вважаємо прийняття наступних заходів щодо державної підтримки розвитку дитячо-юнацького туризму:

- розробити та прийняти окремий Закон України «Про дитячо-юнацький туризм», на основі якого розробити Програму розвитку дитячо-юнацького туризму в Харківській області на певний період;

- розширювати мережу спеціалізованих туристичних закладів позашкільної освіти в кожному районі області, не допускати закриття комплексних закладів позашкільної освіти, де працюють гуртки туристсько-краєзнавчого профілю.

- вдосконалювати систему підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів профільних і комплексних закладів освіти;

- вдосконалювати методичне забезпечення туристсько-краєзнавчої роботи шляхом створення програм роботи гуртків відповідних профілів з урахуванням сучасних реалій, методичних розробок по різних напрямках туристсько-краєзнавчої діяльності;

- активізувати екскурсійну діяльність з учнівською та студентською молоддю, розробляти екскурсійні маршрути відповідно до певних вікових категорій екскурсантів, впроваджувати екскурсійну діяльність у студентські навчальні та виробничі практики.

НАПРЯМ «ГЕОЛОГІЧНИМИ СТЕЖКАМИ УКРАЇНИ»

«МЕРТВЕ МОРЕ» ХАРКІВЩИНИ

Горелик Аліса, учениця 6-Б класу Комунального закладу «Харківський ліцей №10 Харківської міської ради», вихованка гуртка «Археологічне краєзнавство» Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Керівник: Кривопустова Алла Борисівна, керівник гуртка

Україна багата різними чудесами, які оповиті тайною. Їх розгадка потребує поринання у неосяжний Всесвіт інформації. Наприклад, солоне озеро у Харківській області. Воно знаходиться на східній околиці с. Антонівка, Красноградського району (раніше Кегичівського). Його впевнено можна назвати Мертвим морем Харківщини

Історія його виникнення не дуже радісна. У 1962 році на цьому місці бурили свердловину на газ. Під час буріння виникла аварія, яка призвела до вибуху. Після вибуху на цьому місці утворилося воронка глибиною 60 м. З часом вона заповнилась водою від підземних джерел та атмосферних опадів. Зараз розмір озера складає: у довжину – 110 м, а у ширину – 86м. Площа складає приблизно 0,65 га.

Загадкою цього озера є висока солоність. Ті хто купався у ньому стверджують, що воно дуже схоже по солоності з Мертвим морем. Так звідки ж взялася ця сіль? Можна розглядати дві головні причини: природну та техногенну.

Якщо розглядати природну причину потрапляння туди солі, то це може бути пов'язано або з кліматом, або з наявністю родовищ кам'яної солі поблизу. Якщо подивитися на карту, то можна побачити, що найближчі солені озера в Україні знаходяться на півдні біля Чорного та Азовського моря. Там більш жаркий й посушливий клімат. Усі озера Харківської області прісні. Тому кліматичний чинник не міг бути причиною осолонення озера. Геологічна будова регіону показує, що територія складається з пісків, глин й суглинків. Кам'яна сіль в цьому місці знаходиться на глибині 2-3 км. Отже геологічна будова також не підтверджує природний шлях утворення солоного озера.

Підказка причини, звідки взялася сіль, лежить все ж таки в геологічній будові. Кам'яна сіль є там, але на великій глибині. Тому, вірогідно, під час вибуху багато солі потрапило на поверхню. Коли почала заповнюватися воронка водою, то сіль поступова почала розчинятися.

Я проаналізувала відгуки у Google. Цей об'єкт у Google має назву «Солоне озеро». Усього є 242 відгуків з середньою оцінкою 4,2 б. Я вважаю це висока оцінка для такого об'єкту. З відгуків я зрозуміла, що в останні роки солоність озера значно зменшується. Можливо солоні води поступово потрапляють у ґрунтові води, а дощі та сніг потрошку його опріснює. Це підтверджує те, що сіль потрапила туди під час вибуху газу і від тоді більше не поступала в озеро.

Це озеро можна вважати бальнеологічним курортом місцевого значення. Вода з цього озера сприяє швидкому загоєнню ран і сприятливо впливає на оздоровлення організму.

Екологічний стан озера в останні роки значно погіршився, т.я. відпочиваючі залишають багато сміття.

Мертве море Харківщини унікальний об'єкт для нашого регіону. Спочатку може здатися, що це звичайне непомітне озерце в степу, але його історія й властивості є місцевим скарбом. Бережімо природу!

ЮЗІВСЬКА ПЛОЩА – ПЕРСПЕКТИВНЕ РОДОВИЩЕ ГАЗОНОСНИХ СЛАНЦІВ

Романов Роман, учень 11-А класу комунального закладу «Харківський ліцей № 2 Харківської міської ради»

Керівник: Логвинова Марина Олександрівна, вчитель географії

Сьогодні запаси природного газу у головних нафто-газовидобувних районах постійно скорочуються, а стабілізація і подальше нарощування видобутку газу можливі в основному за рахунок освоєння нетрадиційних джерел вуглеводнів, одним із яких є сланцевий газ. Поклади зі сланцевим газом займають великі площі, але поки ще детально не вивчені, тому особливо актуальним є питання геологічної розвідки сланцевого газу, оскільки від геологічних умов залягання сланцевих порід залежить технологія видобутку та вплив на навколишнє природне середовище.

Перспективним родовищем газоносних сланців на території Харківської та Донецької областей є Юзівська площа. Юзівська площа – найбільша ділянка на суходолі в Україні (7 886 кв. км), розташована у відомому нафтогазовому регіоні (Дніпровсько-Донецький басейн) в безпосередній близькості до найбільших діючих газових родовищ Східної Європи.

Мета дослідження – визначити геологічні особливості розробки сланцевого газу на території Юзівської площі.

Об'єктом дослідження є Юзівська площа сланцевого газу.

Предметом дослідження виступають геологічні умови видобутку сланцевого газу на прикладі Юзівської площі.

Сланцевий газ – вид газу, який знаходиться в дрібнозернистих осадових породах, які одночасно виступають колекторами та материнськими породами, мають високий вміст речовини органічного походження, дуже низьку корисність та проникність. Він міститься в глинах, алевритах на глибині від 1 до 5-6 км.

Україна володіє великими запасами сланцевого газу, які оцінюються у 5,6 трлн м³. Найбагатшою геологічною структурою, до якої тяжіють запаси сланцевого газу є Дніпровсько-Донецька западина (ДДЗ), у межах якої виділяється Юзівська ділянка. В межах даної зони перспективи пошуків сланцевого газу пов'язані з середньокам'яновугільними та верхньокам'яновугільними відкладами.

Юзівська площа розташована у межах Дніпровсько-Донецького авлакогену, між Воронежським кристалічним масивом на північному сході і Українським кристалічним щитом на південному заході. У тектонічному відношенні ділянка приурочена до Бахмутської котловини (північніше від м. Ізюм) та Кальміус-Торецької котловини, що знаходиться західніше.

Геологічна будова Юзівської ділянки представлена всіма геологічними епохами та періодами. Територіально найбільші перспективи пошуку газу в сланцевих породах пов'язуються з центральним та південно-східним (де розташована Юзівська площа), значно менші - з північно-західним секторами ДДЗ.

Територія Юзівської площі територіально знаходиться у межах двох гідрогеологічних структур: Дніпровсько-Донецького артезіанського басейну та Донецької складчастої області. Дніпровсько-Донецький артезіанський басейн у межах західної частини Юзівської ділянки розташований невеликою смугою, яка розташована з північного заходу на південний схід на займає невелику смугу, що простягається з північного заходу на південний схід. Водоносні горизонти на цій території утворилися під час кам'яновугільного періоду, а північна частина Дніпровсько-Донецького артезіанського басейну має крейдовий вік. Сприятливі умови залягання підземних вод у цій частині Дніпровсько-Донецької западини сприяли утворенню значних запасів підземних вод, що знаходяться на порівняно невеликих глибинах, а продуктивність свердловин може складати десятки літрів за секунду.

Найбільшу частину Юзівської ділянки займає Донецька гідрогеологічна складчаста область. Водні ресурси, що мають найбільше значення, залягають тут у верхньокрейдових відкладах, тобто у потужних водоносних горизонтах. Підземні води на підняттях приурочені до горизонтів юрського і тріасового віку, фільтраційні властивості яких порівняно високі. У південній і центральній частинах пермські і карбонатні породи служать водоносними горизонтами і є джерелом місцевого водопостачання. На сході Юзівської ділянки у пермських відкладах експлуатуються великі пласти кам'яної солі.

Водоносні горизонти палеогену розташовані на межиріччях та залягають горизонтально, мають відносно невелику потужність пластів (від 5 до 30 м). Проте ці горизонти містять жорсткі та слабо солонуваті води. Через інтенсивний дренаж межиріч запаси горизонтів малі.

Підземні води верхньокрейдових мергельно-крейдових відкладень поширені в північній і центральній частинах Юзівської ділянки. Свердловини мають високу продуктивність. Запаси цього горизонту забезпечують водопостачання міст Лиман, Слов'янськ, Краматорськ та інші. Водоносний горизонт в нижньокрейдових покладів слов'яногірської світи. Водоносні породи представлені різнозернистими пісками. Горизонт придатний для водопостачання невеликих господарств в річкових долинах.

При розробці сланцевого газу використовується метод горизонтального буріння свердловини та гідророзрив паста. За цієї технології відбувається буріння однієї вертикальної і кількох горизонтальних свердловин довжиною до 2-3 км. В них закачується суміш води, піску і хімікатів, потім у результаті гідророзриву руйнуються стінки газових колекторів, і газ відкачується на поверхню.

Видобуток сланцевого газу у межах Юзівської площі пов'язаний із техногенним створенням зон високої тріщинуватості у стиснутих газоводонасичених шарах, які залягають на глибині 3,0–4,5 км, а метод гідророзриву пласта призводить до існування геолого-екологічних та техногенних

загроз. Відбувається небезпека довгострокового забруднення підземної гідросфери, зокрема стратегічно важливих горизонтів прісних вод, збільшення еколого-техногенних навантажень на існуючу інженерну інфраструктуру, збільшується кількість зсувів, розвиваються карстові процеси, підтоплення територій.

Проте, Юзівська ділянка має великий потенціал пошуку газу як в традиційних, так і в нетрадиційних типах покладів (газ щільних порід, ЦБГ), великий масив сейсмічних 2D та 3D даних, необхідних для початку буріння свердловин.

НАПРЯМ «ДУХОВНА СПАДЩИНА МОГО НАРОДУ»

ХРАМИ ХАРКОВА, ЩО БІЛЬШОВИЦЬКИЙ РЕЖИМ ЗАЛИШИЛИВ ТІЛЬКИ НА СВІТЛИНАХ

Вербицька Валерія, учениця 10-А класу Люботинської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3 Люботинської міської ради Харківської області.

Керівник: **Луньова Ірина Євгеніївна**, вчитель історії Люботинської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 3 Люботинської міської ради Харківської області, спеціаліст I категорії

Перемога більшовиків у громадянській війні і встановлення радянської влади в Україні створили нову ситуацію. З одного боку більшовики у перших своїх декретах і деклараціях проголосили відміну усіх обмежень реалізації свободи совісті. Але вже з перших місяців після Жовтневого перевороту 1917 року більшовики, хоча і прийняли декрет про відокремлення церкви від держави і школи від церкви, грубо порушили законні права десятків мільйонів власних громадян. Впевнені в перемозі соціалістичного суспільства, в якому немає місця релігії, протягом 1917-1989 років більшовики фактично розпочали “війну з релігією”. Війна із церквою велася в трьох основних напрямках: знищення матеріальної бази церкви, розкольницька діяльність серед духовенства та віруючих, постійні репресії.

У післявоєнний період посилюється адміністративний контроль держави над церквою (у 1965 році створено Раду у справах релігії, вводиться обов'язковий курс атеїзму). Жорстоко переслідуються активісти правозахисного руху.

Ці бурхливі події ХХ століття позбавили місто великої кількості прекрасних храмів. Деяким «пощастило» більше. Наприклад, Дмитрівська церква на Полтавському шляху стала кінотеатром "Спорт", Антонієвська церква на Університетській вулиці стала кінотеатром "Юність" і культурним центром. Однак багато інших церков були знищені в період радянської влади. В роботі досліджується три церкви міста Харкова – Миколаївська, Різдва та Архангело-Михайлівська церкви знищені комуністичною владою.

Перша Миколаївська церква була побудована в ті часи, коли Харків тільки будувався, і перебувала за східною стіною фортеці. Дерев'яний Миколаївський храм вперше згадується в документах в 1683 р. В 1742 році на тодішній головній площі міста почалося будівництво нової, кам'яної церкви. У 1885 році духовна

Консисторія запропонувала архітекторові Б.С. Покровському зробити перебудову церкви, розширивши храм, звести нову дзвіницю. Незважаючи на те, що собор займав центральне положення в місті, прихід його був бідний. Тому збір коштів зайняв дев'ять років. Будівництво Миколаївського собору було доручено єпархіальному архітекторові В.Х. Немкіну. В 1896 року Миколаївський собор був готовий. Новий собор став справжньою окрасою міста. Однак, простояв він всього лише 34 роки. Нажаль радянська влада особливо не церемонилась з духовним життям народу і керуючись лише практичними намірами у 1930 році для прокладки трамвайних колій знищила Миколаївський собор. Він був підірваний.

Ще одна церква яку знищили комуністи була Різдвяна церква. Більшість дослідників вважає, що перший Різдвяний храм був побудований 1655 року. Прихід складався переважно з козаків і підпомічників. До 1783 року змінилося дві дерев'яні і одна кам'яна церкви на честь Різдва Христового. Четвертий за рахунком храм виріс завдяки проектом архітектора П. Ярославського. В кінці століття поступово храм занепадав з огляду на входження прихожан в інші церкви. В 1779 році парафіяни вирішили вибудувати новий кам'яний храм. Різдвяна церква була закладена в 1781 році. Будувалася вона за проектом харківського міського архітектора П.А. Ярославського. У 1900-1902 роках за рішенням єпархіального начальства Різдвяний храм піддався перебудові за проектом архітектора М. Ловцова. Радянську владу, як і багато інших храмів, церква, на жаль, не пережила. На початку 1930-х років весь комплекс церкви був зруйнований дощенту – її місце до сих пір є пустою.

Архангело-Михайлівська церква також не змогла пережити радянську владу. Перша Архангело-Михайлівська дерев'яна церква була побудована в 1663 році. У 1783-1787 роках трохи південніше від церкви за проектом П. Ярославського був споруджений кам'яний храм. За час існування храму він перебудовувався кілька разів. Перші перетворення організував ктитор Іоанн Жила в 1794-95 рр.: з західного боку був прибудований кам'яний притвор, а до нього – кам'яна дзвіниця. У 1825-44 рр. під керівництвом старости П. Іскри були позолочені хрести на церкві. Значної реконструкції храм піддався в 1850-ті роках. У 1930-х роках, коли зносилися багато храмів, Михайлівський уцілів. Його тільки закрили, а в квітні 1931 року будівлю і прилеглу територію передали ОСАВІАХІМу. У роки війни церква була сильно зруйнована. Під час нацистської окупації тут розмішалися стайні. А ось після окупації сталося диво: храм знову став діючим і став приймати прихожан. Вона діяла до періоду «хрущовського наступу на церкву», коли по всій країні були закриті і знищені десятки тисяч храмів. Але, радість віруючих була недовгою. Храм був підірваний в 1970 році, а на його місці з'явився сквер імені Юрія Гагаріна.

Отже, з проведенням у життя радянськими органами влади Декрету про відокремлення церкви від держави порушився органічний розвиток українського села. Релігійні споруди стали зазнавати варварського винищення. Ця політика позбавила місто великої кількості прекрасних храмів, що дійсно були шедеврами архітектурних споруд Харкова.

ХАРКІВ У ТВОРЧОСТІ БУДЯНСЬКОГО КЕРАМІСТА ГАДИНИ ЧЕРНОВОЇ

Воронченко Анна, вихованка гуртка історичного краєзнавства КЗ «ЦДЮТ» Південної міської ради Харківського району Харківської області, учениця 6 класу Будянського ліцею Південної міської ради Харківського району Харківської області.

Керівник : Безрукова Т.М., керівник гуртка історичного краєзнавства КЗ «ЦДЮТ» Південної міської ради Харківського району Харківської області., Почесний краєзнавець України

Чернова (Поліщук) Галина Денисівна (1931 – 2016) . Народилася у м. Умань Черкаської області у родині агрономів. Художник декоративно-ужиткового мистецтва (кераміка) и монументально-декоративного мистецтва. Закінчила Одеське художнє училище (1955). Закінчила Ленінградські курси підвищення кваліфікації (група художників-живописців) (1976). Разом з відомими харківськими художниками Б. Косаревим, М. Фрадкіним, В. Жежемським стояла у витоках створення секції декоративно-ужиткового мистецтва. Член Харківського відділення НСХУ (1960). Заступник голови (1964-1980), голова секції декоративно-ужиткового мистецтва (1980 – 1984) Харківського відділення НСХУ. Лауреат Муніципальної творчої премії (Харків, 1998). Почесний громадянин Будянської селищної ради (2008). Працювала на Будянському фаянсовому заводі (далі БФЗ) «Серп і Молот» (1955-1988), з 1968 р. – старший художник.

У 1974 р. архітектор Г. Кеслер запропонувала Галині Денисівні взяти участь у реконструкції колишніх торговельно-складських приміщень середини ХІХ ст. купця Горяїнова у провулку Горяїновському № 12 (нині вул. Г. Квітки-Основ'яненка). Планувалося тут розмістити ресторан «Старе місто» (нині — ресторан «Шарікофф»), інтер'єр якого мали прикрашати вітражі, гобелени, меблі і посуд, які б передавали настрій, традиції старого Харкова. Але посуд у ресторані був не зовсім таким, яким його мріяла зробити Г. Чернова. Директор БФЗ відмовився виконати творчу роботу майстрині. Він запропонував Г. Кеслер асортимент посуду, який йшов у виробництві, і на якому зробили малюнки на тему «Старе місто», але і те, що було зроблено, викликало захоплення. Деколько зробили на Баранівському порцеляновому заводі.

Г. Чернова є автором (у співавторстві з В. Гутником) монументального оформлення виходу станції Харківського метрополітену «Історичний музей» (1984). Центральне панно «Геральдичне», на якому символічно зображена зірка будянського фаянсу, на фоні цехових знамен ремісників під охороною старого та сучасного гербів міста Харкова, з яких починалося і завершувалося панно в якому символічно сконцентрована тема ремесла, торгівлі та науки м. Харкова. На виході до Благовіщенського собору та Благовіщенського базару були розташовані панно. Перше з них – «Ярмарок» – розміром 1x1 м, на якому зображена постать жінки, Берегині добробуту сім'ї, що несе в кошику півня та калачі, а на другому плані відтворено торговельні споруди, гончарі з глечиками, козака з конем, що було першою потребою життя того часу. Друге панно – «Харківська фортеця» – подає сторожові башти козаків, обвиті стрічкою часу в орнаментальний вінок. Третє панно – «Стріла» – це старий герб міста Харкова, що символічно нагадує про Дике поле, засіяне стрілами чужинців, від яких слобожанці боронили свої кордони. З другого боку центральне панно «Геральдичне» (вихід на площу до

Театру ляльок) продовжується панно «Герб торговельного Харкова» на якому зображено голову коня та символ фінансового розквіту міста у вигляді срібних монет, що розкривають суть великих харківських ярмарок, далі фаянсовий літопис харківських ремесел зображає герб цеху ковалів: на наковальні, під ударом молота, майстерно вигнута дугою металева стрічка, загартована у вогні. Шосте панно – композиція із заводських корпусів, об'єднаних орнаментальною стрічкою в єдине товариство фаянсового промислу, що символізує український фаянс. Сьоме панно присвячене гончарству. У фаянсовому птахові на гончарному крузі втілений нетлінний символ творчого життя народу. Далі розташоване восьме панно – «Харків театральний», на якому жартівливо виграє юнак-козак на музичній козі. І завершує парад фаянсових панно герб харківських чоботарів, які срібними підківками віддзвонювали гопака, а чумаки на чумацьких шляхах залишали в далеких дорогах свої автографи. Центральне панно «Геральдичне» та вісім бокових панно були заставлені ятками на початку 1990-х рр. Автор панно «Мир» та «Будівельник» на переходах станції метро «Університет» (1984). Оформлювала готель «Інтурист» на проспекті Науки. Персональні виставки: Харків – 1960, Буди – серпень 2001, Харків – червень 2015 . Остання виставка, яка проходила у важкий час історії держави в Харківському художньому музеї, мала символічну назву «Я бажаю Україні щастя, миру і добра». Учасниця численних художніх і промислових виставок і ярмарок з 1959 р. в т ч. у Загребі (Югославія), Токіо (Японія), Лейпцигу (Німеччина), Дамаску (Сирія), Марселі (Франція), Чикаго (США) та ін. Твори Г. Чернової знаходяться у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва (Київ), літературно-меморіальному музеї О. Пушкіна (Одеса), Львівському музеї етнографії та художніх промислів, Харківському історичному музеї, Національному музеї-заповіднику українського гончарства (Опішне Полтавщина), музеї Миргородського державного керамічного технікуму імені М. Гоголя (Полтавщина), Диканському історико-краєзнавчому музеї (Полтавщина) область), Лозівському краєзнавчому музеї (Харківщина), Харківському та Сумському художніх музеях та ін. Роботи Галини Денисівни прикрашають приватні колекції Німеччини, США, Ізраїлю, Грузії, Литви.

Будянська дитяча школа народного мистецтва була створена у 1992 р. на базі «Будянського орендно фаянсового промислово-торговельного підприємства «Серп і Молот» у селищі Буди Харківського району. Директорами школи були С. Тітовська, Г. Чернова Л. Пянида, зараз – Л. Пянида. Галина Денисівна працювала у БДШНМ викладачем (1992 – 2012), директором (1998 – 2010).

ГЛИНЯНИЙ ЧАРІВНИК ІЗ ЗОЛОТИМИ РУКАМИ

Глоба Ельвіра, учениця 7-Б класу Валківського ліцею ім.О.Масельського, вихованка народознавчого гуртка та гуртка «Юні музеєзнавці» ЦТКЕУМ Валківської міської ради Харківської області.

Керівник: ГУБСЬКА Наталія Віталіївна, вчитель трудового та естетичного виховання, спеціаліст I категорії, керівник Зразкового військово-історичного музею «Пам'ять» Валківського ліцею ім.О.Масельського", керівник гуртків ЦТКЕУМ Валківської міської ради Харківської області.

Пишається Валківщина багатьма відомими на увесь світ людьми. Гордість нашого краю - Федір Іванович Гнідий. Він народився 5 травня далекого 1893 року у Валках в багатодітній родині потомствених «коржівських» виробників горщиків. Першими вчителями майбутнього відомого майстра були його дід Прокіп та батько Іван.

Хоч гончарством захоплювався з дитинства, всерйоз зайнявся цим сімейним ремеслом тільки після повернення в 1917 році з солдатської служби.

Попервах спеціалізувався виключно на виготовленні традиційного глиняного посуду, а після знайомства з творчістю відомого харківського кераміста О. І. Захаржевського, всерйоз захопився керамічним мистецтвом.

Визнання прийшло вже потім, а спершу - були десятиліття тихої і непомітної роботи гончара-романтика для душі.

З-під рук майстра вийшло багато всього: різноманітний декоративний посуд, кумедні іграшки-левики, кішки, пташки, виконані з блискучою майстерністю.

Для здійснення своїх задумів Ф. І. Гнідий застосував місцеву валківську гончарну глину, традиційні для валківських горшечників переважно одноколірні глазурі-зелені, сірі, коричневі, але з різноманітними відтінками.

Творчі шедеври Гнідого потрапили в поле зору спеціалістів та дійсних шанувальників декоративно-прикладного мистецтва вже на схилі його віку. Тоді ж прийшли і визнання та слава. У 1967 році Федору Івановичу присвоєно звання заслуженого майстра народної творчості України.

Твори Ф. І. Гнідого зайняли гідне місце в українській національній творчості і культурі. Свого часу вони були широко представлені на республіканських, всесоюзних і міжнародних виставках декоративного мистецтва, в тому числі в Парижі і Манреалі, за їх виготовлення майстер був удостоєний трьох золотих медалей.

Роботи цього прекрасного майстра, продовжувача українських народних гончарів увійшли до колекцій найбільших музеїв України, музеїв ближнього та дальнього зарубіжжя.

Дуже багато експонатів знаходяться у нашому місцевому краєзнавчому музеї м.Валки, які свого часу передала наймолодша дочка Федіра Івановича Гнідого. Але є ще один унікальний виріб - це автопортрет. Цей шедевр знаходиться в сімейній колекції, у найулюбленішої онуки майстра. Ф. І. Гнідий помер 16 вересня 1980 року. Похований на місцевому (коржівському) кладовищі. В рік 100-літнього ювілею прославленого гончара на будинку, де він мешкав у м.Валки (вул. 1 Травня, 35) було урочисто відкрито меморіальну дошку, іменем Федора Гнідого названо одну з валківських вулиць.

З нагоди сотих іменин нашого земляка Харківський художній музей підготував виставку "Федір Гнідий і кераміка Харківщини", підкресливши цією назвою, що творчість валківського майстра в певний проміжок часу була чи не єдиним місточком, за допомогою якого в нашому краї тримався зв'язок між минулим і сьогоденням.

А 16 вересня 2014 року відповідно до рішення сесії Валківської міської ради Федору Івановичу Гнідому було посмертно присвоєно звання почесного громадянина міста Валки.

Цікавість до цієї видатної постаті в мене не випадкова, бо Федір Іванович Гнідий – не просто видатний митець, він мій прапрадід.

ІСТОРІЯ ЦЕРКВИ МОГО РІДНОГО СЕЛИЩА.

Глушко Марія, учениця 5 класу Комунального закладу «Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області. Керівник Гацман Наталія Володимирівна, вчитель української мови та літератури.

З давніх - давен український народ не жив без праці й віри – краплини зцілення душі, що так необхідна для кожного християнина. Тому в старовину найпочесніше місце в місті або селі відводили під храм. Ставився він на найвищому місці і його було далеко видно.

Слово «храм» походить від спільного кореня із старослов'янської мови «хороми», тобто будинок для людей, котрі повірили в Бога, прагнули, щоб він був із ними завжди і всюди.

Священною історією мого рідного селища є історія храму. Це було сорок років тому. Маленький Олег дуже любив свою бабусю, яка розповідала йому казки, балади, притчі, біблійні легенди. «Бабусю, я хочу з тобою піти до церкви і все побачити, про що ти мені розповідала», - попросив онук.

«Церква далеко знаходиться, я не дійду, ніжки хворі – болять», - відповіла бабуся.

Тоді у хлопчика яскравими вогниками засвітились очі й він промовив: «Бабусю, коли я виросту, побудую у Слатине церкву!» І стримав своє слово Олег Іванович Топчій.

У 2004 році отець протоієрей Щербан заснував церковну громаду. І розпочалося довгождане будівництво, яке підтримували всі віряни. Олег Іванович Топчій – житель Слатине, вніс найбільше коштів на будівництво храму Казанської ікони Божої Матері, а допоміг у цій благородній справі й Андрій Борисович Кононенко.

І у 2017 році 4 листопада на православне свято ікони Казанської Божої Матері наша Слатинська церква була відкрита для вірян й освячена Митрополитом Харківським і Богодухівським Ануфрієм. Дуже шкода, що до свята не дожила бабуся Олега Івановича. Але Топчій Надія Іванівна – мати мецената, яка в душі свого сина виростила храм людяності, честі, доброти, віри, порядності, розділила з громадою радість такої визначної події в селищі.

І я, будучи чотирирічною дівчинкою, тоді вперше ввійшла в цей світлий храм. Мене за руку тримала мама. Всередині було дуже атмосферно, затишно... Церква ділилася на три частини: притвор, середня частина, де стоять віруючі, та вівтар, де священник проводить богослужіння й знаходиться найголовніше місце – святий престіл, на якому здійснюється Таїнство святого причастя. Вівтар відокремлювався від середньої частини церкви іконостасом, що складався з декількох рядів ікон і мав троє врат. Через вікна пробивалось сонячне світло. Горіли свічки та пахло ладаном... У цій маленькій церкві мешканці нашого селища вперше разом показали «Вірую» й «Отче наш», посповідалися та причастилися.

Відтоді щонеділі чи на свята слатинчани від малого до великого сповняли церковну заповідь про святкування святого дня не лише недільним відпочинком, але й участю в недільній Літургії й більшими та меншими групами ішли до церкви.

Але у лютому 2022 -го року все раптово змінилось. Вулицями селища пройшла ворожа техніка, руйнуючи все на своєму шляху. Лікарня, вокзал, ліцей, магазини, будинки – усе зазнало пошкоджень. Вороги зазіхнули й на святе – нашу церкву!.. Вона також зазнала значних руйнувань.

У перші дні вторгнення мешканці селища ховалися в підвалах та погребях. Боялися вийти. Від пострілів та вибухів здригалося все. Люди змушені були виживати без їжі, світла та газу. Так минуло три місяці.

Яка ж була радість, коли наші захисники прогнали ворогів із Слатине аж до кордону. Тоді місцеві жителі, ще більше об'єднавшись, почали ремонтувати все, що підлягало відновленню. І, звісно ж, спільними зусиллями полагодили розбиту церкву.

Так, зараз селище інше, не таке як було до війни. Але я вірю, що згодом усе відновиться, стане ще кращим. А поки що, як і раніше, щонеділі та на свята слатинчани від малого до великого йдуть до церкви, підносять свої щирі молитви до Всемилового Господа за кожного сина й доньку України, які борються за свободу нашого народу, *вшановують наших Героїв-захисників, які, на жаль, загинули у цій війні*, згадуючи їх поіменно.

Життя триває. Воно є творцем історії. Але ніщо не може стерти в пам'яті людей хвилини, проведені в храмі, який ми називаємо Храмом Душі.

НАЦІОНАЛЬНА ДОЛЯ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ В ДРАМАТИЧНІЙ ПОЕМІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «БОЯРИНЯ»

Гніда Поліна, учениця 11 класу Красноградського ліцею №2, вихованка гуртка з філології Красноградського центру позашкільної освіти Красноградської міської ради Харківської області.

Наукові керівники: Лопушанська Наталія Василівна, учитель української мови та літератури Красноградського ліцею №2, керівник гуртка з філології Красноградського центру позашкільної освіти, Стадник Ольга Василівна, учитель української мови та літератури Красноградського ліцею №2 Красноградської міської ради Харківської області

Актуальність обраної теми. Леся Українка була не тільки видатним драматургом, вона була істориком особливого дару. Дару історичної інтуїції. «Бояриня» – складний, філософський і актуальний сьогодні твір. Актуальність драматичної поеми полягає у зображенні життя українського народу періоду Руїни, про яку сьогодні часто чує український читач. Це період втрати нашим народом духовності, національного буття, незалежності. Поетеса обрала для свого твору не добу розквіту й слави, а добу революцій, переворотів, її хвилювала психологія людей, які жили «на руїнах», їхня доля, їхні трагедії. Вболіваючи за майбутнє Батьківщини, письменниця вказує на помилки минулого — роз'єднаність українців. **Мета роботи** – дослідити долю українського народу в драматичній поемі Лесі Українки «Бояриня». Дослідження передбачає розв'язання таких **завдань**: з'ясувати передумови формування історії «Боярині»;

визначити мотиви національної гідності та патріотизму у поемі. **Об'єкт дослідження** – драматична поема Лесі Українки «Бояриня». **Предмет** – національна доля українського народу в поемі Лесі Українки.

Драма «Бояриня», донедавна мало знайома українському читачеві, посідає у творчій спадщині Лесі Українки виняткове місце. Передусім тому, що всі інші її драматичні твори, окрім «Лісової пісні», побудовані на екзотичному матеріалі, і тлом для них слугують події з життя інших народів у минулі часи. Безсмертний той, хто присвятив своє життя служінню народові, бо палає у його серці іскра незгасного Прометеевого вогню. Іскра одержимості, іскра непокори, іскра самозречення. Мужність, велика сила духу були даровані тій, що ввійшла в літературу зі словами «воля», «Україна». На весь світ гордо проголосила: «Я — Українка», хоч ще дитиною усвідомила: «Ні долі, ні волі у мене нема». Та не примирилась, а все життя вперто шукала на скрижалях трагічної історії свого народу оту загублену волю, бо соромилася, «що ми такі невірні, що носимо кайдани і спимо під ними спокійно». Леся Українка! Це їй вистачило мужності заявити: «Неволя ще мерзенніша, якщо вона добровільна». Ця думка непокоїла її все життя. І, напевно, саме вона й викликала появу драматичної поеми «Бояриня», згусток душевного болю поетеси, спричинений трагедією рідного краю.

Невгамовна Леся прагнула достукатися до серця кожного українця, щоб розбудити приспане почуття національної гідності. Події драми повертають нас до тих сторінок історії України, що були названі добою Руїни. На Переяславській раді Богдан Хмельницький підписав угоду з Росією, присягнувши на вірність московському царю, поклавши початок поневоленню українських земель. Козацька старшина, доводячи вірність присязі, пішла на службу до своїх поневолювачів. Скинув колись козацький жупан і батько Степана, одягнувши боярське вбрання. А тепер і син намагається довести свою вірність великоруській державі.

Геніальність, мудрість Лесі Українки в тому, що вона це зрозуміла на початку ХХ століття, а наша недалекоглядність в тому, що в ХХІ ст. ми тільки звернули на це увагу. Бо досягти державності народ зможе лише тоді, коли збереже свою мову, культуру, національну гідність. Щоб ліквідувати автономію України, царат підривав економічні й політичні основи нації, намагався позбавити народ його мови, власної історії, мислячої еліти, роздаючи їй титули і маєтки за зраду інтересів української державності.

Леся Українка — великий майстер мозаїчного творення характерів своїх героїв. За повної відсутності історичних осіб, відсуненій на другий план і майже не показаній боротьбі за владу, що велася тоді на Україні, в художньому, а не історичному творі письменниця зуміла виразно передати дух тієї епохи. Україна зримо присутня в кожній репліці Оксани, у кожній згадці Степанової матері, навіть у побутових сценах. Письменниця, як ми бачимо, розкрила трагедію рідного краю через призму особистого життя Степана й Оксани. Духовне повноцінне, здорове життя людини неможливе без волі і без служіння батьківщини. Це, власне і є ідея твору.

Отже, «Бояриня» з її історичними подіями часів Руїни — надзвичайно потрібний твір для сьогодення, для сучасників. Леся Українка закликає не

залишати рідної землі у важкі часи, бути завжди поряд із рідним народом, допомагати йому, не цуратися рідних звичаїв, мови, а робити все можливе, щоб бути українцем, патріотом рідної землі. Поема навчає нас активно діяти, а не пасивно споглядати, навчає боротися і перемагати.

РІЗНОМАНІТТЯ ВІРУВАНЬ. ГРИГОРІАНСЬКИЙ ТА НОВОЮЛІАНСЬКИЙ КАЛЕНДАРІ

Гончаренко Ярослав, здобувач освіти 9 класу Хрестищенської гімназії Красноградської міської ради Харківської області.

Керівник – Нартов Георгій Анатолійович, учитель історії Хрестищенської гімназії Красноградської міської ради Харківської області.

Григоріанський та Новоюліанський календарі – це два із найпоширеніших календарів у світі, і вони представляють велику цінність для різних груп населення, особливо в контексті релігійних та культурних вірувань.

Григоріанський календар, який використовується більшістю світових країн, є результатом реформи Григорія XIII. Він базується на сонячному році та має багато спільних рис із попередніми календарями, такими як юліанський календар. З іншого боку, Новоюліанський календар, який використовується деякими православними церковними спільнотами, зберіг більш тісний зв'язок із юліанським календарем та відрізняється від Григоріанського календаря в обчисленні дати Великодня та інших релігійних свят.

Ця різниця у календарях впливає на різні аспекти життя та вірувань людей. Вона може мати значення як для релігійних обрядів і святкувань, так і для загальних аспектів організації часу та історичної ідентичності. Розуміння різниці між Григоріанським та Новоюліанським календарями допоможе сприяти толерантності та взаєморозумінню серед різних культурних і релігійних груп.

Григоріанський календар був введений в 1582 році за ініціативою папи Григорія XIII як реформа юліанського календаря, який використовувався в Європі з 45 року до н.е. Ця реформа була необхідною для виправлення недоліків у визначенні довжини сонячного року. Необхідним було вирішення проблеми «відставання» календаря від астрономічного року. Основні зміни включали в себе введення високосних років та виправлення деяких помилок, які були присутні в юліанському календарі.

Новоюліанський календар базується на юліанському календарі, який був введений в 45 році до н.е. Юліанський календар був розроблений за ініціативою Юлія Цезаря для заміни різних регіональних календарів, що існували в Римській імперії.

Новоюліанський календар зберіг більш тісний зв'язок із юліанським календарем і використовується в деяких православних церковних традиціях. Юліанський календар залишився практично незмінним протягом багатьох століть і не включав високосних років, що призводило до відставання від астрономічного року. Деякі православні церковні спільноти відкоригували це відставання та зблизили календар із Григоріанським.

Григоріанський календар має 365 днів у звичайному році. Щоб урахувати високосні роки та надзвичайну кількість днів, які накопичуються внаслідок астрономічних невідповідностей, в Григоріанському календарі додатково встановлені правила для високосних років. Високосний рік має 366 днів та призначений в середньому кожні чотири роки. Григоріанський календар має 12 місяців, які мають різну кількість днів. Григоріанський календар має систему роковин, де рік 1 розпочинається від року народження Ісуса Христа. Наприклад, 2023 рік позначає 2023 рік від народження Христа (після Р.Х.). В багатьох країнах вихідними є субота та неділя, а робочий тиждень зазвичай починається з понеділка.

Новоюліанський календар також має 365 днів у звичайному році, має такі ж назви місяців, як і Григоріанський календар. Однак, вираховуючи різницю в системі датування, поняття «місяців» може відрізнятись в контексті православних церковних обрядів. В Новоюліанському календарі роковини розраховуються від «творіння світу», або від створення світу за біблійною легендою. Таким чином, рік 1 в Новоюліанському календарі відповідає першому року існування світу в релігійному контексті. Традиції щодо робочих днів в Новоюліанському календарі зазвичай залежать від релігійних свят і обрядів православних церков.

Цьогоріч українці-віряни відзначатимуть більшість свят по-новому, адже 27 липня 2023 року на Помісному соборі Православна церква України остаточно затвердила перехід на так званий Новоюліанський календар, який у більшості випадків збігається з Григоріанським, який використовують в Європі.

В Україні юліанський календар використовувався до 1918 року, коли уряд Української народної республіки запровадив в офіційний вжиток григоріанський календар. Так само на нього перейшла і радянська держава, натомість російська православна церква, яка тоді не підтримувала більшовиків, принципово залишилась на юліанському календарі.

У 2017 році 25 грудня було визнано офіційним святковим днем в Україні. Але обидві українські церкви — УГКЦ та ПЦУ, яка тоді тільки зароджувалась, не поспішали робити свій крок до святкування по новому календарю.

У 2019 році Митрополит Київський і всієї України, предстоятель Православної церкви України Епіфаній заявив, що українці можуть святкувати Різдво за григоріанським календарем 25 грудня, якщо вони цього бажають. А вже у жовтні 2022 року ПЦУ на Синоді ухвалила рішення про проведення богослужінь з нагоди Різдва за григоріанським календарем, тобто 25 грудня. Згідно з реформою, значна частина релігійних свят переноситься на 13 днів назад — як це було до 1917 року. А от дні святкування Великодня та пов'язаних з ним свят не змінюються: новоюліанський календар цього не передбачає.

Соціологічною групою «Рейтинг» у червні 2023 року проведено дослідження методом телефонного інтерв'ю. У ньому взяли участь 1000 українців віком від 18 років зі всіх областей, окрім тимчасово окупованих територій Криму й Донбасу, а також територій, де на момент опитування відсутній український мобільний зв'язок. За результатами опитування перехід на новий церковний календар підтримують 63% опитаних українців, 18% — проти, а ще 17% — ставляться до цього байдуже.

Розуміння культурних та релігійних аспектів календарів сприяє толерантності та взаєморозумінню між різними культурними та релігійними групами. Календарі є важливою частиною спадку кожної культури та релігії, і вони впливають на вірування, свята, обряди та події в житті людей. Розуміння різних календарів сприяє глобальному спілкуванню, торгівлі та міжнародним відносинам, де різні культурні та релігійні групи взаємодіють. Розуміння точності та астрономічних особливостей цих календарів має значення для наукових та практичних досліджень, таких як астрономія, археологія, географія і т. д.

В цілому, це дослідження нагадує нам про багатство та різноманітність світу, яку формують різні вірування, традиції та культури, і вказує на важливість збереження та розуміння цієї різноманітності в сучасному світі.

С.І.РЯБОКІНЬ: ПРОФЕСІОНАЛІЗМ, ПОМНОЖЕНИЙ НА ТВОРЧІСТЬ

Губа Єгор, вихованець гуртка “ «Фольклористика»

КЗ “Миколаївський ліцей” Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області **Керівник:** Чуб Тамара Миколаївна, керівник гуртка «Фольклористика».

*«Мені не соромно за більшість
речей, які я робив у своєму
житті. Власне, все, що я робив, -
з чистою совістю»*

С.Рябокінь

Вдивляючись у вечірній небосхил, ми часто милуємося зірками: «Ось ця – гарна, ота – велика, а та, що вдалині – найяскравіша». Так і в житті: серед яскравих неординарних особистостей відзначаємо зірок першої величини, серед яких і директор Красноградського коледжу КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради Сергій Іванович Рябокінь. Його зірковість вимірюється не посадами, титулами чи нагородами (хоча і їх багато в послужному списку героя моєї розповіді), а великим особистим внеском у розвиток вітчизняної освіти. А ще – душевним теплом, яке так щедро дарував іншим, отримуючи завдяки цьому нові сили для служіння людям, науці, Україні. Сергій Іванович - талановитий керівник, кандидат педагогічних наук, викладач вищої категорії, відмінник освіти України, Почесний громадянин міста Красноград. Не одне покоління жителів нашого району буде з повагою і вдячністю згадувати його. Тож хочеться хоч трохи розповісти про таку чудову людину.

Батьківщина героя нашої розповіді – с. Ковалівка Краснокутського району на Харківщині, де він народився у 1955 році в сім'ї колгоспників. Після закінчення Харківського педагогічного інституту ім.Г.Сковороди у 1976 році приїхав викладати українську мову та літературу в Добренській восьмирічній школі Красноградського району. У свої 24 роки став директором Вільховорізької восьмирічної школи. З 1986 по 2000рр. очолював Красноградський районний відділ освіти, був ініціатором багатьох позитивних змін в освіті району. Сміливо проводив реформування в галузі дошкільної освіти. Досвід роботи Сергія Івановича як педагога і керівника вивчали в різних куточках області та всієї країни.

Навесні 2001р. став директором міського ПТУ, та в тому ж таки році довелося взятися за більш відповідальну, хоча й нелегку роботу – очолити колектив Красноградського педагогічного коледжу, обов'язкам директора якого віддав 19 років!. Це був керівник нової формації, діяльність якого відповідала сучасним освітнім потребам суспільства. Сергія Івановича з-поміж інших вирізняв великий талант організатора, стратега, генератора сміливих ідей та цілком реальних ініціатив. Вкрай важливим було для нього, щоб маленька зернинка досвіду, вкладена ним у кожного студента, колегу, проростала урожайним колоссям на життєвій ниві кожного і давала рясні сходи в серцях майбутніх поколінь українців.

Коло його професійної діяльності було різноплановим: С.І.Рябокінь опікувався проблемами кожного члена свого великого колективу; підтримував ініціативи студентів; організовував спортивні заходи, свята, концерти; постійно оновлював та модернізував матеріально-технічну базу коледжу; піклувався про ветеранів; вболівав за долю закладу і всього міста. Поряд з адміністративною, викладацькою та організаторською діяльністю, Сергій Іванович зробив упевнені кроки на ниві науки: закінчив аспірантуру Української інженерно-педагогічної академії, захистив дисертацію у 2014р (до речі, її тематика була безпосередньо пов'язана з організацією виховної роботи у ВНЗ I -Прівнів акредитації) та здобув науковий ступінь кандидата педагогічних наук. За багаторічну плідну працю він був нагороджений нагрудними знаками «Відмінник освіти України»(1985р.) та «Антон Макаренко»(2006р), Грамотою МОНУ(1987р). За вагомий внесок у розв'язання проблем людини в 1998 році обраний Академіком Національної Академії проблем людини. Протягом двох скликань був депутатом Красноградської районної ради, членом виконавчого комітету районної та міської рад, головою громадської інспекції у справах дітей, Почесним громадянином м.Красноград, що свідчить про його активну життєву позицію, громадянську активність і авторитет серед жителів громади.

02 жовтня 2020 року великий оптиміст і життєлюб, Людина і Педагог – Сергій Іванович Рябокінь відійшов у Вічність.... Його смерть була болючим, несподіваним ударом, тяжкою втратою для тисяч його учнів і колег, освітян і науковців, рідних та знайомих, жителів району та області. Адже Сергій Іванович завжди тримав руку на пульсі життя, оволодівав усім новим і прогресивним, власним прикладом надихав на творчість, невпинний рух уперед, навчав не боятися труднощів і долати перешкоди. Усім своїм життям він доводив, що

справжня педагогіка може існувати лише на засадах гуманізму, любові до дитини, поваги до людини. Його невичерпна енергія, шляхетна простота, готовність допомогти дозволяли легко знаходити спільну мову з молоддю, ставати «душею» будь-якого товариства. Самовіддане служіння людям, простота і відкритість у спілкуванні, спостережливість та почуття гумору, бажання жити й творити притягували до нього людей, мов магніт. У нього вчилися, на нього рівнялися, з ним радилися, ділилися сокровенним. Завдяки його багатогранному педагогічному та організаторському таланту Красноградський коледж став одним із провідних закладів фахової передвищої освіти. Його випускники працюють у різних куточках нашої країни, їх цінують за професіоналізм, високий рівень фахової підготовки.

Добру пам'ять залишив по собі великий Учитель. Його благородну справу продовжує син Сергій, призначений директором коледжу. Другий син, Євген, є старостою Мартинівського старостинського округу Наталинської територіальної громади Красноградського району. Як бачимо, сини успадкували батькову активну громадянську позицію, глибокі знання, патріотизм, почуття відповідальності за долю рідного краю. Зерна, посіяні Сергієм Івановичем в душах людей, дають рясні сходи по всій Україні.

Рябокінь Сергій Іванович прожив життя на одному подиху, безмежно відданий своєму покликанню, надзвичайно людяний і уважний до оточуючих, завжди сповнений нових задумів та ідей. Пам'ять про нього живе і житиме в громаді, в серцях і справах випускників коледжу, бо забути таку людину просто неможливо. Пишаємося нашим земляком!

ЕТНОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КРАЮ

Данилюк Максим, учень 10 класу Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району, вихованець гуртка «Історичне краєзнавство» КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Керівники: Сушко Валентина Анатоліївна, практичний психолог, вчитель Дуб Ольга Іванівна Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району;

Сушко Валентина Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент, керівник гуртка «Історичне краєзнавство» КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Питання територіальних меж Слобідської України досі остаточно не вирішене попри усю його актуальність та нагальність. Етнографічна література початку, середини та кінця ХХ ст. подає різні відомості щодо цього.

Акад. Д. І. Багалій пов'язував кордони Слобожанщини з кордонами слобідсько-українських полків. Такої ж точки зору дотримувався і дослідник історії та економіки Слобідської України А. Г. Слюсарський.

Багатотомна «Історія міст і сіл Української РСР», яка друкувалася наприкінці 1960-х рр., включає в межі Слобідської України Харківську область повністю, південні райони Сумської, північні райони Донецької та Луганської областей Української РСР та південь Курської, Белгородської та Воронежської областей Російської РФСР.

Останніми роками вийшли наукові дослідження, в яких кордони Слобожанщини обмежуються територією сучасної Харківської області, деякими районами Сумщини, Донеччини та Луганщини. До території Слобожанщини включаються і деякі населені пункти Полтавщини. Напр., такий погляд викладений у колективній монографії Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т.Рильського «Українці», що вийшла друком у Росії (Москва: Наука, 2000).

Включення до кордонів Слобожанщини і сучасної Східної Полтавщини явище не рідкісне. Така думка наводиться у роботах сучасних дослідників окремих видів української традиційної культури Сходу України. Підстави для такого поєднання дають предмети матеріальної культури, які використовувалися на даному ареалі.

Проте, на нашу думку, визначення кордонів етнографічного регіону лише за розповсюдженням якогось виду посуду чи типом крою деталі одягу некоректно, адже при цьому ігноруються як час і причини заснування певних поселень, так і їхня історія, особливості міграційних процесів.

Врахувавши час заснування поселень, приналежність земель, етнічну приналежність переселенців, історію розвитку краю, ми вважаємо найправильнішим вважати Слобожанщиною землі, на яких були розташовані слобідсько-українські полки, південь Белгородської (по лінії Суджа – Корлибіно, Урив) та південну частину Воронежської губернії XVIII ст. (між землями Ізюмського та Охтирського полків).

Тобто, за сучасним адміністративним поділом до Слобожанщини мають бути включені **в Україні**: Недригайлівський, Білопільський, Сумський, Лебединський, Краснопільський, Тростянецький, Охтирський, Великописарівський райони **Сумської області**; **Харківська область**; Краснолиманський, Слоб'янський, Олександрівський, Артемівський райони **Донецької області**; Троїцький, Сватівський, Білокуракінський, Новопсковський, Марківський, Кременський, Старобільський, Новоайдарський, Біловодський, Міловський, Станично-Луганський райони **Луганської області**; частина Котелевського (сс. Котельва, Мала та Велика Рублівки) та Чутівського (с. Филенкове) районів **Полтавської області**; – **в Російській Федерації**: Дмитрівський, Фатежський, Рильський, Льговський, Суджанський, Обоянський, Щигровський, Солнцевський, Беловський, Курський райони **Курської області**; Борисовський, Ракитнянський, Грайворонський, Івнянський, Белгородський, Яковлевський, Шебекінський, Корочанський, Старооскольський, Новооскольський, Валуйський, Ровеньківський, Тихососнівський, Волоконовський, Касторнівський, Олексіївський райони **Белгородської області**; Кантемирівський, Богучарський, Петропавлівський, Калачевський, Вороб'їовський, Новохоперський, Борисоглебський, Таловський, Павловський, Россошанський, Ольховатський, Подгоренський, Каменський, Острогозький, Коротоякський, Бобровський, Анненський, Георгіу–Дезький, Ново-Усманський, Воронежський, Хохольський, Реп'євський, Семилуцький та ін. райони **Воронежської області**.

Однак війна росії проти України виводить дане питання поза межі суто наукової проблеми й актуалізує питання самовизначення народу та населення.

СТАНОВЛЕННЯ ПРОТЕСТАНТИЗМУ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ В XVI- ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XX СТ.

Іщенко Артем, учень 9 класу Караванської гімназії Люботинської міської ради Керівник: Кривега Дмитро Сергійович, вчитель історії Караванської гімназії Люботинської міської ради

Актуальність дослідження. Людина для протестантизму – уже не є ланкою над особистісної спільноти, як вважало середньовічне християнство.

Об'єктом дослідження є історико-релігійні процеси в Україні в XVI – першій половині XX століття.

Предметом дослідження є розвиток протестантизму в Україні в XVI – першій половині XX століття.

Мета дослідження полягає в характеристиці основних етапів розвитку протестантизму в Україні в XVI – першій половині XX століття. Для досягнення мети були поставлені такі завдання:

1. Охарактеризувати протестантизм як релігійну течію;
2. Проаналізувати основні етапи розвитку протестантизму в Україні;
3. Дати характеристику протестантизму XX століття;

Під час вирішення визначених завдань використовувались наступні методи дослідження:

1. Теоретичний: синтез, аналіз та узагальнення наукової літератури для теоретичного підґрунтя дослідження.
2. Статистичний: для характеристики певних статистичних даних дослідження.
3. Метод ретроспективного аналізу.
4. Метод синтетичного аналізу. Полягає у вивченні сукупності елементів, що утворюють систему.

У відповідності до поставлених мети та конкретних завдань дослідження, визначено структуру роботи. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

«ДУХОВНІ ТРАДИЦІЇ ТА ЗВИЧАЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ»

Касаткіної Єлизавети, учениці 10 класу Комунального закладу «Червонівський ліцей» Біляївської сільської ради Лозівського району Харківської області

Керівник: Бабіна Тетяна Володимирівна, заступник директора з виховної роботи Комунального закладу «Червонівський ліцей» Біляївської сільської ради Лозівського району Харківської області

Тема моєї дослідницької роботи «Традиції, як складова державотворення». Чому саме ця тема привернула мою увагу?

Знання своїх традицій, свого минулого – це умова повноцінного життя суспільства та особистості. Щоб пізнати свій рідний народ та інші народи, необхідно вивчати їхню історію, мову, культуру. І не тільки ту культуру, що

створена архітекторами, художниками, музикантами, акторами, письменниками, вченими, але й ту, що впродовж багатьох століть створювалася в народному середовищі, передавалася від покоління до покоління, безперервно розвивалася і водночас зберігала певні стійкі свої риси, які утверджувалися, поширювалися. А чи мають традиції значення у державотворенні, я і вирішила дізнатися

Завдяки титанічним зусиллям українського народу козацька Україна виборола собі місце серед європейських держав і це чітко просліджується в різних народних творах.

Тому, мета моєї роботи дослідити проблему значимості постаті Богдана народної творчості та традицій у державотворенні Української держави.

Досягнення цієї мети передбачає реалізацію відповідних завдань:

- ознайомлення з літературними джерелами які висвітлюють дану тему;
- розкрити роль українських традицій у процесі утворення Української держави;
- проаналізувати вплив минулого на сучасність.

Робота складається з вступу, двох розділів та висновку.

У вступі розкривається актуальність вибраної теми та її значення для сучасності.

У першому розділі вивчається українські державотворчі традиції.

У процесі життєдіяльності народ, відповідно до обставин, створює певні сталі способи й форми в структурі і діяльності держави. Їх повторення на кожному етапі розвитку держави означає життєздатність і вивіреність часом. Такі форми, принципи, способи в державотворенні стають традиційними, а відповідність національному характеру забезпечує їх застосування і сталість.

У другому розділі розглядається

Усна народна творчість. Усна народна творчість протягом тисячоліть була чи не єдиним засобом узагальнення життєвого досвіду народу, втіленням народної мудрості, народного світогляду, народних ідеалів. У фольклорі знайшли відображення не лише естетичні й етичні ідеали народу, а й його історія, філософія, психологія, дидактика — тобто все, чим він жив, що хотів передати наступним поколінням.

Вивчення даної теми показало: що наш український народ має багату і оригінальну культуру, надбану численними поколіннями. З давніх часів до нас ідуть життєва мудрість та настанови щодо способу життя. Вони закладені в українських звичаях, святах, обрядах, фольклорі. Це — світовідчуття та світосприймання нашого народу. Українські традиції пояснюють та обґрунтовують взаємини між людьми, між людьми і природою, духовну цінність кожної окремої людини, і народу взагалі, вони відображають історію нашої держави.

Висновок: творчі сили людини були спрямовані на зміцнення сім'ї, свого роду.

Осмыслити складну проблему становлення духовності народу можна лише за умови, коли відомо все, що ним накопичено, і коли відомо як ішло це накопичення. Про особливості цього процесу дають певне уявлення наукові розвідки дослідників багатьох поколінь, які не тільки нагромаджували фактичний

матеріал з народних вірувань і повір'їв, а й висловлювали своє ставлення до нього, розкриваючи власне бачення світу. Ось чому такі цінні для нас пам'ятки народної культури – і як джерело народного світогляду, і як джерело наукової думки, і як джерело історії про становлення держави.

Тому наша задача зберегти свою історію, історію своєї держави бо інакше ми не будемо існувати як нація, нас не буде як держави.

ТРАДИЦІЇ СВЯТКУВАННЯ РІЗДВА НА ХАРКІВЩИНІ

Коробка Юлія, учениця 10 класу Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району, вихованець гуртка «Історичне краєзнавство» КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Керівники: Сушко Валентина Анатоліївна, вчитель Кулик Олександра Іванівна Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району;

Сушко Валентина Анатоліївна, кандидат історичних наук, доцент, керівник гуртка «Історичне краєзнавство» КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Найзначнішими святами у річному українському календарно-обрядовому циклі були різдвяно-новорічні.

Свят-Вечір – вечір напередодні Різдва. З ним було пов'язано багато звичаїв і обрядів. Цього дня нічого не їли до вечора, поки не з'являлася перша зоря на небі (вірили, що саме в цей час народився Ісус Христос). На покуті під образами розстеляли чисте сіно, на яке ставили горщики з кутею та узваром. Подекуди їх покривали обрядовим хлібом – книшем. Широко побутував звичай ставити на покуті сніп із жита, пшениці або вівса. До свята готували пісні страви, з яких головними були кутя й узвар. В цей день було прийнято вшановувати померлих і живих родичів.

Стародавня кутя варилася з рушеного ячменю або жита. Коли її їли, то в миску до куті наливали узвар, зварений з сушених яблук, груш, слив. Традиційна кутя могла варитися на меду або медовій ситі. Згодом в неї стали додавати третій мак, волоські горіхи, родзинки та інші солодоші.

У старовину до Різдва долівку у сільських хатах покривали свіжим сіном, а стіл — соломою, на яку потім стелили скатертину і ставили частування. Усе це нагадувало, що Спас народився не в царському чертозі, а в овечому хліві, і був покладений у ясла на солому.

Сідаючи за святу вечерю «здували душечки» – дмухали праворуч та ліворуч від місця сидіння: «щоб не привалити душу предка». Батько, сидячи за столом, питав дітей, чи бачать вони його. Діти мали відповісти, що не бачать – так багато стоїть на столі різних страв. Батько висловлював побажання, щоб і на наступний рік його не було видно за плодами врожаю. Щоб плодились курчата, і нині в селах дітей заставляють квоктати на порозі, смикають хлопчиків за чуба – щоб півники були чубатенькі.

Після святої вечері діти і нині носять вечерю хрещеним батькам, бабусі та дідові. Неодмінно слід надіслати куті, узвару та парну кількість пирогів, адже на святій вечері поминають родичів, а всі ці страви вважаються в українців поминальними.

До перших десятиліть ХХ ст. від самого Різдва, після служби Божої, містами та селами ходили колядники «соЗвіздою»: на тичині закріплювалася велика шести- чи восьмикінцева зірка з паперу, на якій прилаштовувалася ікона Різдва, Спасителя чи Божої Матері. До 1920-х рр. це були гурти дорослих чоловіків, що таким чином збирали кошти на церкву та різні громадські потреби (наприклад, школу чи сиротинець), були гурти й парубоцькі, які збирали собі харчі на «складку» – спільне частування. Однак у радянські часи до II світової війни такі процесії були під забороною, а у другій половині ХХ ст., не маючи змоги витравити ці святкування з народного життя, в них були внесені ідеологічні зміни: у текстах стали співати про народження нового світу, а учасниками дійств все ширше та більше ставали жінки, що було одним з проявів явища «шароварщина».

Українським різдвяним звичаєм, відомим ще з Козацьких часів, було і ходіння з вертепом: костюмованою ходою або ляльковим театром, деголовною темою було переповідання Євангельської історії народження Спасителя Світу. Навіть найменші діти вчили та виголошували колядки. У кожному домі на колядників чекали частування чи гроші. Не прийняти колядників вважалося великим гріхом. Люди заможні вважали своїм обов'язком надіслати милостиню у дома жебраків, хворих, вдів і сиріт, не забували навіть про тварин, адже відповідно до переказу у холодну ніч віл і осел зігрівали Богодитину своїм подихом. У селах для птахів, що страждають від голоду і холоду, виставляли житній сніп.

2023 року ми вперше, за рішенням Православної Церкви України, святкуватимемо Різдво 25 грудня (за новоюліанським стилем). Таким чином, ми матимемо змогу спостерігати, як будуть співвідноситися традиції святкування з нововведенням.

Адже в українській традиції святкування різдвяно-новорічних свят впродовж ХХ ст. вже відбулися зміни: до атрибутів свята доєдналася «ялинка», роль якої часто-густо виконує сосна, прикрашена «зіркою», що тільки віднедавна повернула собі первинне значення Віфлеємської зірки, та різноманітною мішурою.

«КРИЛА СЛІВ: ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ ОЛЬГИ СЕМЕНОВОЇ»

Костіна Дар'я, учениця 11 класу Комунального закладу «Кам'яноярський ліцей»
Чугуївської міської ради Харківської області

Керівник: Мельник Є.О., заступник директора з навчально-виховної роботи КЗ
«Кам'яноярський ліцей», спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, «Старший учитель»

У місті Харків народилася велика мрійниця, Ольга Семенова, 5 грудня 1985 року. Вже в харківській гімназії № 47 (1993-1997 рр.) вона відкрила для себе чарівність української мови та літератури. З переїздом до села Кам'яна Яруга Чугуївського району Харківської області в червні 1997 року розпочалася нова сторінка життя. Вже в шостому класі місцевої школи вона зрозуміла, що слово має неймовірну силу. Це відчуття привело її до перших віршів "Матусі" та "Кам'яній Ярузі", написаних наприкінці 2001 - початку 2002 року.

Березень 2002 року приніс їй перші визнання – участь і "срібло" в районному конкурсі "Молода Слобожанщина". Публікація її поезії та прози в виданні "Червона зірка" у травні-червні 2003 року підкріпила впевненість у власних літературних здібностях.

У 2003-2009 роках, під час навчання в Харківському бізнес-коледжі, Харківському технікумі економіки та торгівлі, Харківському торговельно-економічному інституті КНТЕУ, вона отримувала президентську стипендію за віршування та публікацію творчості в студентській газеті "Серпантин". Це були роки, коли вдалося поєднати навчання, материнство та творчість.

Але далі розпочалася тривала творча пауза. Матеріальні турботи вимагали своїх жертв, і вона змушена була відкласти письменницький пензель на короткий термін. Однак у 2016 році вона отримала неочікувану пропозицію від організаторів сільського свята – написати вірш з нагоди святкування днів Незалежності України, Державного прапора і визволення с. Кам'яна Яруга. Ці події спровокували миттєве пробудження сплячої творчої особистості.

У 2019 році вона брала участь у літературному конкурсі "Вічне слово Кобзаря" у Харкові, а також приєдналася до літературно-музичного салону "Охра" та Чугуївського межрегіонального товариства творчих людей "Сова". Свої таланти вона демонструвала і на конкурсах, взявши участь у фестивалях "Листоверт" у Полтаві та "ЧРНІ АНАНАС" у місті Полтава в травні 2021 року.

У серпні 2021 року вона стала членкою літературного порталу "Сто слів" та фіналісткою конкурсів, отримала можливість брати участь у створенні поетичних альманахів міста Харкова та в конкурсі "Незалежні поезії" у Горішніх Плавнях, Полтавська область.

У травні 2021 року видана перша збірка поезії авторки віршів Ольги Семенової «Справжня/Настоящая».

Але лютий 2022 року приніс з собою переїзд до міста Полтава у зв'язку з воєнними діями. Життєва зупинка у м. Полтаві призупинила її творчу діяльність у своєму рідному селі Кам'яна Яруга, але вона не втрачає надії на майбутнє. Від самого початку повномасштабного вторгнення російських агресорів писала патріотичні та ліричні вірші виключно державною мовою. Із серпня 2022 року до січня 2023 року вона заснувала та очолила творче угруповання "Обрій" у місті Горішні Плавні, Полтавська область, де спільно з іншими талановитими авторами вони організовували та проводили творчі зустрічі, де містяни та гості міста мали можливість презентувати свою творчість та обмінятися творчими ідеями.

Ольга Семенова продовжує вірити в силу слова та віддано служити йому, навіть у найважчі часи.

ВНЕСОК ЖИТТЯ ТА ТВОРЧОСТІ Г.Ф. КВІТКИ-ОСНОВ'ЯНЕНКА В ПРОЦЕС ПРОБУДЖЕННЯ ПАТРІОТИЧНИХ ТА ДОБРОЗИЧНИХ ПОЧУТТІВ НАСЕЛЕННЯ ХАРКІВЩИНИ.

Костіна Мілана, вихованка гуртка «Історичне краєзнавство» Комунального закладу «Центр позашкільної освіти «Старт» Харківської міської ради»
Керівник: Коптелова Л. І., керівник гуртка

Напередодні 370-річчя нашого рідного міста – героя Харкова, яке в ці дні, разом з усією Україною виборює свою незалежність, знову і знову виникає бажання згадати і перегорнути сторінки його історії: від часів заснування до сьогодення... Відомо, що «кожна особистість, кожна місцевість завжди були і є носіями національно – культурних і духовних традицій рідного краю». Проходить рік за роком, століття за століттям, залишаючи на сторінках історії свої історичні події та імена видатних людей рідного краю, які особливо згадуються в період ювілеїв. В 2023 році харків'яни святкують ювілей свого видатного земляка, одного з засновників української літератури, Г.Ф. Квітки. Нещодавно вийшла з друку книга сучасного дослідника історії Харкова Андрія Парамонова під назвою: «Григорій Квітка-Основ'яненко: від Основи до Харкова». Видання приурочено до 245-ї річниці з дня народження, до 180-ї річниці від дня смерті письменника та до Дня міста Харкова. Цим автор підкреслив той вагомий внесок, який зробив Григорій Квітка в історію рідного міста.

Тема нашої роботи: «Внесок життя та творчості Г.Ф. Квітки-Основ'яненка в процес пробудження патріотичних та доброзичливих почуттів населення Харківщини». Мета роботи: Показати значення культурного спадку, зокрема крізь призму життя та діяльності Григорія Федоровича Квітки – Основ'яненка для формування рис української національної ідентичності. Актуальність. У зв'язку з російською військовою агресією постали завдання переосмислення культурної спадщини. Важливим вважаємо актуалізацію того історичного досвіду життя та діяльності відповідних історичних діячів та їх творів, які дозволяють консолідувати українську націю, згуртувати її навколо ідей патріотизму. Г.Ф. Квітка – Основ'яненко є яскравим прикладом тієї постаті, яка своєю діяльністю та особистим життям стала взірцем благочестя. Пам'ять про нього досі зберігається на Харківщині: Він – одна з осіб, яка символізує українство на теренах Слобожанщини.

Завдання: 1. Схарактеризувати основні етапи життя та діяльності відомого письменника, а також його твори, в яких відображені життя слобожан, їх доброзичливість. 2. З'ясувати основні напрями благодійної діяльності Г.Ф. Квітки – Основ'яненка та їх вплив на збереження та розвиток благодійності на Харківщині. 3. Визначити подальший напрямок популяризації постаті Г.Ф.Квітки – Основ'яненка та збереження пам'яті про нього. 4. Проілюструвати, яким чином традиції патріотизму та благочинності відобразились у сучасній формі волонтерства.

За 180 років, що минули з дня смерті письменника, високохудожні його твори й досі зберігають свою естетичну нетлінність... Цьому сприяла і поява чисельних досліджень вивчення життя і творчості письменника, видання зібрання його творів, які не припинялись навіть в радянський період. Серед дослідників ХІХ – поч.. ХХ ст.. необхідно згадати видатного історика, академіка Д.І.Багалія і його праці – спільна з Д.П. Міллером «История города Харькова за 250 лет его существования» та «История Слободської України», на які спирались багато наступних дослідників і які було використано в даній роботі. Дослідники ХХ ст. не завжди дотримувались строгої хронології створення й публікації творів Г.Квітки, що дещо заважало осмисленню творчого його шляху. Автор роботи

«Григорій Квітка-Основ'яненко» С.Д. Зубков, «прагнув розглянути творчість Квітки в процесі її розвитку, обравши хронологічний, а не жанровий підхід». Автором даної роботи було також використано багато інших видань, які здебільшого було присвячено ювілейним датам Г.Квітки та святковим Дням міста Харкова і Незалежності України. Серед писемних джерел використано «Кобзар» Т.Г. Шевченка, «Вибрані твори» Григорія Квітки – Основ'яненка, деякі праці М. Грушевського, Д.І. Яворницького, Гната Хоткевича, житійна література, особові джерела (спогади). Серед образотворчих джерел - ескіз Т.Г. Шевченка «Антон Головатий...», картини С. Васильківського «Гребля Квіток на річці Лопань» та «Кобзар-сліпець з хлопчиком поводитирем». В роботі використані фото з «Приложенія... ко 2-му тому «Истории города Харькова» Д.І. Багалія та Д.П. Міллера, з книги А. Парамонова «Григорій Квітка-Основ'яненко: від Основи до Харкова», а також фото та матеріали зібрані автором під час зустрічей та екскурсій по Харкову і Харківщині. Робота складається з вступу, трьох розділів та висновків. Для повнішого розкриття теми автором складено 4 таблиці: 1- «Умовна естафета деяких історичних подій та видатних особистостей Харківщини, які мали вплив на розвиток патріотичних та доброзичних почуттів населення рідного краю» 2- «Головні віхи життя Г.Ф. Квітки – Основ'яненка» 3- «Перелік творів Григорія Квітки-Основ'яненка, які заклали фундамент нової української прози», 4 - «Історичні події та імена деяких видатних особистостей Харківщини, які продовжили естафету впливу на розвиток патріотичних та доброзичних почуттів населення рідного краю в період Незалежної України».

Складною і своєрідною виявилась історія нашого краю – Слобожанщини, центром якої стало місто Харків... Від мешканців українських степів скіфів до спустошеного монголо-татарами «Дикого поля»; від заселення нашого краю в ХУІ-ХУІІ ст.. переселенцями з інших регіонів України козаками і селянами до заснування Слобожанщини; від «Козацької доби» до Незалежної України та сьогодення. Кожен із названих періодів залишив свої сторінки історії, на яких яскраво написані для нащадків імена видатних постатей Харківщини. Серед них, на думку відомого дослідника історії Харківщини Д.І. Багалія, «Г.Ф. Квітка був місцевим діячем в кращому і благороднішому розумінні цього слова. Він не бажав нікуди виїжджати із Харкова, любив свою Основу, горнувся до простого народу і завжди з любов'ю і повагою казав, що «слобожанин любить чистоту, що він привітливий, поштивий у обходженню, почитає за гріх обманити кого-небудь, чесно виконує обіцянки й умови». «Умови життя – на половину сільські, на половину міські – визначили і зміст літературних творів Г.Ф. Квітки, і їх мову», якою він досконало володів і спілкувався з тими, хто її знав і любив. М. Грушевський писав про Квітку, який: «зачав писати про сільське життя, представляючи добрі сторони українського селянства, його чесну, правдиву вдачу, вірність і щирість. То був той новий вітер, що повіяв по всім просторі України: «повів народолюбства, любови до свого народу, до його життя, мови, до його минушости» Г. Квітка говорив: «Закордонних людей не беру в свої повісті... У вищому колі одноманітність, високі почуття живуть і діють за вихованням і поняттями. Немає поживи для уваги, спостережень... Ось у простому класі неосвічених дюдєй, де люди діють не за прищепленими їм

правилами, а за власним почуттям, розумом... Ось де і виходять мої Марусі, Оксани, Науми, Мирони...».

Але творчість письменника сприймалась по – різному... «Найбільше кривди він зазнав через те головне, що стало змістом його творчого життя: повісті й оповідання українською мовою, з сюжетами народного життя, котрі започаткували нову українську прозу. Загалом літератори підтримали україномовні орієнтації Квітки, однак іще більше виявилось тих, хто рішуче не сприймав його творів На той час молодий «П. Гулак – Артемовський в адресованому Квітці вірші «Справжня добрість (Писулька до Грицька Прокази)» засвідчив пошану молодих літераторів до старшого товариша»:

«А Добрість не вважа на злії язики,
Не пристають до неї людські побрехеньки...»

«Вайжливий той факт, що в ролі основоположника української прози виступив письменник віком 55 років, уродженець Слобідської України, великою мірою на той час зрусифікованої». Це стало прикладом надзвичайного патріотизму і любові до рідного краю і своїх земляків, багато з яких продовжили його творчі і душевні традиції служіння народу, рідній Україні...

ТОЛОКА: ТРАДИЦІЇ ВЗАЄМОДОПОМОГИ ТА ВЗАЄМОПІДТРИМКИ УКРАЇНЦІВ

Кулик Маргарита, учениця 9 класу Колонтаївського ліцею Краснокутської селищної ради Богодухівського району; вихованка гуртка «Інтелектуали» Краснокутського ЦДЮТ
Керівник: Шмат Н.М., вчитель історії, керівник гуртка «Інтелектуали»

Українці мають традицію допомагати, традицію добродійності. Наші предки вміли спільно робити великі справи, вміли об'єднуватися. І сьогодні гостро постала необхідність спільно долати труднощі та перешкоди в розбудові держави. Саме тому досвід пращурів є неабияк важливим, адже визначає культурно-побутову самобутність українського народу.

Всі хоча б раз брали участь в толоці, а якщо ні, то кожен чув щось про толоку. «Без толоки – як без руки, ні хати не зробиш, ні сіна не скосиш», – так в українському прислів'ї зафіксовано значення давнього звичаю. Адже найбільш поширеною формою колективної взаємодопомоги є саме толока. Здавен толокою вважалася праця гуртом задля швидкого виконання великої за обсягом роботи (будівництво хати, спорудження церкви, збір врожаю, тощо), на яку скликають односельців, сусідів, родичів.

Цей звичай взаємодопомоги, відомий в традиційному громадському побуті українців, мав аналоги в культурі інших народів, зокрема всіх слов'янських. Толока була важливою формою трудової сусідської взаємодопомоги й на теренах Слобожанщини у другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст. Ці звичаї мали багато різновидів, які можна систематизувати за виконуваною роботою на дві

великі групи: взаємодопомогу під час будівництва та взаємодопомогу під час сільськогосподарських робіт.

Толока – це історія про традиції та яскрава частина сільського побуту. Хоч би яка була важка робота, толоки завжди проходили з піснями та жартами. Тому на перший погляд нагадували якесь свято.

Культура і побут українського народу мають загальнонаціональні риси, але існують і певні відмінності. Саме тому дослідження про толоку доречно доповнити матеріалами, зібраними нами на Слобожанщині. Тож ми вирішили розпитати жителів нашої Краснокутської громади Харківської області про толоку.

Для Краснокутської громади слово «толока» є вживаним і відомим. Хоча серед більшості старожилів можна почути й просто «мазати хату», «косити сіно», «пасьба», «прибирати», «піти на поміч».

Найбільш поширеною формою толоки для Краснокутської громади є будівництво хати-мазанки. В селах ще й до сих пір є традиція запрошувати кумів та сусідів на мазання хати, сараю чи літньої кухні. Жителька с. Колонтаїв згадує, як у суботу господар їхав по глину, спеціальне місце знаходилося за селом, називалося «глинище», привозив глину. Саме на Краснокутщині, до речі, доволі гарна глина за своєю структурою, адже не кожна глина підходить для мазання хати. Потім всі робили заміс, додаючи в глину соломку та заливали водою. Діти також допомагали дорослим місити глину. Мазання хати мало свої традиції. Мазати починали завжди зі східного кута, на добробут закладали шматок вовни та букети з різнотрав'ям. Після роботи був звичай облили господарів водою, вимастити їх глиною. Односелець згадує традицію, коли господаря кидали в вимішану глину, щоб будинок простояв не менше ста років.

Дивлячись на хатинки-мазанки під соломою, усвідомлюєш феномен української хати – протягом сотні років стихійне лихо, вороги чи загарбники знищували її, а вона знову відроджувалась на рідній землі. Дуже важливо зберегти традиції й передати їх молодому поколінню. Як виявляється, мазання хати – це цікаво й весело навіть сьогодні. Щоб показати традиції мазання хати для молодого покоління, у рамках проекту «Навчати та вчитися за допомогою живої спадщини», який втілюється під егідою ЮНЕСКО, в липні 2023 року мешканці Краснокутської громади Харківської області зібралися біля 100-річної хати-мазанки і спільними зусиллями її реставрували.

Ще одним яскравим прикладом толоки на Краснокутщині є сінозаготівля. Чоловіки часто збиралися і допомагали один одному у заготівлі сіна. Працювали з самого ранку, ще «по росі». За один раз встигали викосити ділянку одного господаря. На наступний день косили у іншого. Якщо в цьому ряду були луки вдів чи одиноких жінок – їх не оминали. Потім снідали разом і йшли на роботу до колгоспу. Жителька с. Колонтаїв згадує, що будучи дитиною, завжди мати її відправляла нести воду косарям. Коли сіно висихало, то вже чоловіки з жінками разом збиралися, щоб згрібати сіно в скирди та перевозити додому. Як бачимо, всі спільно долали проблеми, працювали, кожному знаходилося місце в громаді, внесок кожного цінувався. **На селі корів залишилося вже значно менше. Сучасна сільська толока сінокосіння вже не така як раніше. Сіно зараз**

косять переважно сільгосптехнікою, проте кумів, сусідів, родичів і сьогодні запрошують на поміч, щоб перевезти сіно додому.

Наближеними до толоки є колективні випасання худоби («черга»). Назва походить від того, що власники худоби на певному кутку села об'єднуються, а далі чергуються – випасають по одному усю громадську худобу. У Краснокутській громаді ця традиція збереглася й донині.

Традиції відроджуються, розвиваються, видозмінюються, осучаснюються. Так і толоки змінили свій зміст, свою форму і навіть свій сенс. В сучасних громадах популярними є екологічні толоки – сезонне прибирання спільних громадських територій (лісосмуг, парків та скверів, кладовищ тощо). Окремим феноменом сучасної толоки став Всесвітній день прибирання, амбасадором якого є організація Let`s do it Ukraine.

В сучасному житті важливо зберегти народну культуру, щоб не втратити себе в глобалізованому світі. Необхідно зберегти свою національну ідентичність, подолати байдуже ставлення до своєї культурно-історичної спадщини. Участь у спільній громадській справі виховує громадянську активність і відповідальність. А це є важливим чинником у формуванні громадянськості, дозволяє особистості самореалізуватися. Толока привчила Україну до такої солідарності, яку вже мабуть ніколи не зорганізуєш. І як бачимо зараз – це наш взаємопорятунок у найтяжчі часи. Це і є однією із відповідей, чому наша Україна – незнищена.

Ми, українці, цінуємо понад усе волю і свободу. Але громада і громадська справа були для нас завжди священними. Можливо тому, що це було об'єднання вільних та рівноправних. І звичай толоки це доводить, бо приходили на допомогу і бідному, і багатому. Отже, якщо толока не зникла, значить вона відповідає характеру нашого народу, його прагненням.

ДИТИНСТВО НА КАРТИНАХ ІЛЛІ ЮХИМОВИЧА РЄПНА

Малявіна Марія, вихованка гуртка «Географічне краєзнавство» Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, учениця 9 класу Комунального закладу «Кам'яноярський ліцей» Чугуївської міської ради Чугуївського району Харківської області

Керівник: Андреев Сергій Сергійович, керівник гуртка, вчитель географії вищої кваліфікаційної категорії, «старший учитель» Комунального закладу «Кам'яноярський ліцей» Чугуївської міської ради Чугуївського району Харківської області; Андреева Валентина Григорівна, вчитель історії вищої кваліфікаційної категорії, «вчитель-методист» Комунального закладу «Кам'яноярський ліцей» Чугуївської міської ради Чугуївського району Харківської області.

Однією з актуальних проблем є проблема вивчення історичного походження періодів дитинства. Відомо, що історія розвитку дитинства тісно пов'язана з історією суспільства.

У середньовічному мистецтві до XII століття діти були тільки в євангельських сюжетах, де вони зображувалися як маленькі дорослі. Відкриття дитинства як явища починалося у XIII столітті. У цей час дітей почали зображати у вигляді янголів, у яких є відмінні дитячі риси, але ще немає їх реальних зображень. У XV-XVI століттях релігійна іконографія змінюється світськими

портретами. Спочатку дитина зображується на сімейних портретах. Нововведенням XVII століття стають поодинокі портрети дітей. Дітей малюють заради них самих. Батьки починають замовляти портрети дітей у художників. На сімейних портретах дитина стає центром композиції. Нове значення, що надається особистості дитини, пов'язано з глибшою християнізацією поглядів. У XVIII столітті функцію підготовки дітей до дорослого життя приймає школа. Школа поступово витісняє традиційне практичне навчання. Саме школа та клас сприяють більш тонкій диференціації періодів дитинства. З'являються картини, що зображують сцени зі шкільного життя, які є цінним матеріалом для дослідників історії дитинства. З цього бачення видається цікавим розглянути зображення дитинства на картинах видатного нашого земляка Іллі Юхимовича Рєпіна та доповнити їх увагою до особистості зображених.

На початку XX століття, у мистецтві, виникають нові віяння, які іноді призводять до заперечення живопису взагалі. Художник цікавився новими напрямками мистецтва, але, коли помічав, що вони суперечать його світогляду, відходив убік. За словами сучасників, незважаючи на суперечливі погляди, які він висловлював у журнальних статтях, у живописі він залишався правдивим художником. До кінця життя Ілля Рєпін залишався вірним традиціям реалістичної школи. Достовірне зображення реалій того часу у живопису та літературі дозволяє дослідникам історії сім'ї та дитинства спиратися на них при вивченні відношення у суспільстві до цих проблем.

Таким чином, аналіз образів дитинства на полотнах живописця Іллі Рєпіна доповнює дослідні роботи тієї епохи і створює повніше уявлення про історію дитинства загалом.

ОСОБЛИВОСТІ КОЛОРИСТИКИ ПЕЙЗАЖІВ ВІКТОРА ЗАРЕЦЬКОГО

Плис Станіслав, Барвінківський ліцей № 3, 10 клас, м. Барвінкове Управління освіти, культури, молоді та спорту Барвінківської міської ради Ізюмського району Харківської області
 Барвінківський ліцей №3 Барвінківської територіальної громади Ізюмського району Харківської області **Ніколаєнко Валентина Олександрівна**, вчитель мистецтва
 Барвінківського ліцей № 3 спеціаліст вищої категорії, вчитель – методист.

Дослідження висвітлює сутність проблеми колористики в мистецтвознавстві та її природи. Розкриває розуміння того, що колір та його поєднання у пейзажному живопису В. Зарецького, забезпечує відчуття тонального варіювання світлотіні, оперуючи не стільки тональністю, скільки колоритом.

Мета дослідження – здійснити мистецтвознавчий аналіз пейзажного живопису В. Зарецького крізь призму української національної традиції.

Актуальність теми обумовлена потребою об'єктивної оцінки дослідження мови кольору пейзажного живопису В. Зарецького як основного елементу виразності плернерних робіт художника, в яких органічно поєднані національні традиції та здобутки світового живопису з сучасними процесами мистецтвознавчих орієнтирів. Дослідження глибокого та самобутнього пласту творчого доробку майстра залишилося поза увагою теоретиків та істориків мистецтва. Все це обумовлює актуальність даної роботи.

У процесі дослідження було вирішено такі завдання:

- проаналізовано наукові джерела з означеної проблеми;
- визначено колористичні особливості пейзажів майстра;
- з'ясовано роль колористики пейзажного живопису у творчості художника;
- простежено живописну концепцію пейзажів митця;
- виявлено колористичні рішення у пейзажах В. Зарецького.

Отже, у ході дослідження вперше: виділено колористику пейзажів як феномен мови кольору митця; виявлено ряд колористичних особливостей в пейзажах В. Зарецького; систематизовано особливості колористичного ряду пейзажного живопису художника за схематичним принципом; визначено колористичну палітру майстра у відсотковому відношенні. Доведено, що пейзажі майстра мають авторські колористичні бачення, притаманні лише роботам художника, що досягається рядом колористичних особливостей. Встановлено, що мотиви пейзажів показали яскраву індивідуальну самотність художника, де митець переосмислює досягнення мистецтва попередніх десятиліть і виявляє власний неповторний стиль у пейзажі.

УКРАЇНСЬКИЙ ВІНОЧОК ЯК НЕЗМІННИЙ АТРИБУТ У ВЕСІЛЬНІЙ ОБРЯДОВІСТІ УКРАЇНЦІВ

Реброва Вероніка, вихованка гуртка «Літературне краєзнавства» Чугуївського центру туризму та краєзнавства Чугуївської міської ради Харківської області, учениця 9 класу Комунального закладу «Чугуївський ліцей №7»

Сокрут Алла Миколаївна, керівник гуртка «Літературне краєзнавства» Чугуївського центру туризму та краєзнавства Чугуївської міської ради Харківської області, вчитель української мови та літератури, вища категорія, старший вчитель.

Сучасне життя наповнене бурхливим розвитком високих наукових технологій, надзвичайними ритмами і темпами, які значно впливають на наш спосіб життя і побут. І тим ціннішим стає інтерес до національного коріння, його витоків, традицій, що лежать в основі нашої національної самотності.

Актуальність пропонованого дослідження визначається тим, що надає можливість дізнатися про історію вивчення українського вінка, прослідкувати етапи його створення й застосування, зокрема - весільного, зрозуміти значення елементів головного убору нареченої.

Метою роботи є дослідження весільної обрядовості українців та ролі віночка як незмінного атрибута в ній. Відповідно до мети визначаємо такі завдання:

- розглянути історію виникнення вінка;
- з'ясувати матеріали та особливості виготовлення весільних вінків;
- дослідити використання традиційних елементів у весільних обрядах власної родини.

Об'єктом дослідження є весільний вінок в українській культурі.

Предметом дослідження є атрибутивність вінка у весільній обрядовості, зокрема родини Романових.

Наукова новизна роботи полягає в намаганні розглянути перспективи повернення вшанування українського віночка як незмінного атрибута у весільній обрядовості, проаналізовано матеріали родини Романових, проведено соціологічне дослідження щодо пріоритету українського весільного вінка, складено порівняльну характеристику весільної обрядовості.

У результаті дослідження зроблено висновки:

- розглянули історію вінка, яка починається у глибоку давнину;
- з'ясували матеріали та особливості виготовлення весільних вінків, бо це цілий ритуал. У різних регіонах України, а також на різні свята плетиво вінків супроводжувалося численними традиційними елементами. Всього у вінку могло бути до 12 різних квіточок, кожна з яких мала свій символ;
- визначили роль весільного вінка – це був головний убір нареченої, його призначення – охороняти «молоду» від «поганого ока»;
- дослідили використання традиційних елементів у весільних обрядах на прикладі родини Романових, навчалися по-справжньому цінувати власні надбання, маючи в арсеналі такі багатющі і високогуманні традиції. Прищепити чужі смаки можна тільки в тому випадку, коли знецінюються національні традиційні елементи, обривається їх здорове начало, породжується певна безликість.

Таким чином, весільний вінок як символічний головний убір виступає своєрідним культурним атрибутом, відтворюючи у своїх комплексах, кольоровій гамі, манері носіння і етнорегіональну приналежність, і соціальний стан, і вік, і шлюбно-родинне становище.

Результати дослідження можуть бути цінним матеріалом для етнографічних та краєзнавчих конференцій. Роботу можна застосувати для популяризації українського весільного вінка та знань про нього, визначення його унікальності.

«БОГ ПОСЛАВ ЦІЙ ЛЮДИНІ НАТХНЕННЯ»

Серіков Ростислав, учень 11 класу Комунального закладу «Івашківський ліцей»
Золочівської селищної ради. Керівник : Подус Зінаїда Павлівна
педагог - організатор Комунального закладу «Івашківський ліцей»
Золочівської селищної ради

У кожній людині живе потяг до прекрасного. Краса нікого не залишає байдужим, вона творить з людиною дива. Завжди хвилює й захоплює нас неповторна чарівність природи.

Полонять душу незрівнянні твори мистецтва – живопису, музики, літератури.

Українці – талановитий народ. Кожна людина – майстер. Знайомлячись із побутом українців, переконуєшся в цьому знову й знову.

Я розповім про талановиту людину, майстра – земляка Івана Петровича Лабуза. Прекрасний художник, столяр, автор численних художніх виробів з дерева.

Лабуз Іван Петрович народився 12 листопада 1952 року в селі Івашки Золочівського району, навчався в звичайній сільській школі. Батьки його були звичайними селянами, які весь час працювали. Саме тут, в селі Івашки, минуло його безтурботне дитинство, шкільні та юнацькі роки.

Малювати хлопчик розпочав з 5 років, спочатку - олівцями, а з 6-го класу - олійними фарбами.

Ще школяриком Іван Петрович збирав копійки для придбання пензликів, фарб, полотен. Талант хлопця ніхто розгледіти не міг. Вчителька вважала, що це проста дитяча забавка. Батьки не надали особливого значення обдаруванню сина.

Після закінчення школи Іван Петрович продовжив своє навчання в Харківському професійному училищі за спеціальністю столяр.

Він не сподівався, що професія столяра дасть йому нові можливості розвитку творчості.

Майстер не був байдужим до скульптури, і незабаром почав виготовляти статуетки, вази, меблі з дерева тощо.

Колеги, знайомі, друзі милувалися роботами Івана Лабуза і радили продовжити своє навчання, щоб стати професійним відомим художником. Але слава його не цікавила, він працював над своїми шедеврами для душі.

Майстер перебував у постійному творчому пошуку. Під час створення скульптур з дерева надає перевагу античній та релігійній тематиці. Потім Іван Петрович почав малювати чудові картини. На живопис його надихали видатні артисти, письменники. Здавалося, що його картини дихають, рухаються, ніби живуть власним життям. Писав на одному диханні, пристрасно, із захопленням... Минав час... Минали десятиліття... Протягом усіх цих років зростав внутрішній потенціал талановитої людини. Незабаром талановитий митець сформував власну манеру ...

Зараз Іван Петрович майструє арки, вежі, макети літаків, танків, виготовляє меблі, металеві шаблі, будує кам'яні споруди...

Більшу частину своїх робіт Іван Петрович виготовив, коли вийшов на пенсію і у нього стало багато вільного часу, який він присвячував виготовленню своїх неперевершених робіт, які зачаровують своєю красою, технікою виконання, дарують людям радість спілкування зі святом мистецтва!

Його роботи прикрашають наш шкільний музей та деякі навчальні кабінети. У 2021 році Іван Петрович зробив подарунок всім жителям на День визволення села Івашки – свою велику картину. Та і не любить він тримати свої роботи біля себе. Іван Петрович давно взяв собі за правило дарувати свої вироби гостям, друзям і просто знайомим. А ще він малює портрети на замовлення і зовсім не бере із замовників плату.

А ще Іван Петрович - гостинний господар. У цьому часто переконуються учні нашого закладу та учні з інших шкіл, коли приходять до його родини на екскурсію. Гостей господар та його дружина завжди пригощають смачними фруктами, ягодами вирощеними їх дбайливими руками.

А ще під час таких відвідин замислюєшся над питанням, яке глибоке естетичне почуття треба мати, щоб будинок і подвір'я перетворити на шедевр,

справжній музей. На городі в майстра справжнісінька «військова база»: дерев'яні літак, танк, кулемет, вежа для спостереження висотою до 5 метрів.

Але клята війна змінила всі плани. Довелося родині Лабузів виїхати з села, так як воно знаходиться всього в 500 метрах від кордону ворога. Але і у місті Харків майстер знайшов собі заняття. Взимку малював картини олівцем. Коли прийшла весна, Іван Петрович на дитячому майданчику збудував колодязь, макети машини, літаків тощо. Робив все із матеріалів, які люди викидали з квартир. Всі його побудови робив руками, без столярного верстата, так як той залишився в селі. Місцеві діти і дорослі в захваті від нових моделей на дитячому майданчику, і весь час дякують майстру за такі подарунки.

Споглядаючи твори народного мистецтва, ми розуміємо, що народжені вони в хвилину творчого натхнення, яке, ніби Божа благодать, зійшло на людину, осяяло її своєю неземною силою – і сталося диво: на світ з'явилася чудова пісня, чарівне живописне полотно, натхненні поетичні рядки:

«Поезія – це завжди неповторність,
Якийсь безсмертний дотик до душі».

Ці слова поетеси Ліни Костенко розкривають перед нами таємницю творчої миті. Так, дійсно, все прекрасне, створене людиною, – це “безсмертний дотик до душі”.

Щаслива та людина, яка пізнала себе, знайшла своє місце в житті, розвинула свої здібності й відчула радість від того, що її робота потрібна іншим.

Плекаймо ж у собі майстра! Будьмо поетами своєї справи, щоб і про нас колись сказали: “Бог послав цій людині натхнення”.

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ ЯК ФЛАГМАН КУЛЬТУРНОГО СПРОТИВУ НАЦІЇ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ ОКУПАЦІЇ

Собакар Аліна, учениця 11 класу Красноградського ліцею №2, вихованка гуртка з філології Красноградського центру позашкільної освіти Красноградської міської ради Харківської області. Наукові керівники: Лопушанська Наталія Василівна, учитель української мови та літератури Красноградського ліцею №2, керівник гуртка з філології Красноградського центру позашкільної освіти, Стадник Ольга Василівна, учитель української мови та літератури Красноградського ліцею №2 Красноградської міської ради Харківської області

Актуальність обраної теми. Історично музична культура всього світу просякнута патріотичними піднесеними баладами, мотиваційними піснями та гімнами. Жодна війна між людьми не проходила без музики, безліч битв було виграно за допомогою позитивного впливу пісні на воїнів та цивільних. Оскільки українці – одна із найспівучіших націй у світі, не дивним є те, що наші виконавці та музиканти не лише пішли боронити країну зі зброєю в руках, а й отримали новий поштовх для творчості. Біль, лють, страх за майбутнє, ненависть до ворогів і любов до своєї країни та рідних – усе це відчуває кожен українець. І доволі часто внутрішні переживання виливаються у творчість. Для когось пісня – це спроба катарсису, для інших – спроба пережити жах війни, а дехто за допомогою пісні намагається підняти бойовий дух українців. Саме тому ця тема є актуальною та потребує детального дослідження.

Мета роботи – провести всебічне, об’єктивне дослідження щодо перетворення української люті під час війни на пісню. Дослідження передбачає розв’язання таких **завдань**: коротко охарактеризувати вплив музики на становлення українського народу; розкрити сутність поняття музики як зброї під час війни. **Об’єкт дослідження** – як музика може стати зброєю у воєнний час. **Предмет** – перетворення української люті під час війни на пісню.

Музика – це звуки, які перебувають в частотних, тональних та ритмічних «стосунках». Тобто, звук від дотику чашки до стола буде звичайним шумом, а от певний ритм, вистуканий чашкою по столу, вже вважається музикою.

Починаючи з часів виникнення такого поняття як «музика», люди серед великої кількості музичних композицій обирали лише декілька, які їм найбільше припадали до душі, які вони могли слухати годинами на повторі. Таке явище можна пояснити не лише індивідуальними смаковими уподобаннями, але й впливом емоцій, які вкладені в цей музичний твір і які він викликає. Адже у кожного є свій список пісень, які прослуховуються, коли сумно, нудно, весело, під час заняття спортом чи домашніми справами, в компанії старих друзів і подібне. Кожна з пісень викликає конкретні почуття.

Музичні твори створюються композиторами та поетами, які є звичайними людьми і вкладають у них свої почуття, настрої та емоції на основі стандартних понять музики для того, щоб привернути увагу слухача, вплинути на нього, викликати відповідні емоції та прихильність. Тому кожен автор, композитор та виконавець має постаратися «оживити» пісню для того, щоб все було гармонійно. Зробити це можна за допомогою динаміки, виділення певних звуків або слів, тембрового забарвлення. Тільки тоді пісня буде викликати у публіки емоційний відгук і, так би мовити, «брати за душу», якщо в неї «вкласти душу» творців.

Історія України доволі складна. Країна була незалежною протягом декількох періодів, проте багато разів втрачала автономію і ставала частиною сусідніх держав, через що її музична культура частково змішувалася з культурою та традиціями загарбницьких країн.

Саме через це українцям завжди доводилося боротися з іншими народами за право на своє існування та право мати свою унікальну культуру. В цьому людям неодноразово допомагала музика, пронизана не лише горем, болем, стражданнями, але й неймовірною силою духу, витримкою та любов’ю до рідної землі.

Музична культура України на початку XXI ст. була урізноманітнена жанрами, проте часто спалювана російськими мотивами. Сучасна музика відокремлюється і розвивається, стає впізнаванішою для світу.

24 лютого 2022 року Росія розпочала широкомасштабне військове вторгнення в Україну, оголосивши проведення «спеціальної військової операції» в Україні. Варто зазначити, що вторгнення російської армії на українські землі, з метою викоринити націю, спричинило такий логічний ефект, як зміна власного світогляду та культури. Народ об’єднався, почалася дерусифікація, митці почали творити український контент, відбувся перехід на рідну мову. Робиться все, щоб забути про спільне «братерське» минуле.

Нами було започатковано створення каталогу пісень, які супроводжують нас, українців, у боротьбі з московським окупантом. Проведено дослідження у формі анонімного онлайн-опитування з метою з'ясувати, як змінились музичні уподобання в учнів старшого шкільного віку. Результати показали, що пісня, народжена війною, мотивує до вивчення української мови та спонукає послуговуватися нею в повсякденному житті, виховує нашу молодь патріотами своєї держави.

Усе це доводить, що справді потужні, чуттєві пісні, які одразу кожному западають у душу та викликають просто неймовірні емоції, формуються на основі сильних, виразних почуттів та емоцій. Музика морально збагачує людину, надає їй сили і наснаги, тим самим і справді стає зброєю.

ДОСЛІДЖЕННЯ СВЯТКОВОЇ КУЛІНАРІЇ УКРАЇНЦІВ

Тітова Катерина Віталіївна, учениця 5-б класу Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району, вихованець гуртка «Юні туристи-краєзнавці» КЗ

«Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Керівники: Гвоздецька Оксана Сергіївна, вчитель географії Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району;

Грицюта Валентина Миколаївна, методист, керівник гуртка КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Минулого року я допомагала мамі готувати святкові страви до Великоднього столу й мене зацікавила ця тема. Я стала цікавитися рецептурою приготування святкових страв і хочу поділитися отриманою інформацією.

Тож:

Святкова паска.

Тісто. 500 гр. борошна, 200 гр. вершкового масла, 150 гр. цукру, 100 м родзинок, 50 гр. апельсинових цукатів, 50 гр. лимонних цукатів, 50 гр. мигдалю, 20 гр. рому, 10 гр. рослинної олії (для змазування форми), 5 гр. солі, 1 гр. ванілі, 8 сирих яєчних жовтків, 2 гр. меленого шафрану.

Опара. 550 гр. борошна, 250 мл сирого молока, 35 гр. дріжджів, 12 гр. цукру.

Прикраса. 10 гр. апельсинових цукатів, 10 гр. лимонних цукатів, 10 гр. зацукрованої журавлини.

Глазур. 150 гр. цукрової пудри, 30 мл кип'яченої води, 20 гр. свіжого лимонного соку.

Приготуйте опару: з'єднайте борошно, цукор, здрібнені дріжджі, тепле молоко. Все ретельно перемішайте. Накрийте рушником і поставте в тепле, без протягів, місце на 15 хв.

Приготуйте тісто: розм'якшене вершкове масло розітріть з цукром добіла. Додати сіль, ваніль, шафран. Перемішати. Яєчні жовтки введіть по одному. Кожен наступний жовток додавайте після того, що як попередній цілком з'єднасте з масою. Поступово всипати борошно, потім додати опару. Тісто ретельно вимішати (воно повинно легко відставати від стінок посуду), накрити серветкою і дати підійти 20-40 хв.

Родзинки, мигдаль, цукати збризкати ромом і залишити на 10-20 хв. Потім фрукти, горіхи додати в тісто і дати постояти ще 20 хв (за цей час тісто повинне збільшитися в обсязі в 2 рази).

Форму, де лежить пергаментний папір, змащену олією, наповнити на 1/3 тістом, накрити і знову залишити, поки тісто не збільшиться в об'ємі в 2 рази. Розігріти духовку до 200о С та посадити туди форму на 15 хв, потім зменшити температуру до 180о С та випікати впродовжі години. Готовність перевірити дерев'яною паличкою. Дістати паску з духовки. 30 хв вона має знаходитися у формі, щоб трохи охолонути. Потім викласти її на кухонні ґрати чи дерев'яну підставку для подальшого остигання.

Приготувати глазур: змішати цукрову пудру з водою, довести до кипіння, додати сік лимона.

Паску полити глазуррю і прикрасити зацукрованими фруктами.

Крім того, на Великдень готується ще один вид пасок – паска, виготовлена із сиру і сметани з яйцями, спресованими у виді усіченої пірамідки. Сирна паска, приготовлена без пролиття крові, нагадує, що час старозавітних жертв пройшов. Хрест і букви "ХВ" указують на те, що Христос став Агнцем, закланним за гріхи людей. У позаминулому столітті іноді великодній стіл прикрашався ягням, виготовленим з тіста.

Царська паска.

Сирна маса. 400 гр. вершкового масла, 500 гр. цукру, 300 гр. вершків 30% жирності, 100 гр. ізюму, 100 гр. цукатів, 100 гр. мигдалю, 1 кг жирного сиру, 5-6 жовтків, 1 гр. порошку кардамону, 1 гр. ванілі.

Прикраса. 10 гр. апельсинових цукатів, 10 гр. лимонних цукатів, 10 гр. зацукрованої журавлини чи 30 гр. цукрової пудри, чи 30 гр. розтопленого шоколаду.

Сир покласти на добу під прес. Вершкове масло розтерти з цукром, додати жовтки (по одному), потім - ваніль, кардамон, двічі протертий через сито сир, ізюм, здрібнені цукати, мигдаль. Усе ретельно перемішати і ввести збиті вершки. Заповнити форму і поставити в холодильник на добу.

Прикрасити.

Я продовжуватиму збирати рецепти ураїнських народних страв для свят та буднів. Хочу не тільки навчитися їх готувати, а навчти інших – адже це також наш національний скарб, яким ми можемо поділитися зі світом.

ВІКТОР БОЙКО

Хрупа Поліна, учениця 7 класу, Комунального закладу «Козачолопанський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області
Керівник : Дигало І.О., учитель української мови та літератури

Дана робота – це дослідження життєвого і творчого шляху дергачівського письменника Віктора Степановича Бойка.

Віктор Степанович Бойко – сучасний слобожанський письменник, перекладач, наставник молодих літераторів, громадський діяч. Коло діяльності митця вражає: робота в Українському фонді культури, сприяння створенню харківських музеїв,

пам'ятників, меморіальних дошок. Віктор Бойко активно підтримує актуалізацію фольклору на Слобожанщині, організує концерти народної музики.

Віктор Степанович доклав чимало зусиль для створення Харківського літературного музею, він один із ініціаторів спорудження Меморіалу жертв нацизму в Дробицькому яру. За його ініціативи та активної участі було встановлено меморіальні дошки В. Еллану Блакитному, Г. Хоткевичу, Х. Алчевській, М. Кульчицькому; письменникам, які мешкали в будинку «Слово». Завдяки його фінансовій участі в Харкові було споруджено пам'ятники Г. С. Сковороді, Г. Ф. Квітці-Основ'яненку, а в Мерефі на Харківщині – славетному кошовому запорозького козацтва І. Д. Сірку.

Завдяки Віктору Бойку підготовлено до друку й видано «Пісні Слобідської України» та матеріали етнографічної експедиції «Муравський шлях». Він активний учасник експедицій «Стежками Слобожанщини» селами Чугуївського і Зміївського районів Харківщини. Віктор Бойко є одним із ініціаторів та організаторів проведення фестивалю-конкурсу авторської пісні «Майдан» у місті Харкові, обласного дитячого фольклорного фестивалю «Крокове коло» та обласного поетичного фестивалю «Молода Слобожанщина». Віктор Степанович є постійним ведучим і літературним консультантом Харківського міського театру народної музики України «Обереги».

Як громадський діяч деякий час активно займався політичною діяльністю, обстоював проголошення незалежності України. Був делегатом і членом Секретаріату Першого з'їзду Руху, делегатом Першого, Третього та Четвертого Всесвітніх Форумів українців.

Провідними мотивами творів поета є мотиви часу, пам'яті, душевної чистоти, творчості, усього українського як справжнього й рідного. Майстер влучного образу, чудовий редактор, Віктор Бойко добирає виключно важливі слова, як для кожного рядка поезій, так і для назв своїх збірок.

Про Й. С. Баха пишуть: «У його музиці є все». Щось подібне можна говорити й про Віктора Степановича Бойка. Усеохопність – риса його життя та його творів.

Отже, усе своє життя Віктор Степанович Бойко присвятив великій духовній справі, якій віддана його душа, великому внеску в розвиток та духовне збагачення Харківщини, культури рідного краю.

ОБРЯДИ СВЯТКУВАННЯ ДНЯ СВЯТИТЕЛЯ МИКОЛАЯ

Чаговець Дмитро Васильович, учень 5-а класу Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району, вихованець гуртка «Юні туристи-красознавці» КЗ

«Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Керівники: Степанець Анастасія Олександрівна, вчитель математики Андріївського ліцею № 1 Донецької селищної ради Ізюмського району; Грицюта Валентина Миколаївна, методист, керівник гуртка КЗ «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Цього року 6 грудня ми будемо святкувати день Святого Миколая – останній день Миколаївських свят, день святителя Миколая, до якого ставилися з особливою повагою, оскільки «він другий після Бога заступник на землі». Церква нині святкує пам'ять архієпископа (головного священика) міста в Малій Азії Міри Лікійські, чудотворця, християнського святого, що присвятив своє

життя Богові, силою своєї віри врятував трьох невинно засуджених військових начальників. (Ця подія надихнула великого маляра, нашого земляка І. Ю. Рєпіна до написання картини «Св. Миколай звільняє трьох невинно засуджених від смерті».)

Народ вважав Миколая покровителем усіх бідних, знедолених, патроном землеробства й тваринництва, земних вод, на яких рятував людей. Рибалки, вирушаючи на рибпромисел у Чорне море, брали з собою ікони Покрови Божої Матері та святого Чудотворця Миколая, які «мали оберігати рибалок од небезпеки». І по хатах рибалок був цей образ, і по хатах хліборобів.

З цим святом був пов'язаний обряд пивоваріння. В одній з давніх колядок мовиться:

Чому так нема,
як було давно,
Як було давно,
а з первовіку,
Святим Миколаям пива не варять?

Хоч цим рядкам кілька століть, вони суголосні й тепер. Адже нині більшість людей не знають про давній звичай наших прашурів. Між тим, в Україні на миколаївські свята в кожному селі кілька днів поспіль гучно святкували «з пивом» (очевидно, мається на увазі медоваріння, яке мало більший розвій в побуті). Селяни скликали гостей, частували їх, а по обіді запрягали в сани коней, їздили довкола села – «бо ж треба знати, чи слизький сніг цього року випав». З цього приводу одна з приповідок мовить: «Микола бороною трусе – дорогу стеле».

Під цю пору зима остаточно «лягає на землю». Тому люди казали: «Варвара постелить, Сава погладить, а Микола стукне. Варвара показує дорогу, Сава мости мосте, а Микола пригвозде. Варка, Савка та Миколи до добра не доведуть ніколи. У кожному році буває два Миколи: до першого Миколи не буває холодно ніколи, до другого Миколи не буває тепла ніколи».

В це свято люди не минали нагоди спостерігати за погодою. Якщо на Миколая впаде великий сніг, то буде гарний врожай хліба, коли ж мороз, то також на гарні хліба й городину. Як на Миколи піде дощ, то врожай на озимину. Казали: «Хвали зиму після Миколи!»

О цій порі уже зібране збіжжя, зроблено припаси, а тому можна не тільки посвяткувати, а й з боргами розрахуватися. Про тих, хто не встиг чи не зміг віддати до цього дня позичку, казали: «Коли ти мені не віддаси до Миколи, то вже не оддаси ніколи».

Та знаменитий в усьому світі святий Микола як Дід Мороз, Санта Клаус (святий Ніколаус).

Раніше мами, навчаючи своїх дітей молитви, напучували їх так:

– Молися святому Миколаєві, бо він чудотворець. Ось як допоміг одному хлопчикові, який щодня віддавав шану Богові. Якось перед всесвітнім потопом Миколай зустрів дитинча, що бив поклони й приказував:

– Це тобі, Боже, а це – мені, Боже!

– Що це ти, синку, робиш? – запитав святий Миколай.

– Богу молюся.

– А які ще молитви знаєш?

– Ніяких, нікому було навчити.

– Гаразд, це не біда, – приласкав святитель дитину.

– Аби щиро та від душі, той ця молитва тебе врятує від потопу.

За кілька днів земля вкрилася водою, тільки одна-єдина гора залишилася не затопленою. Побачив її хлопчик і пішов поверх океану.

– Ось так врятував дитину святий Миколай-Угодник, – завершила оповідку мама.

– Відтоді його й стали називати Чудотворцем, бо він допомагає всім, хто молиться і вірує в Бога, одне слово, вірить в чудеса.

А ще вчили мами дітей, дивлячись на ласкаве і добре обличчя, розкішну бороду Миколая на іконі проказувати таку молитву:

«Святий отче Миколає, вірний заступниче тих, що до Тебе вдаються і в Тебе просять помочі. Молю Тебе заопікуйся мною та захорони мене від дочасних нещасть, а ще більше від душевних нещасть, себто від гріхів. Святий Отче! Як Ти вмилосердився над трьома ув'язненими воєводами й позбавив їх кари смерті, так умилосердия і наді мною, що погибаю в гріхах і заслуговую собі на вічну погибель.

Святий отче Миколає, встався за мною до милосердного Бога й випроси мені ласки, щоб я в здоров'ї, невинності душі, а головне, без гріха перейшов(-ла) цю долину сліз, а в вічності разом з Тобою славив(-ла) у Тройці єдиного Бога в безконечні віки. Амінь».

ЗАКОХАНІ У РІДНИЙ КРАЙ

Кривоборода Анастасія, 6-Б клас, **Омельченко Марія**, 6-Б клас,

Омельченко Софія, 6-Б клас **Макарова Карина**, 6-Б клас,

члени гуртка «Юні історики-краєзнавці» Комунального закладу «Чугуївський ліцей № 6 імені тричі Героя Радянського Союзу І.М.Кожедуба» Чугуївської міської ради Харківської області.

Керівник гуртка «Юні історики-краєзнавці»:

Грідіна Наталія Олександрівна, учитель історії Комунального закладу «Чугуївський ліцей № 6 імені тричі Героя Радянського Союзу І.М.Кожедуба» Чугуївської міської ради Харківської області, учитель вищої категорії, учитель-методист, 0977364026

Любов до рідного народу і свого краю – споконвічна тема нашої літератури та художньої творчості. І це закономірно... Бо синівська відданість рідній землі, рідному народу, який виростив, притаманна кожній людині. Із чого починається любов до рідного краю? Із захоплення рідною природою, яка здається неповторною і вічною, з жаги пізнання прадавніх законів буття, з прагнення примножувати красу і добро землі, що тебе зростила. Дослідження теми любові до рідного краю в творчості поетів і художників є дуже актуальною для формування національної самосвідомості молоді. Особливо сьогодні, в умовах російсько-української війни, коли молодь, рятуючись від російських ракет, виїжджає за кордон та дехто вирішує не повертатися в Україну...

Українські поети й художники... Вони дуже різні. Різна їм випала доля, але кожному довелося в своїй творчості звертатися до рідного краю, пізнання історії свого народу й любові до нього. Спробуємо віднайти спільні мотиви любові до рідного краю в творчості Т.Г.Шевченка та І.Ю.Репіна.

Тарас Григорович Шевченко – один з найбільших велетнів світової історії, основоположник нової української літератури, пророк національного відродження України, геніальний поет, драматург, прозаїк, мислитель, етнограф, фольклорист, художник-живописець і гравер. Поезія для Т.Г. Шевченка стала формою національного служіння, історичним покликанням, вогнистим Словом народної правди і народної волі до боротьби за свободу. Досліджуючи особливості відображення любові до рідного краю в поетичній та художній творчості Т.Г.Шевченка, можна зробити висновок, що творчість великого Кобзаря неосяжна та різноманітна, а сам він був основоположником нової української літератури. Слово його було ознакою національного відродження, утвердження української нації, її надією на кращі часи. Служінню рідній Україні Шевченко присвятив своє палке слово, щире серце, навіть своє життя. Вся його творчість пройнята палкою любов'ю до Батьківщини, до рідного народу. Не одне покоління вчилася у Тараса любити рідний край, служити йому, боротися за свою свободу. Для поета власна доля, особисте щастя було у долі й щасті рідного краю. Читаймо Шевченка. Перегорнеш сторінку... І чуєш відгомін віків, чуєш як б'ють копитами схарапуджені коні, чуєш брязкіт зброї. Сама історія землі нашої вкарбовується в свідомість.

«Репінське мистецтво виплекане зв'язком з життям народу й свідчить, які живлющі й плідні ці зв'язки,» - писав О.О. Федоров. Ілля Юхимович Репін – видатний художник, ім'я якого добре відоме не тільки в нашій країні, а й за її межами. Його картини є гордістю багатьох музейних та приватних колекцій. В сучасних умовах відродження українського мистецтва живописне надбання І.Ю. Репіна вимагає нового переосмислення. А саме: розкриття засобами образотворчого мистецтва ментальності українського народу як невичерпного джерела творчості.

Шевченківські мотиви пронизують життя й творчість І.Ю. Репіна. Багато живописних і графічних творів художника присвячені Україні. Це портрети видатних українських діячів — широко відомий портрет великого Кобзаря — Т.Г. Шевченка; проект пам'ятника Т.Г. Шевченку (туш); "Прометей" за однойменною поемою Т.Г. Шевченка (акварель); етюд картини "Українська селянка" (олівець); "Запорожець за Дунаєм" (офорт). Україна й рідне місто продовжували жити в пам'яті художника, в його творчості: останні картини – «Чорноморська вольниця» й «Гопак» - І.Є.Репін присвятив батьківщині.

Дослідивши творчий спадок І.Ю.Репіна, можна зробити висновок, що любов до рідного краю, втілена у творах художника, формувалася з дитячих років, з поваги до батька, матері, зі спілкування з талановитими земляками. Враження раннього дитинства вплинули на формування демократичних ідеалів художника. Підйом творчості, який художник пережив на Чугуївщині, залишив світові безцінну галерею портретів. У портретах Репіна закладена моральна енергія української людини, витoki якої черпаються з любові художника до рідного краю. Без творчості Репіна знання та уявлення про Україну та її народ були б мізерними.

Дослідивши картини й спогади І.Ю.Репіна та поетичні й художні твори Т.Г.Шевченка, можна зробити висновок, що митці в своїй творчості виражали

любов до рідного краю, оспівували красу української природи, співчували знедоленому народу й закликали до боротьби за кращу долю.

У цілком самостійних митців Тараса Шевченка та Іллі Репіна були спільні мотиви у творчості. Одним з найважливіших можна вважати мотив любові до рідного краю, України. Ця тема, мов живлюще джерело, дарувала обом митцям величезного натхнення. Тарас Шевченко і Ілля Репін є синами своєї епохи. Не дивно, що ці дві визначні творчі індивідуальності використовували образотворчі та поетичні художні засоби. Т. Г. Шевченко та І. Ю. Репін — митці, чії захоплення життям, його красою базуються на любові до рідного краю, простого народу, України.

Мотиви любові до рідного краю в творчості Т.Г. Шевченка й І.Ю. Репіна продовжують формувати національну свідомість української молоді, виховувати почуття патріотизму. Таким чином, любов до рідного краю, відтворена у творчому набутку цих поетів, стає ґрунтом, на якому зближуються поетичний і художній світи Тараса Шевченка та Іллі Репіна.

Коли зима повертає на весну, приходять до нас березневі Шевченківські дні. І знову стукають у наші серця Тарасові слова: "Я так її, я так її люблю...". І знаходять вони відгук у мільйонах українських сердець, пробуджують ясні думки й породжують міць рук кожного. А разом вони є силою народною, здатною перетворити Україну на сучасну, демократичну, справедливу і, зрештою, будемо сподіватись, – процвітаючу державу.

Ми пишаємося тим, що славетний українець Тарас Григорович Шевченко та наш відомий земляк Ілля Юхимович Репін пронесли через все своє життя й залишили нам у спадок любов до рідного краю, матінки-землі, свого народу. А витоки прекрасні продовженням. Ми всі, хто живемо в Чугуєві, на репінській землі, можемо жититися минулою славою, вписуючи свої думки й добрі справи в сторінки історії Чугуєва.

НАПРЯМ «З ПОПЕЛУ ЗАБУТТЯ»

«ЖИТТЄВА ІСТОРІЯ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЙ»

Бабенко Сергій, учень 10 класу КЗ «Зіньківщинський ліцей»

Зачепилівської селищної ради Красноградського району

Харківської області. Керівник: Мирошниченко Ольга Миколаївна

вчитель зарубіжної літератури КЗ «Зіньківщинський ліцей»

Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області

Славетна наша земля людьми, які боролися за свободу Батьківщини в грізні роки Другої світової війни. Мова сьогодні про звичайного займанського юнака, який дуже довго не розповідав про свій бойовий подвиг. Завдяки його рідним збереглися архівні матеріали, спогади, фотографії. Розумій Микола Дмитрович – уродженець с.Займанка Зачепилівського району Харківської області. Народився 5 травня 1926 року в селянській родині. Був другою дитиною Дмитра Трохимовича та Килини Андріївни Розумій (старша донька Любов –з 1921 року). В 1934 році став учнем початкової школи в рідному селі, потім здобував освіту

в Сомівській неповній середній школі. В 1941 році навчання закінчилось, як і тихе мирне життя. Про початок війни почули з гучномовця, біля колгоспної контори, що в центрі села. Дорослі чоловіки відправились ранком до Зачепилівського РВК. Залишились жінки, старі діди та підлітки. Спочатку (зі спогадів Миколи Дмитровича) було тихо, селяни продовжували мирні справи. Та ось, випасаючи худобу за селом, хлопці побачили в небі парашутистів. Це була перша зустріч з фашистами. Микола побіг до бригадира і попередив, що бачив окупантів. Через незначний період часу з'явився ворог. Займанцям повезло, що в селі не жили німці, вони тільки приїздили задля того, щоб відібрати у мирного населення продукти. Жахливі ті моменти, коли були облави на молодь для вивозу на примусові роботи до Німеччини. Та був «свій» поліцай, який попереджав батьків, щоб діти ховались у плавнях від ворога. Важкі були роки окупації, та настав переможний вересень 1943 року. Микола Розумій починає працювати в тракторній бригаді. 7 червня 1944 року був призваний до лав тодішньої Радянської Армії. Прослужив до жовтня 1950 року в складі I Українського фронту. Проїшов дорогами війни від Прибалтики до країн Європи (Польща, Чехословаччина, Угорщина, Румунія, Німеччина). В ніч з 13 на 14 квітня 1945 року в районі населеного пункту (в архівних документах - нечіткий запис) Верхньої Сілезії молодший сержант Розумій М.Д. при виконанні завдання один з перших заскочив у ворожий бліндаж, разом з товаришем захопили «язика» і передали другій групі розвідників. Під час перестрілки один з розвідників був важко поранений. Наш земляк, вправно маскуючись, надав допомогу і витягнув друга з поля бою. Відкрив вогонь і знищив трьох фашистів. У нагородному листі, від 18 квітня 1945 року, складеним капітаном Метелець, зазначено, що «за особистий внесок під час проведення бойової розвідувальної операції, проявлену рішучість і відвагу молодшого сержанта стрілка-розвідника 497 окремої розвідувальної роти Розумія М.Д. нагороджено орденом Слави III ступеня. По закінченню війни отримав медаль «За перемогу над Німеччиною у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.» Після демобілізації у 1950 році треба було здобути освіту. Спочатку навчався у вечірній школі робітничої молоді № 10 м. Дніпропетровська (зараз Дніпро). Вдень працював на заводі «Південмаш» до 1953 року. А далі – колишній фронтовик повернувся до рідного обласного центру і став студентом історичного факультету Харківського державного університету ім. О.М. Горького (зараз Каразіна). З 1958 по 1986 (до виходу на пенсію) працював вчителем історії спочатку в Донецькій області (за направленням), потім – в Дніпропетровській. Сім років обіймав посаду директора Перещепинської восьмирічної школи №2 Новомосковського району, завершив свою педагогічну діяльність в Перещепинській середній школі №1. Декілька скликань обирався депутатом місцевої селищної ради. Багато у Миколи Дмитровича і ювілейних медалей, орден Вітчизняної війни II ступеня, орден Богдана Хмельницького та медаль «Захиснику Вітчизни». Весь час Микола Дмитрович їздив на свою маленьку батьківщину в село Займанка, щоб відвідати стареньких батьків, зустрітися зі своїми однокласниками, порибалити в знайомих з дитинства місцях. Прожив як слід своє життя наш земляк, виховав не одне покоління справжніх українців. Помер 28 липня 2011 року, похований в місті Перещепине. Як свідчать

рідні, під час зустрічей випускники приходять до могили Вчителя-фронтовика, щоб згадати його теплим словом, покласти квіти і віддати шану його подвигу заради щасливого майбутнього нашого народу.

«НЕ ВМИРАЄ ДУША НАША, НЕ ВМИРАЄ ВОЛЯ»

Безкорвайний Ярослав Романович учень 9 класу Роздольської гімназії
Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області
Науковий керівник: Матвієнко Тетяна Іванівна, вчитель історії Роздольської гімназії
Наталинської сільської ради Красноградського району Харківської області

Предметом конкурсної роботи «Не вмирає душа наша, не вмирає воля» розгляд воєнного протистояння України і Росії. В ній коротко викладається і аналізується хронологія подій від XVII століття і до сучасності.

Метою своєї роботи я вважаю доведення того факту, що Україна завжди була полем битви протилежних суспільних устроїв і політичних форм державного управління. І результати цієї битви впливали на долю не тільки України, але й зумовлювали політичні конфігурації Європи на значний час. Я прослідковую і аналізую історію збройних протистоянь України і Росії.

Вступ обґрунтовує головну ідею роботи: Україна протягом тисячоліть є полем битви різних суспільних укладів і способів життя. Ця боротьба тягнеться ще з доісторичних часів і поточна війна є її невід'ємною частиною.

Розділ 1 присвячений двом головним конфліктам, у яких Україна мала найкращі шанси скинути московське ярмо : виступ гетьмана І. Мазепи проти Московії і війна УНР проти наступників Російської імперії. Лише в цих двох конфліктах Україна була репрезентована на найвищому рівні – як держава з усіма її інституціями.

У другому розділі висвітлюється україно-російська війна, що почалася у 2014 році. Головна увага приділяється аналізу суспільно-політичної обстановки в Україні, як перед початком гібридної війни, так і напередодні 24 лютого 2022 року.

Головним висновком роботи є те, що нинішня війна з Росією не тільки змінить майбутнє України, але й переосмислить її минуле. Україна поверне право на історичний і культурний спадок Київської Русі, вкрадене Російською імперією. Все це дозволить нам сприймати великі постаті нашого минулого в іншому світлі.

ДО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ ЗАВЖДИ ГОТОВИЙ

Борщ Віктор, вихованець гуртка «Юні історики-краєзнавці» Чугуївського центру туризму та краєзнавства Чугуївської міської ради Харківської області, учень 10 класу Комунального закладу «Клугино-Башкирівський ліцей» Чугуївської міської ради Харківської області. Керівник: Жиглова Юлія Володимирівна, керівник гуртка «Юні історики-краєзнавці» Чугуївського центру туризму та краєзнавства Чугуївської міської ради Харківської області, вчитель історії, спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист Комунального закладу «Клугино-Башкирівський ліцей» Чугуївської міської ради Харківської області.

Ніколюк Віктор Дмитрович — український воєначальник, генерал-майор Збройних сил України, командувач військ Оперативного командування «Північ»,

відомий безпосередньою участю в боях під час оборони Чернігова і Чернігівської області під час повномасштабного вторгнення російської федерації на Україну. У жовтні 2022 року увійшов до списку 25 найвпливовіших українських військових від NV.

Обрана тема актуальна, оскільки Віктор Ніколюк - один із «найновітніших» українських генералів, Герой України з врученням ордена «Золота Зірка» — за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі, «Людина року - 2014» міста Чугуєва, почесний громадянин міста Чугуєва, почесний громадянин міста Чернігова, почесний громадянин Чернігівської області. Позивний Ніколюка - «Вітер» - знайомий, мабуть, кожному, хто пов'язаний із війною на Донбасі.

Віктор Ніколюк завжди пам'ятає про своє покликання. Взявши в руки зброю, залишається вірним військовому обов'язку і військовій службі. Він з тих, на чий плечі покладена величезна і почесна місія: охороняти мир і спокій громадян, захищати Вітчизну.

Метою роботи стало розкриття служби Віктора Ніколюка, особливо на посаді командира бригади та його особистий внесок у формування боєздатності та досягнення високого рівня підготовки 92-ї окремої механізованої бригади щодо виконання бойових завдань.

Ми зібрали та систематизували матеріал про офіцера Віктора Ніколюка - мешканця нашого містечка у 2008-2017 роках, який зробив значний особистий внесок у створенні найбоєздатнішого військового формування нашої держави, славетної на сьогодні - 92-гої окремої штурмової бригади імені кошового отамана Івана Сірка. Віктор Дмитрович продовжує активно брати участь у реформуванні Збройних сил України, сприяє розвитку позитивного іміджу української армії, поповнюючи ряди відомих військових командирів.

За час перебування на посаді командира 92-ї ОМБр імені кошового отамана Івана Сірка у 2013-2017 роках, зарекомендував себе як високопрофесійний офіцер, порядна людина, вірний товариш. Він не тільки оперативно включився у свої військові обов'язки, а й сприяв розвитку містечка Клугино-Башкирівки, вирішуючи проблеми громади. Тому у 2015 році Віктора Дмитровича було обрано депутатом міської ради. У березні того ж року підполковник Віктор Ніколюк став лауреатом XVI Чугуївського міського конкурсу професійної майстерності «Людина року», а у 2016 році йому було присвоєно звання «Почесний громадянин міста Чугуєва».

З вересня 2014 року підрозділи 92-ї механізованої бригади під командуванням комбрига полковника Віктора Ніколюка отримали оборону в районі міста Щастя і Станиці Луганській, охороняючи стратегічно важливі об'єкти. Разом з підлеглими комбриг особисто полонив двох співробітників російського Головного розвідувального управління. За заслуги перед Батьківщиною був нагороджений орденом Данила Галицького, орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

Новий фронт для «Вітра» відкрився знову в березні, тільки вже 2017-го року. Полковника Віктора Ніколюка було призначено начальником 169-го

навчального центру Сухопутних військ «Десна», де став проводити свою армійську реформу.

5 грудня 1918 року Ніколюку було присвоєно звання генерал-майора.

З 2021 року генерал-майор Ніколюк - командувач військ Оперативного командування «Північ». В березні 2023 року був призначений командувачем підготовки Командування Сухопутних військ Збройних Сил України.

Віктор Дмитрович дотримується принципу «командир повинен йти попереду і вести за собою підлеглих». Саме завдяки таким особистостям наш Чугуїв протягом століть міцно зберігає статус міста військової доблесті і бойової слави. Ми пишаємося, що така особистість доповнила кращі військові традиції нашого міста, всіх захисників України.

СЕЛО БРИГАДИРІВКА ТА АСПЕКТИ ВОЛОСЬКО-МОЛДАВСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ЕМІГРАЦІЇ НА БАЛАКЛІЙЩИНІ

Головінов Оскар, учень 8-го класу, вихованець гуртка «Юні краєзнавці»
 Балаклійської станції юних натуралістів Балаклійської міської ради
 Харківської області Науковий керівник Пурдя Ігор Миколайович, культурорганізатор
 Балаклійської станції юних натуралістів Балаклійської міської ради
 Харківської області

У першій половині XVIII ст. Слобожанщина пережила таке забуте нами явище, як молдавсько-волоська політична еміграція. Більше того, тогочасні політичні емігранти з'явилися на Балаклійщині. Пам'ять про ті події зберігається у нас ще до сьогодні в топонімах, гідронімах (р. Волоська Балаклійка, яр Волохів, с. Волохів Яр), прізвищах людей (Волошин, Волощенко). Звучить заявлена тема дещо помпезно, але суттєвого впливу на хід історичних подій в нашому краї та еміграція не мала, бо була малочисельною. Слід уточнити, що мова не йде про масове переселення етнічних груп. До Російської імперії двома хвилями (у 1711 та 1739 рр.) переселилися лише кількості представників молдавського і волоського боярства та військових, які під час російсько-турецьких воєн зрадили своїх господарів і пішли на службу до російських монархів. Молдавани і волохи – споріднені, але різні групи населення, та в Російській імперії такі подробиці нікого не цікавили, тому всіх молдаван і волохів називали «волохами».

Вся історія з «волоськими» емігрантами почалася у 1711 р., коли російська армія під проводом Петра I здійснила Прутський похід проти турецького війська. Молдавський володар Дмитро Кантемір, васал турецького султана зрадив свого сюзерена і підтримав у війні російського царя. Війна з Османською імперією виявилася короткою і невдалою для Петра I. Він сам разом з військом потрапив у

оточення, з якого ледь вирвався. Князь Кантемір зробив помилкову ставку, був змушений кинути батьківщину разом зі своїм оточенням і тікав до російських володінь. Петро обіцяв підтримати молдавського князя-втікача і для утримання його та князівської свити наказав надати волоським і молдавським емігрантам землі. Разом з Кантеміром до російських володінь втекли трохи більше чотирьохсот підлеглих, хоча сам молдавський князь для того, щоб отримати більше обіцяної землі прагнув переконати царя Петра, що молдавський загін мав більше тисячі осіб.

Коли постало питання фактичного виділення землі молдаванам і волохи-емігрантам, то воно вирішилося само по собі. У 1711 р. колишній Ізюмський полковник, бригадир всіх Слобідських полків Федір Шидловський потрапив у царську немилість і був арештований. От, його нерухомість як раз і вирішили віддати переселенцям. Серед маєтностей Шидловського було с. Балаклійка, яке налічувало 94 двори. Сьогодні це с. Волоська Балаклія Куп'янського району.

Сім наближених молдавського князя Кантеміра отримали цей маєток у власність і поділили двори таким чином – полковник Дмитро-ага отримав 13 дворів, капітан Брага – 13, капітан Чютя – 8, служак Карп – 18, Паскаль Лобофе – 11, постільничий Іон – 10, Антіох Камараш – 11 дворів. Нові власники не жили на виділених землях, лише використовували, як джерело отримання прибутків. З часом всі вони з різних причин втратили ці володіння – одні продали, інші кинули, повернувшись у рідні краї, прижилися на Слобожанщині одиниці, а «волоські» назви залишилися – Суху Балаклійку стали називати Волоською, яри, вздовж яких володіли землями волохи теж стали називати волоськими.

З волохів і молдаван в російській армії був сформований Волоський корпус, який активно використовувався в боях проти турків під час війни 1735-1739 рр. Ця війна закінчилася не дуже вдалим для Росії Белградським миром, але на службу до російської армії перейшли кілька загонів волохів з австрійського війська. Це і була друга хвиля волоської політичної еміграції. Пізніше, у 1741 р., всіх молдаван і волохів поєднали у Молдавський полк.

Друга хвиля волоської еміграції теж залишила по собі слід на нашій землі, бо її представники заснували на Балаклійщині теперішнє село Бригадирівку.

З датою заснування села існує плутанина, як і у більшості населених пунктів Балаклійщини і, швидше за все, через те, що ще у XVIII ст. село змінило назву. Від заснування воно називалося Дмитрівка. Саме в цій першій назві і була відображена волоська присутність через волоське походження засновників. Дмитрівка від імені Дмитро. Ким був той Дмитро, на честь якого село було назване Дмитрівкою?

Того Дмитра сучасники вважали рідкісним пройдисвітом і авантюристом, який не гидував будь якими засобами задля власного збагачення – Дмитро Антонович Банческул (так він писався на російській службі), волох за походженням, бригадир всіх Слобідських полків.

Від народження Д. А. Банческул звався інакше. Походив він із селянської родини Антона Орбула (в перекладі кривий на одне око) або Бузианула (тобто, жителя села Бузіану). Фактично це були не прізвища, а прозвиська. В дитинстві Дмитро потрапив до двору волоського господаря Бранкована, навчився грамоті і

служив пажем, а коли став дорослим – пішов на службу до австрійського цесаря воювати проти турок. На цій службі, розбоєм здобув він свій перший капітал, чин капітана і нове прозвисько – Банческул, що стало його прізвиськом (румунською «bani» - гріш, банческул – людина, яка дає гроші в борг, лихвар).

У 1741 р. наш герой зраджує австрійського цесаря і переходить на службу до російської армії. Його зараховують до Молдавського гусарського полку князя Дмитра Кантеміра, зберігають за ним чин капітана, а прозвисько «Банческул» стає його прізвиськом на російській службі.

В російському війську Банческул прослужив 22 роки і, завдячуючи нахабству, хитрощам, підлості, зробив запаморочну кар'єру – дослужився від капітана до генерала.

Першою жертвою інтриг Банческула став полковник Молдавського полку Булацель, місце якого він хотів зайняти. Нахабний капітан звинуватив полковника у своєму, начебто, отруєнні. Полковника Булацеля було відправлено у відставку, а Банческул отримав чин підполковника.

Далі були афери з використанням коштів полку, частину яких Банческул привласнив, а частку використав на хабарі в Пертербурзі, аби Молдавський полк не відправляли на війну з Прусією. Та, коли полк все ж залучили до Семирічної війни в Європі, Банческул прикинувся хворим і відсиджувався в Україні 10 місяців, доки прийшла звістка про загибель в бою бригадира Слобідських полків Василя Капніста. Ось тут Банческул вдається до чергової афери з метою зайняти місце бригадира Слобідських полків. Він складає підробний рекомендаційний лист до Петербурга, начебто від імені князя Д. К. Кантеміра, з рекомендацією себе коханого на місце померлого Капніста і свого добився. Бригадиром всіх Слобідських полків Д. А. Банческул був недовго – з 1758 до 1763 р.

За час бригадирства, квартируючи в Змієві, Банческул скупив чимало землі, в тому числі й на території Ізюмського полку. Через численні скарги козаків і старшини на зловживання бригадиром своєю посадою був відсторонений від бригадирства, викликаний до Острогжська на розгляд слідчої комісії. Ніяких свідчень комісії Банческул дати не встиг, бо невдовзі по приїзду до Острогжська помер.

По смерті бригадира слідство припинилося, а нажиті ним статки і скуплені у козаків Ізюмського повіту землі перейшли до спадкоємців – дружини і дітей. На ці статки вдова Банческулова і продовжила справу чоловіка по розширенню родинних земельних володінь. Дмитрівка для її родини була ласим шматочком більше ніж у 4 тис. десятин землі, що рівняється приблизно 5 тис га.

Так коли виник населений пункт Бригадирівка? «Історія міст і сіл Української РСР. Харківська область» указує датою заснування Бригадирівки 1783 р., але видана Академією наук збірка документів «Описи Харківського намісництва» показує існування с. Дмитрівка у 1779 р. Це непорозуміння змусило шукати додаткову інформацію в архівних документах. У кінці XVIII ст. власники села кілька разів затівали між собою судові тяганини і кілька судових справ збереглися в Державному архіві Харківської області. Інформація, зібрана Чугуївським повітовим судом, дійсно дозволяє уточнити і трохи деталізувати початкову історію Дмитрівки-Бригадирівки.

Після смерті Дмитра Банческула право на Дмитрівку отримали його вдова, Єфимія Семенівна і діти – сини Дмитро, Микола та донька Варвара. Володіли вони селом у різних частках. Половина маєтку належала Дмитру, підпоручику у відставці. Людиною він був, мабуть, легковажною, мав постійні борги, і свою частку Дмитрівки кілька разів віддавав у заставу. Вперше він це зробив у 1773 р., а після смерті матері у 1880 р., через борги, продав свою частку маєтку Яким Фомичу Бедрязі. Продати, начебто, продав, та передавати не квапився і Бедряга кілька років судився з Д. Банческулом аби реально вступити у володіння маєтком і домогся рішення суду на свою користь у 1883 р. Саме під час цієї судової тяганини власники Дмитрівки і надали свідчення, що маєток придбаний померлим бригадиром Банческулом. А як ми вже знаємо з попереднього допису, він скуповував землі в Ізюмському повіті під час бригадирства у Слобідських полках. Тобто, Дмитрівка виникла у проміжок часу між 1758 та 1763 роками.

Тепер, коли ми знаємо, що с. Дмитрівка виникло років на 20 раніше, ніж вважалося, треба з'ясувати коли і чому вона стала Бригадирівкою.

Як відзначалося, родина Банческулів володіла Дмитрівкою в різних частках. Першим свою і материну частку продав молодший син – Дмитро. Микола Банческул відмовився від претензій на Дмитрівку в обмін на спадок у Левківці. Варвара Банческул вийшла заміж за полковника артилерії Зембулатова і свою частку Дмитрівки принесла чоловіку, як придане. З часом полковник став генералом і частку приданого дружини віддав, як придане вже за своєю донькою, а іншу частку теж продав.

Покупцем Дмитрівки стали Яким Фомич Бедряга, відставний бригадир (військове звання XVIII ст., дорівнювався генеральському) з братом Петром (ротмістром). Цікаво, що нові власники теж походили з молдавської родини. Їхній предок у 1711 р. перейшов на російську службу у складі загону В. Танського, отримав маєтність в Мерефі та обзавівся нащадками.

Як бачимо, в середині 80-х років XVIII ст. село майже ні чим не було пов'язане з родиною свого засновника Дмитра Банческула. Новий господар Яким Бедряга дав маєтку нову назву, яка походила від його військового звання бригадира і Дмитрівка стала зватися Бригадирівкою.

Слід сказати, що документи судових справ свідчать про кріпосне становище жителів села. Продаючи землю, старі власники продавали і селян. Так, Зембулатов продав Яким Фомичу Бедрязі 40 душ, а його брату 33 душі. А от чи всі селяни були кріпаками – сьогодні встановити важко.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Багалій Д. І. Історія Слобідської України. — тип. Харків «Дельта», 1993.— 256 с.
2. Гербель М. Ізюмський слобідський козацький полк 1651-1765. — Санкт-Петербург, тип. Едуарда Праца, 1851. — 164 с.
3. Матеріалі для очерка служебной деятельности Шидловских в Слободской Украине 1696 – 1727 гг. С-Пб, – Тип. кн. Мещерского, 1896.

4. Перетц В. Н. Конверсація Хмельницького з Банческулом. Памфлет середини XVIII ст. Труды института славяноведения Академии наук СССР. И-во АН СССР 1934. – 510 С.
5. ДАХО, ф. 287, оп. 2, спр. 60. Дело о жалобе бригадира Бедряги на подпорутчика Банческула.
6. ДАХО, ф. 24 оп. 3, Спр. 5. Экономические примечания на Изюмский уезд 1785 г.

НА ЗАХИСТІ РІДНОЇ ЗЕМЛІ

Вихованці гуртка “ «Фольклористика» КЗ “Миколаївський ліцей” Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області

Керівник: Чуб Тамара Миколаївна, учитель української мови та літератури КЗ “Миколаївський ліцей” Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області, керівник гуртка «Фольклористика»

Серед мужніх патріотів-захисників України є наші земляки: односельці, сусіди, рідні. Вихованці гуртка «Фольклористика» провели пошукову роботу по підготовці проєкту «На захисті рідної землі», і однією із форм роботи було повідомлення про односельця-захисника, який не вагаючись став на захист рідної землі. Ось деякі з їх повідомлень.

«Талалай Сергій Вікторович народився в 1978 р. в с.Миколаївка. Після школи працював механізатором, його поважали за старанність і професіоналізм, відповідальність і ширість. У січні 2015 був призваний до лав Національної гвардії України, брав участь в АТО. У квітні 2016 року після закінчення призовного терміну повернувся в рідне село. За участь у воєнних діях отримав нагороди та відзнаки: «Ветеран війни», «Учасник бойових дій АТО», медаль «За оборону рідної держави», грамоти і подяки військового командування. З початком повномасштабного вторгнення був призваний до лав ЗСУ. Служив у ТРО, потім був переведений до окремого 121 визвольного батальйону 113 бригади, брав участь у визволенні Ізюму, Козачої Лопані, Курдюмівки та інших населених пунктів Харківщини. У воєнному життєписі його частини - запеклі, кровопролитні бої за Дергачі, Бахмут. І зараз він там, де має бути справжній чоловік – захищає рідну Україну». (Алексєєва Олександра)

«Чоловік моєї старшої сестри – Шкромада Олександр Петрович, народився в 1974 р. в с. Олександрівка. Навчання в Забаринській школі, потім у Зачепилівському СПТУ-60, робота механізатором у місцевому господарстві на тракторі та комбайні. У жовтні 2022 року був мобілізований до лав ЗСУ. Знаходиться на Куп'янському напрямку, служить слюсарем-водієм 92 бойової бригади. Під час тяжких боїв їх бригада ледве встигає ремонтувати техніку, але хлопці не скаржаться на втому від роботи «24/7», бо розуміють, як важливо українським захисникам вчасно отримати допомогу». (Бірова Ангеліна)

«Бірюков Віктор Вікторович – наш односелець. Колись його велика родина жила в Приморському краї, але у 1989 році переїхала в Україну. Навчався у Забаринській школі, потім у Дніпропетровському ПТУ отримав фах зварювальника. У травні 2022 пішов добровольцем до лав ЗСУ. Віктор пройшов

навчання в 199 навчальному центрі Житомира і був направлений у 25 Гвардійську бригаду десантно-штурмових військ. Має звання молодший сержант, виконував обов'язки заступника командира відділення, а згодом був призначений командиром. Був на зачистці в багатьох гарячих точках: Купянськ, Лиман, Борова, Буча, Донеччина. За мужність та героїзм 02.12.2022р. Віктор Вікторович нагороджений «Сталевим хрестом». Нещодавно я дізналася, що наш земляк повернувся з Німеччини, де протягом двох місяців навчався керувати новітньою зброєю, яка допоможе в боротьбі з ворогом і наблизить нашу Перемогу.» (Бака Катерина)

«Мій тато, Ковальський Ярослав Богданович, після важкого поранення та лікування зараз продовжує службу в лавах ЗСУ. Його військова біографія досить велика, адже включає в себе не тільки строкову службу в армії, а й участь в АТО в 2015 році, участь у боях за м. Слов'янськ на Донеччині. Коли почалося повномасштабне вторгнення російських військ, тато був призваний до лав ЗСУ, брав участь у бойових діях під Маріуполем та Бахмутом».(Ковальський Дмитро)

«Кривенко Олександр Сергійович народився в 1993 році в селі Абазівка Зачепилівського району Харківської області. В 2011р.закінчив Миколаївську ЗОШ І-ІІІ ступенів Зачепилівської районної ради. Строкову військову службу проходив у навчальному центрі «Десна». 2014-2015рр - участь в АТО (м.Луганськ, Луганський прикордонний загін), посада патрульний водій. Вдруге Олександр долучився до участі в АТО добровольцем у 2017 році у складі 25 повітряно-десантної бригади (сmt. Гвардійське на Дніпропетровщині). Брав участь у боях за м. Авдіївка Донецької області. Повернувшись з фронту, наш земляк навчався в Чернігівській академії державної пенітенціарної служби України, яку закінчив у 2022 році. Працював у Сахновщинському РВ Національної поліції України. Та, двічі побувавши в АТО, він не міг залишатися осторонь в грізні часи повномасштабного вторгнення. Влітку пройшов навчання офіцерського складу в м.Львів і був направлений на один з найгарячіших, найважливіших бойових напрямків - Авдіївський. Олександр - командир механізованого взводу. Наш односелець на питання рідних коротко відповідає: "Поставлені завдання виконуємо на позиціях". І рішуче, суворо додає:"І виконаємо! Ворог далі не пройде, топтати нашу землю не дамо". (Тарасов Антон)

« Мій дядько, Горбенко Станіслав Миколайович, народився в 1974 році. Після закінчення школи здобув фах механізатора у Красноградському ПТУ. Коли на Сході держави розпочалася антитерористична операція, дядько, нічого нікому в родині не сказавши, пішов до військкомату і записався добровольцем. Правду дізналися тільки тоді, коли опинився у шпиталі після контузії. Отямившись, сказав моїй бабусі: «Ма, ну чого ти плачеш? Нічого ж не сталося, я просто упав». Отаким він був. Я часто замислююся над цим і доходжу висновку, що, мабуть, він робив правильно. Таким небагатослівним, надійним, стриманим був і після повернення з фронту. Під час зустрічі зі школярами на їхні запитання коротко відповів: « Краще вам того не знати. Війна – це дуже погано. Для всіх. Я просто робив те, що мав робити». Він помер у 2017році. Йому було лише 43... Чоловік моєї старшої сестри, Брижник Віталій Віталійович, закінчив Карлівське

СПТУ, жив у с.Климівка Полтавської області. Донеччина, Зеленодольськ, Куп'янськ, Херсонщина, Бахмут, Запоріжжя – така географія бойових доріг його військового підрозділу. За час перебування на фронті наш захисник був декілька разів контужений, але, мабуть, Божа Мати захищає його від ворожої кулі, бо серйозних поранень не отримував. Зате ледь не щодня доводиться втрачати побратимів. (Зубров Віктор)

«Нищета Олексій Іванович, мій тато, народився в с.мт.Зачепилівка в 1983 році. Рано залишився без батьків, працював у колгоспі. Уже в зрілому віці отримав фах електрозварювальника. В кінці січня 2022 він вкотре поїхав до Польщі. Тільки на початку літа зміг повернутися додому. Не дочекавшись мобілізації, в кінці листопада тато поїхав до військкомату і став добровольцем. Спочатку перебував у Львові на навчанні, потім став стрільцем мотострілкової роти першої штурмової бригади на кордоні з Білорусією.» (Прокопенко Маргарита)

Справжні герої живуть серед нас. Працюють, виховують дітей, займаються буденними справами, мріють. Та коли над рідною країною, над усім тим, що близьке і дороге, нависне небезпека, вони не замислюючись візьмуть зброю до рук і стануть на захист України. В рядах мужніх патріотів - і наші рідні, односельці. Пишаємося ними, чекаємо їх додому з Перемогою живими та неушкодженими. Слава Україні, героям слава!

НЕЗЛАМНІ ДУХОМ

(про досвід волонтерства, маленькі та великі перемоги, людей та їхні історії)

Дерев'янка Тетяна, вихованка гуртка « Історичне краєзнавство» КЗ « Зміївський ЦДЮТ» Зміївської районної ради Чугуївського району Харківської області, учениця 11 класу КЗ «Соколівський ліцей ім. Отакара Ярош»; керівники: Трофименко Людмила Миколаївна, вчитель зарубіжної літератури; Хименко Любов Павлівна керівник гуртка « Історичне краєзнавство» КЗ « Зміївський ЦДЮТ» Зміївської районної ради Харківської області, учитель історії

Волонтерство прийшло до нас ще з часів Русі-України і козацтва, удосконалювалось і розвивалось в період Української Народної Республіки особливо серед Січових стрільців. Нам відомі благодійники і меценати Ханенки та Терещенки в період Нової історії, але волонтери – це люди, які самі беруть участь у благодійності. Нового відтінку цей рух досяг в період Новітньої історії особливо в часи російської агресії. Деякі волонтери села Соколове мають восьмирічний досвід, деякі розпочали під час широкомасштабного вторгнення Росії в Україну. Допомогати долати виклики війни взялися всі – і дорослі, і діти, і люди старшого віку, незалежно від професії і своїх можливостей. Волонтери стали надійним тилом для оборонців України.

Із спогадів волонтерки Давидової Зої Павлівни, 1949р.н. *«Я сьогодні не розумію, як люди можуть спокійно жити, знаючи що там гинуть найкращі. І якщо я не можу допомагати там, то я просто повинна допомагати тут. Наскільки можу, настільки і роблю. У мене не було часу на роздуми, бо ноги вже бігли до школи виготовляти маскувальні сітки. Ми ще не розуміли, що ми робимо. Через сім з гаком років розуміємо, що ми і ті, хто на той момент зібрався, інакше не могли..»*

Із спогадів Чеховської Вероніки Леонідівни, 1972р.н. *«Волонтерство почалося з того, що я почула по телебаченню, що у хлопців на блокпостах взагалі не має теплого одягу і взагалі не нема нічого. Зателефонувала дівчатам, з якими ми вже спілкувалися – Ользі Диптан і Вірі Єрьомінко, Світлані Хоменко, Галині Нечипоренко, що зараз військова і кажу: «Давайте щось робити». Зібрали все, що змогли вдома, і поїхали. Хлопці були здивовані, тому що ніхто на той момент не розумів, хто це і чому ми приїхали. А ми просто вивантажили все, що привезли: подушки, ковдри, куртки, штани, їжу гарячу. Це був початок».*

Із спогадів Нестеренко Галини, 1974р.н. *«Як волонтер допомагала у 2014-2015 роках. Чим для мене було волонтерство? Стилем життя на той момент. Я пишаюсь, що я була однією з волонтерів, і розумію, що не могла інакше в той час. Що спонукало? Мене спонукав страх. Чесно. Спочатку страх, а потім те, що не можу кинути, якщо на мене розраховують. Я вигорала, я вигоріла, я стерлася. Це дуже важко, і тому я дуже вдячна людям, які досі підтримують армію. Це важко. Волонтер – це важко, якщо ти дійсно волонтер. Зараз продовжує тримати відповідальність якась природна, мабуть, на рівні хромосомному. Бо ми – українці, а зараз в нашій країні продовжується війна. Ми ж не можемо кинути незакінчену справу, яка не закінчилася перемогою, тому працюємо далі. Як би важко не було, нам втомлюватися, кидати, розчаровуватися не можна.*

Із спогадів Довганюк Тетяни, 1967р.н. *«Моє волонтерство почалося з хлопців на блокпостах. Те, що робиш, роби на всі сто: або добре, або ніяк. Можливо, це неправильно, але я дотримуюсь такого принципу. Якщо витрачаю свій час, то витрачаю його з найбільшою користю. Якщо витрачаю гроші людей, то це будуть гроші на закупку не смаколиків, не цигарок, а на радіостанції, на бронезилети. 92 –ї моторизованої бригади, що хлопцям допоможе зробити свою справу на 90-80%. Наскільки це б не звучало меркантильно, якщо я загину, то нехай я загину з найбільшим ефектом, що я зробила для своєї держави. А держава – це не хтось там в якихось кабінетах, це діти, які ходять в мирну школу. Ось це моя держава. Ми віримо один в одного, допомагаємо один одному. Це дуже підкріплює, утримує від вигорання. Я ж кажу, відповідальність. Нам не можна. Поплакала, соплі витерла, щоб ніхто не бачив, бо ми – приклад, на нас рівняються, і побігла далі, бо треба».*

Волонтери підтримують стосунки з різними громадськими та приватними організаціями, фондами. Ще однією рисою українського волонтерства після повномасштабного вторгнення РФ є широка залученість дітей. Діти готують їжу, малюють листівки для військових, плетуть маскувальні сітки, долучаються до публічних акцій на підтримку України за кордоном. Та всіх їх об'єднує єдина мета – досягнення незалежності України та жага до перемоги над рашистським агресором.

ПАМ'ЯТЬ, ЯКА ЙДЕ У ВІЧНІСТЬ

Козловська Юліана, учениця Богуславського ліцею
Борівської селищної ради Харківської області

Керівник: Печений А.В., вчитель географії Богуславського ліцею Борівської селищної
ради Харківської області

Війна – найстрашніше слово у житті будь якої людини. Одне слово, а скільки болі, сліз, втрат. Переживаючи події сьогодення ми не раз звертаємося до історії, свого минулого, минулого своєї країни. Уроки історії дають нам знання і орієнтир у світле і правильне майбутнє.

Війна, яка випала на нашу долю залишить слід назавжди в душах та на тілах людей, нас – її свідків. Проте ми не повинні сьогоденням перекреслювати пам'ять про попередні покоління, яким на долю «випала» Друга світова війна.

Вшановуючи людей, які пройшли через пекло війни, ми завдячуємо їм за те що ми є, завдяки ним ми досі і назавжди незалежні.

Коли розпочалася війна, усі військовозобов'язані чоловіки села Шийківка тодішнього Борівського району Харківської області пішли на фронт. Активна робота по відправленню добровольців на війну велася в районному центрі – селищі Борова, там знаходився місцевий військовий комісаріат.

В період війни колгоспники Шийківки, по можливості, допомагали Радянській Армії: будували укріплення, рили окопи, протитанкові рови, зібрали понад 1000 карбованців на допомогу армії. Під час відступу радянських військ евакуювали всю худобу і техніку сільського господарства. 189 жителів загинули в боротьбі з німецькими загарбниками.

Активних військових дій на території села не відбувалося. Німці по Сватівському шляху танків не пустили і наступ у цьому напрямку не вели. Вони проходили вище, біля Куп'янська, і нижче, біля Пісок-Радьківських. Шляхи по околицях села використовувалися лише для перевезення військових вантажів. Через село проходили румуни. Близько тижня вони стояли в селі. Ловили курей, просили в людей молока, яєць, олії.

На початку липня 1942 року німці прорвали оборону по Осколу і восьмого липня Борівщина опинилася під окупацією.

Територія Борівського району під окупацією німців була з червня 1942 року по 2 лютого 1943 року. У райцентрі з'явилася німецька комендатура. В районі діяли партизанські загони.

Територія села Шийківка і сусіднього хутора Верхня Борова була окупована німцями з 8 липня 1942 року по 31 січня 1943 року. Відразу після окупації німецька влада призначала старост у селах із лояльних до них людей.

Колгоспи німецька влада не ліквідувала, лише змінила назви. Вони називалися общинами. Шийківська значилася під №8. Працювали селяни у звичайному режимі, але вже на німців. Збирали врожай 1942 року, молотили, скиртували, віяли зерно на токах для відправки в Німеччину.

Навесні 1942 року працездатне населення села рило протитанкові окопи, які в кінці 1950-х років було розорано.

Під час окупації в селі переховувалися багато тих, хто дезертирував з фронту, червоноармійці, які опинилися на окупованій території через різні обставини – вийшли з оточення, потрапили під бомбардування, втекли з німецького полону.

Шийківці у роки війни пощастило, у порівнянні з тими українськими селами, які зазнали знущань і поневірянь під час німецької окупації. Це, певною

мірою, завдяки географічному положенню і віддаленості сіл від стратегічних доріг.

Німецькі війська 6-ї армії генерала Паулюса стрімким, невпинним темпом рухалися на схід. Якомога швидше треба було вийти до Волги і через Кавказ – на Баку. До нафтових родовищ і магістралей її транспортування. Німці рухалися по автошляху Харків – Ростов, а своїм союзникам: італійцям та румунам віддали другорядні дороги. Такою і була пряма дорога через Шийківку, Монтівку, радгосп «20-річчя Жовтня», далі – на Сватове, Старобільськ, і на Сталінград. Румуни через село проходили один раз, а італійці два. Йшли туди в липні – серпні 1942 року, назад – в січні 1943 року. Ні ті, ні інші ніякої шкоди селу і людям не завдавали.

В кінці 1942 року – на початку 1943 року з літаків розкидали велику кількість радянських агітаційних листівок. А на початку лютого 1943 року, у відлигу, в село вступили наші бійці. Їх розселяли по хатах у значній кількості. В кінці місяця бійці пішли на фронт.

Влітку 1943 року розпочалися бої в Барвінківському напрямку і в село, як і в інші села Борівщини, прибули евакуйовані з Ізюма і Червоного Оскола.

У 1943 році, після визволення Борівщини, приміщення Шийківської «красної» школи до кінця літа слугувало військовим шпиталем. Жінки села приносили пораненим бійцям і офіцерам Радянської армії молоко, яйця, овочі та фрукти.

Після переміщення шпиталю в Ізюм приміщення школи необхідно було ремонтувати, завезти нові парти. Однак коштів у воєнні роки бракувало. Справа затяглася на кілька років. Лише 1 вересня 1949 року «красна» школа в селі Шийківка відчинила двері для першокласників.

У роки війни дорослих чоловіків у Шийківці залишилося мало. У 1943 році на території Шийківської сільради жило 455 чоловіків, 920 жінок. Всю роботу по господарству робили жінки та підлітки. Майже кожен двір у селі в ті роки зазнав втрат. Люди жили у великих нестатках, бракувало одягу, взуття.

В другій половині 1950-х років в парку поблизу «красної» школи було збудовано меморіальний комплекс в пам'ять воїнам Радянської армії, які загинули при звільненні Борівського району. Було облаштовано братську могилу, пам'ятник скорботній матері та стели з іменами односельців, які загинули в роки війни. Пізніше, на початку 1960-х років, меморіальний комплекс разом із похованням братської могили було перенесено до нового центру села.

Ведення активних бойових дій у вересні 2022 року на сході Харківської області призвело до пошкодження надбаня історії села Шийківка – пам'ятного меморіалу воїнам, які відстоювали свою свободу та право на життя вісімдесят років тому. Було знищено і будівлю сільського клубу. Однак, попри все, ми повинні берегти, пам'ятати і відроджувати віру у світле майбутнє нашої країни України.

ДОЛІ ЛЮДЕЙ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Мащенко Ілля, учень 8 класу КЗ “Новочернечинська гімназія” Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області, Україна

Устименко Ірина Сергіївна, учителька історії КЗ “Новочернечинська гімназія”
Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області, Україна

24 лютого 2022 року життя українців розділилося навпіл. Саме цього дня віроломний сусід розпочав повномасштабне вторгнення на територію нашої Батьківщини, назвавши це — спеціальною операцією. Та для нас українців ця подія стала початком війни — війни за свій шлях до Незалежності та свободи. Війни за своє право політичного визначення.

Та найбільше війна змінила життя тих, хто став на захист теренів своєї Батьківщини і їх родин. Вона повністю і кардинально змінила життя і конкретно моєї родини.

Я, Мащенко Ілля - хочу розповісти всім історію свого тата - Мащенко Євгена Івановича. Він був справжнім героєм! І не лише для мене.

Погожого літня дня 11 червня 1988 року в родині селян Мащенко, які проживали в селі Нова Чернечина Сахновщинського району Харківської області, народився син - Євген. Хлопчик зростав добрим і чуйним. Батьки прищеплювали йому любов до Батьківщини, почуття справедливості, відповідальності, вчили бути вірним товаришем.

Першу освіту отримав в рідному селі. Закінчивши дев'ятий клас Новочернечинської ЗОШ I - II ст., Євген продовжив навчання в Костянтинівській ЗОШ I - III ст. Після закінчення одинадцятого класу юнак вступив до техніку і здобув спеціальність автослюсаря. Одружився, сам вже став батьком двох хлопчиків. Спочатку працював в рідному селі. З 2008 по 2014 рік працював в агрофірмі “Вікторія”, а потім влаштувався на роботу до об'єднання “Автомагістраль”. Працював старанно, добросовісно. Він серцем прикипів до роботи, будував дороги по всій Україні. У вільний від роботи час любляв займатися столярною справою. Багато його виробів зберігають його родина та друзі.

В перші дні, коли на нашу країну підступно напали рашисти, він з друзями-односельцями взявся ладнати захист рідного села. Будували блокпости на в'їздах в село, планували встановити чергування на них. А вже за кілька днів, 11 березня 2022 року був призваний до лав ТРО.

З 14 березня солдат Євген Мащенко на позивний "Мажор" в складі 229 батальйону 127 бригади ТРО брав активну участь в обороні Харкова та визволенні населених пунктів Борщова, Тернова, Циркуни, Липці та багатьох інших. Солдат стрілецької дивізії, водій - Євген Мащенко добросовісно виконував всі доручення командування.

Додому приїздив не часто. Але коли випадала така нагода, намагався більше часу приділити родині, дітям. Багато розповідати не любив і не хотів. Єдине, що часто любив повторювати: “Якби ви знали, як там хочеться жити”. 29 вересня 2022 року - це був останній приїзд тата додому. Саме цього разу він, наче відчуваючи невідворотну смерть, намагався якомога більше знань про ремонт автомобілів і столярну справу передати нам - синам. Намагався більше уваги приділити нам і нашій мамі. Дуже поспішав придбати машину, щоб у дружини була можливість дістатися будь-куди, адже громадський транспорт в селі відсутній. Це було останнє, що він зробив - придбав автомобіль.

До повернення на місце дислокації його роти, будував плани на майбутнє. Розповідав, які красиві села і містечка поблизу Харкова. Мріяв, що скоро закінчиться війна і ми всією родиною переїдемо ближче до обласного центру.

Штурм і визволення населеного пункту Липці став останньою військовою операцією героя. Визволивши Липці солдати 127 бригади ТРО почали допомагати місцевому населенню облаштовувати побут, ремонтувати житло. Серед них був і мій тато. Як водій, часто їздив до центру, щоб забезпечити і своїх побратимів, і місцевих жителів провізією. Одна із таких поїздок стала останньою. Його автомобіль підірвався на протитанковій міні. Тато загинув на місці вибуху 3 жовтня 2022 року.

Провести в останню путь героя зібралися односельці, приїхали і військові побратими. "Гарний товариш, який завжди був готовий підставити плече своїм військовим побратимам", - такі слова говорили про Євгена Маценка ті, кому довелося пройти пекло боїв з ним поруч пліч-о- пліч. Багато слів подяки і пошани лунало в той день. Але ці слова його побратимів найбільше закарбувалися в моїй пам'яті.

Ще за життя тато був нагороджений медаллю "За оборону міста-героя Харкова", отримав медаль "Почесна відзнака 127 ОБ ТРО III ступеню". А 24 серпня 2023 року наша родина отримала останню його нагороду - орден "За мужність" III ступеню.

«ІСТОРІЯ СЕЛА КАРПАТСЬКЕ» ЗА НАПРЯМКОМ «З ПОПЕЛУ ЗАБУТТЯ»

Місяйло Ірина, учениця 10 класу, вихованка Комунального закладу «Біляївський центр дитячої та юнацької творчості» Біляївської сільської ради Лозівського району Харківської області. Керівник: Бабін Олександр Іванович, вчитель історії, керівник гуртка «Всесвітня історія» Комунального закладу «Біляївський центр дитячої та юнацької творчості» Біляївської сільської ради Лозівського району Харківської області

Тема моєї дослідницької роботи «Історія села Карпатське». Чому саме ця тема привернула мою увагу?

У час, коли Україна виборює свою незалежність, право на існування, дуже актуальним стало знання своєї історії, приналежність до малої Батьківщини, звідки є наші родові корені.

Кожна людина за життя може змінити місце проживання декілька разів, але серце її завжди належить тому клаптику землі, де вона народилася.

Мене зачарував Карпатський край з його неповторною красою: смереками і буками, стрімкими потоками гірських річок. А найбільше мене зацікавила історія, звичаї, архітектура та традиції краю невеликого села Карпатське, де народився мій тато, де проживає моя бабуся.

Тому мета дослідження полягає в тому, щоб на базі наявної літератури, спогадів старожилів та на основі комплексного об'єктивного аналізу дослідити історію села Карпатське від його виникнення і до сьогодення.

Поставлена мета передбачає реалізацію відповідних завдань, а саме: проаналізувати наукову літературу щодо обраної теми; визначити основні етапи дослідження; з'ясувати вплив історичних подій на становище та розвиток села;

вивчити культуру, традиції та обряди; узагальнити та систематизувати матеріал з історії села Карпатське

Робота складається з вступу, двох розділів та висновку.

У вступі розкривається актуальність вибраної теми та її значення для сучасності.

У першому розділі вивчається історія появи та розвитку села Карпатське Турківського району львівської області. Верховинську землю в сиву давнину заселяли східні слов'яни, тут у Бескидах, спілкувалися з ними грецькі, візантійські, арабські та римські вчені, дослідники і торговці.

Свою назву Карпатське дістало з 1969 р., від гір Карпат, а гори від племені Карпію, що колись тут мешкали. А перейменовано воно було напередодні великої події: до села збудували перший бетонний міст і регулярно почав ходити автобус Турка- Карпатське. А до того село називалось Гніла. Старожили розповідають, що через село текла р. Гнила Мочарка, а від так і село назвали Гнила. До тепер збереглася назва «Мочарі» у районі старого цвинтаря, мочарі означають непрохідні болота.

XX – початок XXI ст. залишили найяскравіший слід в історії села Карпатське. Цей період надзвичайно насичений політичними, економічними і культурними подіями, змусив мешканців села пережити трагічні сторінки воєн і голоду, знущання і поневіряння декількох політичних режимів, знищення державності і тоталітарних репресій. Мешканці маленького села внесли значну лепту у національно-визвольну боротьбу краю, свідомо йшли на смерть за рідну землю і кращу долю для своїх нащадків. Незважаючи на всі негаразди, ця невеличка частина працюючого і свідомого українського народу вистояла, переборола всі біди і нещастя, і головне, не загубила, а зберегла для себе і своїх нащадків українську культуру, мову, національну гідність і самобутність

Історія України сповнена різними моментами. Зараз наша держава переживає не кращі часи... тому ми маємо довести, що є справжніми патріотами, які готові на все заради щасливого майбутнього нашої держави. Я вважаю, що людина повинна боротися за те, чого вона прагне. І, за бажанням, досягти обов'язково своєї мети.

У другому розділі розглядаються – культура, традиції та звичаї. Наш народ має багату культуру, величезний скарб якої складається з цінностей, які накопичувало неодне покоління. З прадавніх часів до нас ідуть життєва мудрість та настанови щодо способу життя, які закладені в українських звичаях, обрядах, фольклорі. Вони пояснюють та обґрунтовують взаємини між людьми, цінність духовної культури окремої людини і народу взагалі.

Обряди охоплювали все життя людини від народження до смерті (пологи, запросини баби-повитухи, відвідини новонародженого та породіллі, хрестини, дівування, заручини, весілля, поховання); усі сфери людської діяльності та сільського господарства (заклик весни, веснянки, перша борозна, зажинки, жнива, обжинки, Спас).

Висновок: Сучасна історична наука має важливе практичне значення в дослідженнях становлення населених пунктів Української землі. Темою даного дослідження було маленьке село Карпатське, що розташоване на Львівщині.

Робота стосується хронологічних етапів, які торкаються історії від найдавніших часів до сьогодення.

Дослідження історії, культури, традицій та обрядів села Карпатське Турківського району Львівської області показало, що події, які відбувались в державі в різні часи його існування безпосередньо вплинули на розвиток села та його жителів.

Не менш важливим є вплив національно – культурних організацій, політичних партій у другій половині ХХ століття. На мою думку, цей період став переломним не тільки в історії нашої держави, але й в історії маленького українського села.

Протягом існування людства історія твориться людьми, які живуть чи у місті, чи у селі. На перший погляд – звичайні люди, яких ми бачимо поруч мало не щодня. Та якщо придивитися, вони незвичайні, вони працьовиті, вони відкриті для інших, завжди прагнуть бути вільними та незалежними.

Без краєзнавства, без знання рідного краю, не можливо говорити про національну гідність, самовідданість, національний менталітет.

Історія повинна спонукати молодь до вміння вшановувати та відтворювати місцеві традиції, аналізувати побачене і почуте, проїнятися духом вікової мудрості та наснаги до життя.

УСЕ, ЩО РОБИВ У СВОЄМУ ЖИТТІ, БУЛО ПРИСВЯЧЕНЕ УКРАЇНІ...

Сіренко Дмитро, учень 9 класу Комунального закладу «Улянівський ліцей» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області, вихованець Комунального закладу «Богодухівський центр дитячої та юнацької творчості» Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області Керівники – Астапова Яна Валеріївна, керівник гуртків, Соловійова Олена Олексіївна, методист КЗ «Богодухівський ЦДЮТ»

Бандурист-віртуоз, бандурний майстер, історик, письменник. Ці слова про Василя Костьовича Ємця, який народився у козацькій родині наприкінці ХІХ століття на Богодухівщині. Музичні здібності, любов до української пісні передалися Василю від батька й матері. У їхній родинній оселі навіть стояв фонограф (з 1899 р.), на якому записували народні пісні. У домі Костя та Марії Ємців часто зупинялися перепочити з дороги кобзарі, і малий Василько був їх найпершим та найвдячнішим слухачем. У 1908 р. почав вивчати гру на бандурі у кобзаря Івана Кучугури-Кучеренка. Перший його публічний виступ відбувся 6 грудня 1911 року в Охтирці (сучасна Сумська область). Цей виступ мав надзвичайний резонанс і ледь не завершився виключенням Василя з гімназії, бо він співав «Розриту могилу» Тараса Шевченка:

Світе тихий, краю милий, моя Україно!
 За що тебе сплюндровано, за що, мамо, гинеш?..
 А тим часом перевертні нехай підростають
 Та допоможуть москалеві господарювати...

У 1911 році Василь Ємець вступає до Харківського університету на природничий відділ фізико-математичного факультету. У вільний від навчань час створює кобзарську групу і навчає гру на бандурі студентів.

У січні 1918 р., у складі Бойового куреня Військового міністерства УНР, брав участь в обороні Києва від червоних військ Михайла Муравйова. У березні-квітні 1918 р. служив у полку імені гетьмана Петра Дорошенка Першої козацької дивізії УНР. 1918 року за сприяння гетьмана Павла Скоропадського організував колектив бандуристів, який називався Кобзарський хор.

3 листопада 1918 року в Києві в театрі Бергонье (тепер театр імені Лесі Українки) відбувся перший концерт Кобзарського хору. Потім були виступи в Українському робітничому домі, Купецькому зібранні, «Молодому театрі» Леся Курбаса.

Влітку 1919-го Василь Ємець брав участь у поході на Київ об'єднаних українських армій. 22 вересня 1919 року у прифронтовій смузі на залізничній станції Липовець він влаштував концерт для козаків і старшин штабу Київської селянської групи Юрка Тютюнника, що й засвідчив отаман спеціальною довідкою. 24 вересня кобзар Ємець влаштував концерт для полку імені Тараса Шевченка, а 30 вересня співав перед залізничною сотнею у Козятині.

Попри жертвність Василя Ємця, доля готувала йому вигнання з рідної землі... 25 листопада 1919 року в еміграцію його відправив головний уповноважений уряду УНР Іван Огієнко. Відправив, щоб урятувати для українського народу геній Василя Ємця. Іван Огієнко видав посвідку, згідно з якою «артист-кобзар Василь Ємець має зробити концертне турне по Європі і тим самим познайомити Європейське громадянство з національним українським музичним інструментом – кобзою».

«Усе, що я робив в своєму житті, було присвячено Україні і тільки їй», – напише Василь Ємець. Він не зрадив їй ніколи. Як і своїй вірній подрузі – кобзі-бандурі. Доля його інструменту – це струна української душі. Зроблена у 1912 році майстром бандур Антонієм Паплинським у Києві, вона пережила війни, була під московськими і польськими кулями. В одній з книг Василя Ємця читаємо: «Козаки-бандуристи офірно (жертвно) служили Україні не лише козацькими шаблями й рушницями. Вони, далебі, вміли не лише співати та в бандури грати, але вміли вони й життя своє віддавати, щоб тільки жила невмируща слава України».

УЧИТЕЛЬ З ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ

Соболь Владислав, учень 10 класу КЗ “Миколаївський ліцей” Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області

Керівник: Чуб Тамара Миколаївна, учитель української мови та літератури
КЗ “Миколаївський ліцей” Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області.

Є у нашій громаді дуже цікава, всіма шанована жінка з нелегкою долею. Життя подарувало їй безліч перешкод і випробувань на життєвому шляху, та не зламало, натомість подарувавши міцну дружбу і вірне кохання, улюблену роботу і

повагу людей. А ще - довге життя, можливість ділитися своїми знаннями та досвідом з молоддю. І я хочу розповісти про цю прекрасну людину.

Береза Любов Терентіївна народилася в 1924 році в с. Скалонівка Зачепилівського району Харківської області. Навчалася у Скалонівській початковій, потім – у Зачепилівській середній школі. Швидко пролетіли роки, і ось уже випускний вечір: теплі напутні слова, квіти і посмішки, прощальний вальс. Схід сонця юнаки та дівчата зустрічали за селом, поверталися галасливою ватагою, а біля школи по гучномовцю оголошують початок війни. Ось так в одну мить колишні безтурботні школярі подорослішали, ставши перед реальною небезпекою. Ще не відійшли зашпори від голодних тридцятих років, їх страхіть та страждань, а вже насувалося не менш жорстоке лихо....

Перший наліт ворожих літаків був на залізничну станцію Зачепилівка. «Страшно! – згадує Любов Терентіївна. – Фашисти розуміли, що навіть у такому невеликому населеному пункті залізнична станція -це стратегічний об'єкт: там здійснювалася відправка вантажів та техніки на фронт, тому намагалися знищити об'єкт». Жителі райцентру рили окопи і землянки собі на городах, там і жили, бо боялися, що хати розбомблять. Хлопці й чоловіки пішли на фронт, а дівчата й жінки працювали в полі, збирали урожай зернових, потім буряки. Сусідка Люби організувала кошикову майстерню. Пішла і дівчина допомагати. Дванадцять молодих дівчат плели з лози кошики, їх продавали, з того й жили.

А потім у селі почалися обшуки та облави, молодь забирали до Германії. Ось як згадує наша землячка ті дні: «Щоб врятувати мене від поліцаїв, батько (а він був гарним рибалкою) на ніч відправляв мене на озеро Лиман – те, що між Скалонівкою та Займанкою, знаєте? Там, у човні, між очеретів, я і коротала ночі, вранці повертаючись додому. Було холодно і страшно, та ще страшніше було потрапити в руки ворога. Так хотіли батьки вберегти мене. Не вберегли...18 чоловік у селі нас упіймали, пригнали в Зачепилівку, а там з усього району багато таких же бідолах: хтось плаче, хтось проклинає гітлерівських посіпак, хтось тихенько молиться...Раптом чую чийсь голос: «Хто тут шкалонівці?». На щастя, і серед поліцаїв траплялися нормальні люди, один з них врятував нас 8 чоловік».

“ Ось так у тяжкій праці, страхові вийти з двору, в непохитній вірі в перемогу жили в окупації аж до 19 вересня 1943 року, поки район був звільнений од фашистських загарбників. Зітхнули вільно, і хоч війна ще тривала, почали повертатися до мирного життя, відбудовуючи зруйноване, спалене, сплюндроване. Куди не поглянь, до чого не візьмись – всюди потрібні були робочі руки й розумні голови. І якщо з руками можна було вирішити проблеми, бо до роботи бралися навіть діти й старі люди, то спеціалісти різних галузей народного господарства були вкрай необхідні, а це потребувало навчання і спеціальної підготовки” - згадує жінка.

Одного дня Люба зустріла свою колишню вчительку географії Софію Кузьмівну Кисельову, яка працювала інспектором районного відділу освіти. Та розпитала дівчину про її життя і поділилася новиною: «А у нас у відділі – новий завідуючий, вчитель-фронтвик Срібний Петро Прокопович. Приходь, Любочко, завтра, спробуємо знайти для тебе роботу». Так Люба стала секретарем у відділі освіти. Побачивши її кмітливість, відповідальність, організованість, послали її в

селище Ланна, де набирали молодь для підготовки вчителів початкової школи. Спрагла до знань, до всього нового, дівчина успішно закінчила не лише ці курси, а й у Харкові для вчителів історії, куди їй дали направлення. Вже через рік Любов Терентіївна працювала вчителем історії у Семенівській школі. Потім – у молодших класах. І прикипіла на все життя до школи, її жвавого захоплюючого життя, її галасливого населення. Довелося попрацювати і на на Дніпропетровщині у педагогічних колективах шкіл Новомосковського, Магдалинівського районів, у дитячому будинку.

З 1950 року її педагогічна діяльність знайшла продовження у с.Зіньківщина нашого району. І хоч працювала з учнями початкових класів, та через брак спеціалістів довелося викладати й інші навчальні предмети: географію, українську мову та літературу, російську мову. Більше двадцяти років навчала школярів ще й німецької мови. Наснаги, радості життя додавала родина, злагода і взаємопідтримка в ній (більше 40 років рука в руку, разом крокували Іван та Любов, зберігши почуття молодості).

Любов Терентіївна, навіть коли у 1979 р. пішла на заслужений відпочинок, ще протягом дев'яти років поспішала до школи, де її поважали і чекали, цінували її невтомність і відповідальність, сумлінність і оптимізм.

Жінка радіє онукам, правнукам, пишається спадкоємцями. Попри поважний вік (а цього річ їй виповнилося 99!), радіє зустрічам з нинішніми школярами. Тож її багаторічний зв'язок зі школою триває, додає сил, наснаги жити, триматися на землі. Пишаємося нашою землячкою, довгожителькою, ветераном праці, Учителькою з великої літери! Хай доля дарує їй ще багато літ, щоб могла Любов Терентіївна передавати нам доброту і тепло свого серця, неоціненний досвід та глибокі знання, мудрість та оптимізм.

МІЦНЕ КОРИННЯ МОГО РОДУ

Стеценко Єлизавета, вихованка гуртка «Фольклористика»

КЗ “Миколаївський ліцей” Зачепилівської селищної ради Красноградського району Харківської області. Керівник: Чуб Тамара Миколаївна, керівник гуртка «Фольклористика»

Кожен з нас має вивчати свій родовід, цікавитися історією свого роду, життям предків, щоб збагатитися їхнім досвідом і мудрістю, силою духу і трепетним ставленням до всього рідного, близького. Слухаючи розповіді, спогади про давні часи, важливі історичні події, переглядаючи пожовклі світлини, листи та сімейні реліквії, ми відчуваємо любов і повагу до наших рідних, гордість від того що ми є частинкою величезної спільноти, що зветься народом.

Батьків моєї прабабусі звали Федір Данилович та Ганна Григорівна Рудь. Все своє життя прожили вони в рідному селі Олександрівка, виховували трьох дітей: синів Олексія, Миколу та дочку Наталю(це моя прабабуся, якій зараз 83 роки і вона живе недалеко від нас). Під час Другої світової війни у 1941 році Федір пішов воювати і не повернувся з фронту, дружина отримала повідомлення, що пропав безвісти. Ганна працювала в колгоспі на різних роботах. За сумлінну працю в повоєнні роки була нагороджена двома орденами Леніна.

Сьогодні я розповім про наймолодшу з дітей Федора й Ганни, мою прабабусю Балду Наталію Федорівну, 1939р.н. 38 років пропрацювала вона в колгоспі. Набирала групу телят, доглядала, як малих дітей. Підросли телята, їх пускали до стада – і знову набирала малечу, і знову все спочатку. Але то було пізніше, а спочатку було воєнне дитинство, голодний 1947 рік... Їли все, що було, що можна було жувати: з цвіту акації варили варенички, щавель заливали кількома краплями молока – їли, щоб не померти. Там, у колгоспі, зустріла Балду Григорія, працював трактористом. То було, як кажуть, кохання з першого погляду. Одружилися, побудували будинок, посадили сад, який щороку щедро обдаровував плодами працюючих дорослих та їхніх трьох галасливих дітей – сина Олексія та доньок Аллу й Тетяну(мою бабусю).

В сумлінній праці, в щоденних турботах минали роки. Діти вирости, закінчили Забаринську семирічну школу. Сашко і Тетяна продовжили навчання в Зачепилівській середній школі, а згодом здобули фах медика. Тетяна стала фельдшером-акушером, Олександр – фельдшером І класу. За дорученням колгоспу Олександр поїхав у Тюменську область, та додому не повернувся, загинув з невідомих причин. Доля Тетяни склалася набагато щасливіше: кілька десятиліть вона працювала за спеціальністю в с.Мажарове, а потім у рідному селі Олександрівка. Разом з чоловіком Олексієм Івановичем виховали сина Максима (це мій тато, і зараз він захищає рідну українську землю від російської навали) та доньку Анастасію. Бабусина сестра Алла після школи навчалася в Дніпропетровському педагогічному технікумі і до цього часу працює вчителем початкових класів у Дніпрі, має родину, двох синів.

Знайомлячись з історією свого роду, я звернула увагу на те, що майже всі мої рідні прожили все життя в рідному селі, на рідній зачепилівській землі. Їй віддавали працю своїх рук і свої почуття, її любили і захищали. Мабуть, так і має бути: ми потрібні своїй, а не чужій, землі; вона дарує нам свою силу і ласку. А ми, українці, сильні своїм нерозривним зв'язком з рідною землею, зі своїм родом. І поки ми дружні і єдині в своїй сім'ї та в своїй країні, поки не байдужі до проблем кожного і країни в цілому, поки цікавимося своїми коренями – нас не перемогти!

ТОЙ, ХТО БОЇТЬСЯ СМЕРТІ, НЕ МОЖЕ БУТИ ГЕРОЄМ.

Тарасенко Дар`я, учениця 11 класу Комунального закладу
«Слатинський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області.

Керівник Гацман Наталія Володимирівна, вчитель української мови та літератури.

У кривавих боях народжуються нові герої, люди, які сьогодні творять історію своїми вчинками, віддаючи своє життя за вільну, єдину, незалежну Україну.

Коли ворог прийшов на поріг нашого дому, справжні патріоти стали на захист своєї Батьківщини, своїх рідних. Але, на жаль, багато з них поклали на жертвний вівтар війни своє життя. Серед них і чоловік моєї сестри Сергій Слободян.

Народився 10 липня 1996 року в Харкові. Але більшу частину свого життя провів у селі Цупівка Дергачівської територіальної громади. У 2017 році Сергій

закінчив Харківський національний технічний університет та військову кафедру Харківського танкового училища.

У 21 рік Сергій познайомився зі своєю майбутньою дружиною Катериною, вони з першого погляду зрозуміли, що створені один для одного. Згодом у них народився чудовий хлопчик, якого молодий тато одразу вирішив назвати Давидом. Сергій багато уваги приділяв сину. Дуже любив його. Намагався дати йому все найкраще.

Але одного дня, як й у всіх українців, життя Сергія та його родини змінилося. Війна їх застала вдома. У перший же день вторгнення ворожі війська ввійшли у селище. Окупація була дуже важкою. Люди змушені були сидіти без світла, без води, не могли вийти навіть із подвір'я, бо російські військові знаходилися повсюди. Сергій та Катерина просили дозволу виїхати з Цупівки. Але окупанти казали, що нікого не тримають, але тих, хто перетне кордони селища, вони розстріляють. Сергія це не зупинило. Він дізнався, що є дорога, яка, можливо, буде їхнім рятунком. Рішення було дуже ризиковим, адже саме ця стежка замінована й проходила через поля, за якими вели нагляд окупанти. 7-го квітня родина Слободянів, ризикуючи життями, покинула Цупівку.

А вже наступного дня о 6-тій ранку Сергій, Катерина та маленький Давидик були в безпечному місці. Наповнені щастям, що нарешті жахіття окупації скінчилося, прийняли рішення їхати до родичів дідуся у Вінницю. Родина потроху оговтувалась після пережитого, аж ось за декілька тижнів Сергій сказав, що не може так жити, сидіти склавши руки, знаючи, що на його рідній землі окупанти вбивають дітей, людей, руйнують селища та міста. І вже наприкінці квітня Сергій пішов до військкомату, щоб стати до лав ЗСУ. Він по званню був офіцером, тому одразу йому сказали, щоб через тиждень готувався їхати до Львова на навчання. Родина Сергія була дуже засмучена, але підтримали його рішення. А після навчання у Львові чоловік поїхав на фронт.

Сергій служив у 15-му окремому гірсько-штурмовому батальйоні 128-ї бригади. Командував взводом. Мав позивний "Мангуст". "У нього було дев'ять штурмів. Зокрема, його бригада брала участь у звільненні Херсона. Також він воював у Донецькій області», - говорить Катерина. Вона згадує, що у Зайцевому Бахмутського району її чоловік врятував двох побратимів, коли тих обстрілювали російські військові. 12.10.2022 року наказом Головнокомандувача Збройних Сил України Сергій Слободян був відзначений почесним нагрудним знаком «Сталевий Хрест».

Відважність, стриманість, рішучість, дисциплінованість, кмітливість – риси, якими був наділений Сергій. Як командир взводу він мав авторитет серед побратимів.

Чоловік кожного дня, телефонуючи дружині, говорив, що обов'язково повернеться додому з перемогою. Ніколи не жалівся й не зізнавався як йому важко. «Одним дзвінком обірвалося все життя! Один дзвінок змінив усе на світі», - згадує молода жінка. 15 лютого 2023 року зателефонували й повідомили, що загинув Герой України Слободян Сергій під час виконання бойового завдання. У загиблого військового залишилися дружина, маленький син, батьки, дідусь та

бабуся. Дім, в якому жили Катерина з Сергієм, нині розбитий. Жінка з дитиною тимчасово проживають у Харкові.

На жаль, і маленький Давидик зараз знає, що його тато загинув, що він на небі, там, де зірочки. Що татко повинен був пожертвувати власним життям, щоб не віддавати шматочок рідної землі окупанту.

Для родини, дружини, друзів Слободян Сергій - справжній Герой, який у важкий час підтримував усіх. Який віддав своє життя, рятуючи інших.

ПРИКЛАД НЕЗЛАМНОСТІ.

Циганок Ангеліна, учениця 4 класу Слобідської гімназії
Краснокутської селищної ради Богодухівського району Харківської області,
вихованка гуртка «Юні туристи-краєзнавці» Краснокутського центру дитячої та
юнацької творчості

Керівник: Карелова Аліна Станіславівна, вчитель математики,
керівник гуртка «Юні туристи-краєзнавці» Краснокутського ЦДЮТ

Війна. Найстрашніше слово, яке існує на Землі. Саме війни забирають тисячі життів. Вони приносять хаос, розруху, голод, покалічені долі людей. Війна – це смерть. Друга світова війна стала страшним випробуванням для нашого народу. Діди і прадіди віддавали своє життя, проливали кров за наше майбутнє, заради порятунку своїх онуків та правнуків. В наш час про перемогу над сильним і небезпечним ворогом ми дізнаємося з екранів телевізорів, книжок, інтернету та старих позовклих фотографій.

Мій прадід Юхименко Іван Григорович народився 11 вересня 1926 року в селі Слобідці Краснокутського району Харківської області у родині Григорія Федоровича та Варвари Федорівни. Навчався у Слобідській школі, закінчив п'ять класів. Прадід, зі слів моєї бабусі, часто згадував часи окупації в нашому селі. Захопивши Слобідку, німецькі загарбники намагалися використати людей як дармову робочу силу, змушували їх працювати для своїх потреб. В умовах нацистської окупації ніхто не міг бути впевненим за своє життя і за життя своєї родини. Саме в цей час була масова відправка української молоді до Німеччини. Окупанти жорстоко карали родини юнаків і дівчат, які під різними приводами намагалися ухилитися від виїзду до Німеччини. Але незабаром надійшла черга і до шістнадцятирічного Івана. Під час відправки людей до чужої країни, наражаючи себе на небезпеку, двоюрідна сестра зуміла врятувати свого брата та інших бранців, допомігши втекти з ешелону під Полтавою. Самотужки юнаки змушені були тікати до своїх на схід. Часто згадував прадід, як із іншими хлопцями перепливали річку, втрачаючи всі сили. Та бажання якнайшвидше взяти в руки зброю та стати на захист своєї країни надавала їм впевненості. Підтримуючи один одного хлопці дісталися до наших бійців. До закінчення війни прадід Іван воював у складі 175 танкової бригади 4-ї гвардійської танкової армії. Був стрілко-бронебійником Т-34. Додому повернувся в листопаді 1946 року.

Спогади про війну завжди були сумні. Очі прадіда наповнювались слізьми, коли рідні просили розповісти про ті воєнні часи. Війну згадував із болем, тому що зовсім молодим побачив всі жахіття. Мій прадід Юхименко Іван Григорович – це приклад незламності багатьох поколінь українського народу.

За хоробрість, стійкість, мужність, виявлені у боротьбі з нацистами, нагороджений орденом Вітчизняної війни II ступеня та орденом Слави III ступеня. Збереглися медалі «За взяття Берліна», «За звільнення Праги», «За перемогу над Германією у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 років». Після закінчення війни мій прадід Іван працював на Ананьївському цукровому заводі, а згодом у колгоспі імені Крупської трактористом. Разом із прабабусею Ольгою Якимівною виховали трьох дітей: доньку Надію (мою бабусю) та синів Григорія та Володимира. На превеликий жаль, я бачила прадіда Івана лише на фото, бо у 1992 році він помер. Похований дідусь на сільському цвинтарі. Тітка Наталія мені часто показує старі фотографії моїх прадідів та прабабусь. У них наша історія. Ми повинні пам'ятати і шанувати всіх, хто пройшов пекло війни. Це були герої, які рятували нас. Нашу країну. Наші життя. Тому пам'ять про подвиги повинна жити вічно.

Ми живемо на своїй землі, де є український подвиг, українська історія, українська гордість за нашу Перемогу в 1945 році. Історія повторюється, коли її забувають.

ВОНИ РЯТУВАЛИ УКРАЇНУ ВІД НЕВИДИМОГО ВОРОГА

Прудка Єлізавета, учениця 6 класу КЗ “Новочернечинська гімназія” Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області, Україна
Устименко Ірина Сергіївна, учителька історії КЗ “Новочернечинська гімназія”
Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області, Україна

Аварія на Чорнобильській атомній електростанції у квітні 1986 року стала однією з найсерйозніших техногенних катастроф у світовій історії наслідки якої відчула вся планета. Незважаючи на страшні наслідки та загрози, які виникли внаслідок цієї події, велика кількість людей встала на захист глобальної безпеки та ризикнула своїм життям, щоб уникнути ще більших трагедій.

Ці люди, відомі як "ліквідатори," стали справжніми героями нашого часу. Вони були звичайними людьми – вченими, інженерами, військовослужбовцями, рятувальниками та просто добро чесними громадянами, які віддалися цій небезпечній місії в ім'я спасіння людства. Ця робота присвячена їхній діяльності, самопожертві та впливу, який вони мали на історію України та світу.

Під час краєзнавчої експедиції, досліджуючи участь жителів села Нова Чернечина Сахновщинської селищної ради Красноградського району Харківської області, нам вдалося поспілкуватися з цікавою людиною - учасником ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС Черняком Василем Олександровичем.

Почувши з телебачення новину про аварію на ЧАЕС навіть і не задумувався про те, щоб не брати участь в ліквідації наслідків аварії. Тож 20 січня 1987 року, отримавши повістку на збір, Василь Олександрович відправився до зони відчуження.

Потрапив він у 25-ту бригаду і був призначений на посаду заступника командира 3-ї роти з політичної частини. Невдовзі на його плечі лягли і обов'язки командира частини.

Служба була не легкою. Спати ліквідаторам доводилось лише по 3-4 години на добу. Жили майже в польових умовах в наметовому містечку в селі Оране.

Частина, якою керував Василь Олександрович, виконувала роботу по очищенню і деактивації покрівлі, машинного залу та підвальних приміщень третього енергоблоку станції.

Із 74-х діб служби, мав 52 виїзди на станцію в зону № 3. У кожного ліквідатора при собі обов'язково повинен був бути записник. В ньому відмічалися дати виїзду та кількість набраних рентген опромінення. У родині Василя Олександровича вони зберігаються досі. Загальна ж офіційна доза опромінення, яку він отримав, вважається 25 рентген. Хоча насправді ця доза була значно більшою. Про вплив радіації на організм в той час учасники ліквідації наслідків аварії не знали. “Ми нічого не читали і ніхто нічого нам не розповідав. Це вже після того в пресі там багато було, але це не відносилось до нас”, - згадує Василь Олександрович. Говорить, що перші симптоми опромінення з'явилися вже після приїзду додому через два-три роки. Навіть неодноразово доводилося брати направлення в лікаря до Харківського обласного реабілітаційного центру для “чорнобильців”.

Не дивлячись на завантаженість роботою, був і час на відпочинок. Два рази в тиждень проводився політчас: “При кожній роті були замполіти і зам. командира батальйону по політичній частині проводили роз'яснювальну роботу серед особового складу. Вони закликали, щоб всі працювали достойно і виконували всі поставлені завдання”. Проте нагальної потреби в цих бесідах можливо й не було. Адже, як говорить сам ліквідатор: “Всі відносилися до своїх обов'язків з великою відповідальністю і мужність була на кожному кроці. Ніхто не боявся рівнів радіації, ніхто не боявся ніякої роботи і це був героїзм кожного ліквідатора на кожному місці”

Були і цікаві зустрічі: “Приїздив до нас у військову частину 25-у бригаду головнокомандуючий Київським військовим округом”. Пам'ятає Василь Олександрович і про відвідування концерту Софії Ротару їхньою бригадою: “Також їздили туди, де жили громадянські спеціалісти - називалося поселення - Зелений мис. Туди з виступом приїздила Софія Ротару і наша делегація була там присутня”.

Листи додому писали часто і дружині, і дітям. “Про свою роботу на станції в листах не розповідали, бо всі листи перевірялися”, - згадує Василь Олександрович. Він радів кожному листу, кожній звісточці з дому. Всі листи ретельно зберігав тоді і береже їх досі. На пам'ять про ті події в своєму житті наш герой вів військовий фотоальбом. В ньому зібрано велику кількість унікальних світлин, імена, адреси і побажання від своїх однополчан та цікаві замітки.

Василь Олександрович має багато нагород - грамоти, листи-подяки від військової частини, медалі - “Захисник України”, “За героїзм і мужність” та інші.

Ліквідатори Чорнобиля не лише боролися із страшною загрозою, але й надихнули світ на солідарність та співпереживання. Їхні дії нагадують нам про те, що в найтемніших моментах історії людство може виявити справжній героїзм та солідарність.

Пам'ять про ліквідаторів Чорнобиля завжди повинна залишатися живою, як символ мужності та безкорисливості. Їхні дії служать нагадуванням про важливість громадянської відповідальності та можливість подолати будь-яку трагедію завдяки сміливості та об'єднанню.

ЗАХИСНИК

Члени ради Зразкового військово-історичного музею "Пам'ять Валківського ліцею та вихованці гуртка "Юні музезнавці" ЦТКЕУМ Валківської міської ради
Керівник: Губська Н.В., керівник музею та гуртка, вчитель трудового та естетичного виховання Валківського ліцею.

Романюк – Халявка Сергій Володимирович

9 липня 1980 року у м.Валки, на Посуньках, чудового літнього дня, коли гілля дерев гнулося до землі від достигаючих соковитих плодів, ніби дякуючи людям за турботу, у родині Володимира Халявки народився син. Назвали Сергійком. Хлопчик зростав, оточений любов'ю татка і мами Ганни та піклуванням бабусі Віри та дідуся.

Коли трохи підріс, відвідував дитячий садок (нині «Яблунька»). А першого вересня 1987 року любляча родина провела хлопчика до 1класу Валківської (на той час) восьмирічної школи. «Ще в початкових класах Сергійко був старанним, врівноваженим, допитливим, наполегливим і справедливим. Йому можна було довірити будь-яку справу – і він виконає вчасно і відповідально,» - згадує його перша вчителька. Після закінчення восьмирічки два роки навчався у Валківській середній школі.

Його мама – вправна господиня, тато – зразковий господар, все життя має справу з технікою – механізатор широкого профілю. Тому любові до землі і техніки Сергій привчився змалку. І, мабуть, тому після закінчення школи одразу пішов працювати. А вже, працюючи, закінчив курси тракториста, а згодом і грейдериста. Потім служба в Армії. Після Армії – робота в дорожньому відділі (ДРП) м.Валки, пізніше разом з татом ремонтував найскладніші ділянки доріг у Харківській та Полтавській областях.

Але з початком АТО у 2014 році наш захисник не міг спокійно працювати, знаючи щохвилини, що ворожа нога топче рідну землю. І на день закоханих, 14 лютого 2015 року, віддаючи всю свою любов Україні, хлопець став на захист рідної землі. Там потрібні були такі, як він. А вже з початком повномасштабного вторгнення, 25 лютого 2022 року, пішов захищати наш з вами спокій. Воював на передовій, а між боями готував для бійців смачні обіди. Улюбленою стравою було у них «олів'є перемоги» (так вони його називали). В цей час любляча мама майже щотижня пекла смачні пироги і передавала синові та його побратимам. А вдома на нього чекали дружина Юля, син Женя, мама, тато, брат та багато друзів.Юля відчиняє двері будинку, який вони з чоловіком

нещодавно придбали, втомлено заходить до кімнати і притуляється щокою до світлини, з якої на неї дивиться її коханий чоловік, її Сергійко.

--- Ой, Сергійку, де ти зараз, чи живий? Як же я хочу почути твій голос, - шепочуть її уста. А він дивиться на неї зі світлини, посміхається. У цю мить він на війні, боронить свою Україну, свою сім'ю, свій дім. Нас усіх. Юля живе тільки чеканням звісточки від Сергія. Уже декілька днів не телефонував, значить, ніяк. Десь на Донбасі воює. Аби не в госпіталі... І не в полоні, не дай Боже... Аби живий... Страшні думки промайнули в Юлиній голові. Уже чотири місяці її чоловік на війні. Її щастя, її кохання, її життя! Бережи його, Боже, для неї, для мами з татом, для нас усіх! Їй так хотілося, щоб війна швидше закінчилася, щоб вона з радістю зробила для коханого «олів'є перемоги», запросивши рідних на гостину. Дружина мріяла, щоб ніколи ракета не зруйнувала її будинок з портретом коханого на столі... Сергій ніколи не розповідав про війну, не висловлював власні думки. Але завжди знаходив слова підтримки для рідних. «Ми обов'язково переможемо! Все буде добре!» - говорив він постійно своїй родині, не даючи ні на мить засумніватися у швидкій перемозі України над ворогом. І родина вірила, що повернеться їх Сергій скоро з війни живий і неушкоджений, бо він уже «боєць з досвідом», як говорили. Але доля розпорядилась інакше...

18 травня 2022 року Юля народила донечку. Бійця відпустили у короткотривалу відпустку. З лікарні дружину з донечкою привіз додому татко. Дуже радів довгоочікуваному щастю, свою Яринку не випускаючи з рук. І обіцяв усім нам, що невдовзі ще приїде...

Приїхав.....

Ворожа куля зупинила його серце 27 червня 2022 року. Чудового літнього дня, коли гілля дерев прогиналося до землі від достигаючих соковитих плодів, ніби дякуючи людям за турботу. Рідна земля огорнула сина – захисника своїми обіймами...

Він був надійним товаришем, вірним другом. Завжди підтримає, допоможе, якщо відчував, що комусь потрібна допомога. Мав працюючі умілі руки, мав багато планів на майбутнє. Чудовий господар, вірний чоловік, люблячий татко, турботливий син і брат.

... То ж будемо вірити, що війна скоро закінчиться і що зробимо ми всі «олів'є перемоги», згадуючи полеглих. І що ніколи ракети не падатимуть, руйнуючи будинки і забираючи життя людей. І будемо ми всі жити мирно, щасливо і діти малюватимуть небо, сонце, красу, любов, мирні міста і щасливе людське життя. Всі будемо усміхатись миру, спокою, кохання, дітям, сонцю, світлу, любити одне одного й радіти, радіти життю!

ДАЙ БОЖЕ!

Щодня Україна втрачає своїх патріотів і захисників. Дуже боляче, що сьогодні кращі з кращих віддають життя заради того, щоб ми мали мирне небо над головою. Жодними словами не втамувати пекучий біль та не загоїти рани в душах рідних і близьких.

...Горіла земля, розпікалось повітря,
Рашистські «Буки» Луганськ поливали,

Довкола все шматували в лахміття...

Це саме там свіча життя його спливала...

Як огортає мати пеленами своє дитя, так Україна синьо-жовтим знаменом огортала свого захисника, з любов'ю та вдячністю за самовідданість і самопожертву, проводжаючи в останню путь.

Наш захисник був вірним сином свого народу, своєї держави, мужньо і хоробро боронив рідну землю від самого початку зазіхань росії на цілісність і суверенітет України і виконав свій обов'язок до кінця. Для нас і майбутніх поколінь він житиме вічно у нашій пам'яті у наших серцях. Низько схиляємо голови у глибокій вдячності за наш спокій, наше життя, яке ти, воїне, безстрашно захищав...

НАПРЯМ «ІЗ БАТЬКІВСЬКОЇ КРИНИЦІ»

ІСТОРІЯ ПЕРЛИНИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА БОГОДУХІВЩИНИ

Бабіна Крістіна, учениця 10 класу Комунального закладу «Уляннівський ліцей»

Богодухівської міської ради Богодухівського району Харківської області,
вихованка Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів»

Харківської обласної ради

Керівник – Астапова Тетяна Миколаївна, керівник гуртків – методист Комунального закладу
«Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради

Створення Шарівського парку на початку ХІХ століття, можна назвати поверненням до прекрасного: природних витоків. Саме тоді в Україні навколо розкішних палаців з'являються гідна оправа з зеленого оксамиту флори. Чого стоять всесвітньо відомі українські Софіївка і Качанівка.

Слідуючи моді багато приватних землевласників того часу завели звичай облагороджувати прилеглу територію своїх садиб маленькими чудесами садово-паркового мистецтва. Так, у першій чверті ХІХ століття Петро Савич Ольховський поряд з будівництвом першого кам'яного особняка-палацу фамільної резиденції закладає власний парк у Шарівці.

Перша рукотворна зелена перлина Шарівки була заснована за схилах і в долині природної балки, на вершині лівого схилу якої ось вже сторіччя існувала слобода. Прилеглий до майбутнього палацу ландшафт сприяв створенню пейзажного парку, бо вікова діброва, що розкинулася на схилах байраку, та

невеликий став в низині дозволили створити його з мінімальними витратами часу і фінансів.

Продовжувачем починання Петра Ольховського став ботанік-любитель харківський губернський секретар Християн Гебенштрейт (1818-1885), новий власник садиби – як був не настільки захоплений самими будівлями свого нового придбання, скільки облагороджуванням навколишнього його простору. У період його господарювання в Шарівському парку з'являються численні представники рідкісних для цієї місцевості та декоративних порід дерев та чагарників, а його збільшена до сорока гектар територія приймає місцями регулярні риси, що лише додає зеленій перлині ще більшої чарівності. Син і спадкоємець Гебенштрейта Мікель, не відчуваючи настільки сильною прихильності до Шарівки як батько, в червні 1894-ого продає маєток з усім майном багатому цукрозаводчику Леопольду Кенігу (1821-1903), і для парку настає зоряний час – для його облагородження запрошується майстер ландшафтного дизайну Георг Фрідріх Куфальдт (1853-1938), а полотном для творчості стає величезна площа в сімдесят гектар садибних просторів.

Саме його стараннями і необмеженим фінансуванням Кенігів Шарівський маєток став перлиною палацево-паркового мистецтва, де комплекс великий господарських будівель і велична будівля оновленого палацу рукою талановитого художника були гармонійно вписані в зелене обрамлення на схилах балки: тераси з ажурними парапетами каскадом спустилися до дзеркальної гладі става, за особняком розкинувся розарій, два питомих з артезіанської свердловини фонтани оголосили шарівські простори своїми срібними голосами, серед зелені сховалися майданчики для лаун-тенісу і крикету.

Після захоплення східної України більшовиками, на початку 1920-х маєток, як і вся приватна власність країни, було реквізовано на користь «народу»; самі брати Кеніг емігрували в Німеччину, а їх резиденція була віддана під потреби тубдиспансеру. І якщо в міжвоєнний період ХХ століття комплекс підтримувався у відносно непоганому стані, то після Другої світової парк поступово занепадав, а природа відвойовувала раніше втрачені позиції.

Про належний догляд за перлиною в Шарівці згадали лише через півтора десятиліття після здобуття Україною незалежності і виселення в 2008-ому з пам'ятки архітектури та садівництва інфекційного закладу. Тоді ж у зв'язку з загальним занедбаним станом маєтку лише поступово почав оживати і парк, хоч і втративши значну частку своїх перлин (зі ста п'ятдесяти видів через століття залишилося менше половини).

ГОЛОВУ НЕ ТІЛЬКИ ХУСТКОЮ НАПИНАЛИ, А Й ПІД НИЗ ОБОВ'ЯЗКОВО ОЧПОК ОДЯГАЛИ

Болдовська Софія, учениця 9-Б класу

КЗ «Лозівський ліцей № 3» Лозівської міської ради Харківської області
Керівник: Громило Надія Юрійівна, вчитель трудового навчання

КЗ «Лозівський ліцей № 3» спеціаліствищої категорії, вчитель-методист

Очіпок – це старовинний головний убір заміжньої жінки у формі шапочки (часто з повздовжнім розрізом ззаду), його зашнуровують, стягуючи сховане під

ним волосся. Такий головний убір був обов'язковим атрибутом жіночого комплексу у ХІХ столітті.

«Очепок», «чіпець», «чипець», «чупець», «каптур», «капор», «чепак» – такі називи мав очіпок в різних регіонах України. Незважаючи на різноманітність назв, крою та пошиття очіпків, усі вони мали одне утилітарне призначення – утримувати волосся заховане під ним. Також цей вид головного убору захищав від забруднення хустину чи намітку, які пов'язували тільки на очіпок.

Жінка, за українською традицією, неодмінно щодня мала бути з покритою головою. На відміну від чоловіка, який навпаки, мусив знімати шапку чи капелюха в місцях найбільш сакральних: у хаті (перед образами), церків, на похороні.

Без очіпка жінка не могла взагалі показуватися на люди. Збити очілок жінці означає завдати їй сорому. Такей Рильський у статті "До вивчення народного світогляду" писав: "Я памятаю випадок, коли семілітній хлопчина граючись, скинув очіпок заміжній жінці в товаристві. Жінка розплакалася від образи, що він змусив, чесну молодицю "світити волоссям". Я памятаю наскільки безуспішними були мої спроби утішити гнів однієї млодиці на іншу, головним чином задля того, що остання її "розчепила". Знімали очіпок лише перед сном.

Розрізняють твердий очіпок – шився на зразок шапки, на підкладці та м'який очіпок «чушка», який одягали під твердий очіпок, або використовували як самотійний елемент.

М'які очіпки шили переважно з недорогих тканин: полотна, сатину, ситцю, байки. Денце могли декорувати вишивкою, мереживом, складками тощо.

Повсякденні очіпки виготовляли із найдешевших матеріалів, тоді як святкові – з дорогих тканин (парчі, плису, тафти, шовку, оксамиту) та прикрашалися вишивкою, перлами тощо.

Традиційні очіпки Слобожанщини мали і свої відмінності: шили з невеличкими вушками, двома місяцеподібними півколами, які мали назву «сідласті». В будні одягали «капор» – прошитий на ваті очіпок, з ситцю овальної форми, зверху приплюснутий та прикрашений складками, по заду регулювався смужкою тканини у вигляді шнура.

На сьогодні з автентичними зразками Слобожанщини можна ознайомитися у фондовій колекції Харківського історичного музею ім. М.Ф. Сумцова, але даних експонатів на жаль не так багато.

Наприкінці ХХ століття очіпки вже виходили з ужитку. Жінки, народжені у першій половині ХХ століття ще пам'ятали, що очіпок був у мами, але власного не мали. Тому очіпок поступово втратив свою актуальність, надавши місце фабричним хустинам із різних матеріалів та кольорів.

КОРІННЯ І СМАК УКРАЇНСЬКОГО БОРЩУ

Бойкова Дар'я, учениця 9-А класу КЗ «Лозівський ліцей № 3»
Лозівської міської ради Харківської області. Керівник: Громило Надія Юріївна,
вчитель трудового навчання КЗ «Лозівський ліцей № 3»
спеціаліст вищої категорії, вчитель-методист

Український борщ – це символ добробуту та гостинності кожної родини. Пригощають борщем не тільки в будні, але й на свята.

Для багатьох українців немає обіду без миски борщу. «Мені що-небудь, аби борщ», – говорить скромний гість, якого запрошують до столу й запитують, що він буде їсти. Ніколи не набридає для українця борщ, ніколи не буває зайвим на столі. Навіть, якщо гостей, окрім борщу, чекає чимало інших смачних страв, господиня запрошує до столу: «Сідайте борщувати».

«Смачний до краю», – вихваляють хатній борщ і цим часто сказано все, бо за тим краєм уже немає ні самої страви, ні навіть спомину про неї. Борщ – голова в усьому, найдобріший харч. Ніяка інша перша страва не може зрівнятися з борщем. Найпоширеніші вислови зібрані нами в інформантів «прихильників» борщу: «Суп лише надме пуп», «Рибна юшка – не їжа, а ласощі, які й кишки можуть переїсти», «Бульйон – ні вигляду, ні ваги немає», «Пусте, навіть, вареники з маслом».

«Немає в світі, як той борщ, хоч поганий, та до біса», – кажуть про борщ, який не дуже смачний удався, про те борщ завжди тривкий. По самісінькі боки може набратись українець борщу, і все йому буде замало. «Добрий борщик, та малий горщик», зітхає він, спорожнивши миску.

Вважають, що борщ – найстарша страва, бо його, як правило, першим подають на стіл. Зніме шапку господар, візьметься за ложку, притримуючи її знизу скибкою хліба, щоб не розливати.

Борщ варять майже в кожній родині, та не всі знають про походження цієї страви, її батьківщину, історію та найближчих родичів. Навчившись добувати вогонь, наші далекі предки почали готувати гарячу їжу, яка легко засвоювалася. Спочатку це були досить прості страви – в похідних умовах, на кочових стоянках не було можливості чаклувати над казаном, що висів над відкритим багаттям.

Навіть запорізькі козаки, які багато часу проводили в походах, були досить невибагливі до їжі, яку готували на коротких зупинках. Про них так казали чужинці: «Запорожці – як малі діти: дай багато – з'їдять все, дай мало – будуть задоволені». Розбовтуючи в борщі борошно, вони варили саламаху, нашвидкуруч готували м'ясні та рибні відвари. Ці «бовтанки» без шкоди для шлунка із задоволенням сьорбали будь-якої пори.

Лише тоді, коли в оселях з'явилися варисті печі, а на прихатніх ділянках почали вирощувати різноманітну городину, сільські кухарки стали більше уваги приділяти приготуванню перших страв. Особливу винахідливість вони виявляли, закладаючи овочі і приправи у «вариво із зіллям» – так називали рідку їжу. Що тільки не кипіло у горщиках господинь-чепурух, які намагалися задовольнити смаки членів великої сім'ї, що жила під одним дахом! У вариво кидали все, що росло на городі, ще й додавали дике зілля.

Але так довго продовжуватися не могло і не в характері української господині постійно експериментувати. Поступово стала визначатися рецептура, головні й найнеобхідніші складники. Серед них виділявся буряк, який наші предки називали «борщем». Він як і сьогодні є популярним у стравах.

Чимало дослідників вважають, що слово «борщ» походить від рослини – борщівник, якого в побуті називали «борщем». Колись селяни широко

використовували його в їжу. Ця рослина має характерні гострі листочки, тож назва може походити від стародавньо-індійського слова «bhrstis» – вістря, зубець, край. А із сербсько-хорватської «брст» означає листя, а українське діалектичне «брость» – «брунька». Татари називають перець «борич», а горох – «борчак». Листя різних рослин, перець і навіть горох є інгредієнтами українського борщу. Наші далекі слов'янські предки називали ячмінь «бор», нинішні мови фіксують такі його назви, як «бар» (серби), «ber» (поляки), «barley» (англійці). Чеченці словом «борщ» називають просо. Ячмінь і просо були давнішими культурами українських ораторів. З них готували різноманітні страви, які мали колись серед наших предків таку ж популярність, як нині борщ.

Не можна уявити українську кухню без борщу, а оселю українця – без запасу борошна. Борщ – їжа, і борошно – їжа. Крім того хліб, який печуть із борошна, як і борщ, – голова всьому. В давнину словом «борошно», а також запозиченим із церковнослов'янської мови «брашно», яка має помітний борщовий відтінок, називали взагалі їжу, харчі.

Деякі дослідники стверджують, що борщ має не рослинне, а м'ясне походження. На доказ своєї правоти вони наводять монгольське слово «борщ» – в'ялене м'ясо, нарізане тонкими смугами, а чеченців «борш» – бичок. Тому є припущення, що українці спілкуючись із степовиками, могли перейняти у них приготування їжі. Так як наявність на поверхні українського борщу золотих п'ятаків жиру подібна властивість страв для кочових степовиків та хуторян-українців.

Хоча у всьому світі ніхто не сумнівається в ідентичності українського борщу, та останнім часом це доводиться відстоювати науковою спільнотою.

ТРИ ЖИНКИ, ТРИ ДОЛІ, ТРИ ОСЕЛІ

Бухонська Дарина, вихованка гуртка «Юні етнографи» Чугуївського центру туризму та краєзнавства Чугуївської міської ради Харківської області, учениця 7 класу КЗ Чугуївський ліцей №1 Чугуївської міської ради

Керівник: Логачова Надія Валентинівна, методист, керівник гуртка «Юні етнографи» Чугуївського центру туризму та краєзнавства Чугуївської міської ради Харківської області

Вишивка – складне, багатогранне явище культури українського народу. Це один із найдавніших, найбільш масових і розвинених видів народної творчості в Україні.

Українська вишивка несе в собі віковичний досвід пізнання складності і гармонії буття. Це духовний символ, зрима пісня українського народу, рукотворна молитва, звертання до бога.

Славні майстрині, надзвичайні рукодільниці мешкають на Чугуївщині. Вони своїми золотими руками створюють справжні шедеври: рушники, килими, чудові картини, неповторні диванні подушки. Маючи лише голку з ниткою, їхні руки творять дивовижні речі, адже вишивання – дуже тонка і копітка робота, не в кожного вистачить терпіння й бажання цим займатися.

«Серед своїх найвищих нагород вважаю вишивку і дар творити оту красу, що оспівав народ». Ці слова характеризують трьох жінок, майстринь для яких у вишивці – ціле життя.

На дворі лежить сніг, а в кімнаті на стінах, підлозі, столі, дивані розквітають квіти, вишиті Касьянковою Любов Іванівною, яка за своє життя вишила багато килимів, подушок, серветок, скатертин, рушників та картин. Працювала Любов Іванівна на заводі ім. Малишева токарем – револьверщиком нагороджена трьома медалями за працю. Багато горя перенесла за своє життя ця сильна жінка, поховала вона свого єдиного 10-річного сина. Робота, коханий чоловік та рукоділля – це те, що не дало жінці залишити життя, те, що дало сили розпочати його знову.

Розгортаю життя як сувій полотна:
Ось мережка гріхів і низинка падінь
Верховинка жадань, яворінка притаєних прагнень
Далі – хрестики чорні страждань і терпінь
Та червона стебнівка палкого кохання.

Любов Іванівна сама навчилася і вишивати, і шити, і в'язати. Вишивала з випадкових зразків і з уяви. Працювала голкою на полотні багато і захоплено, вкладала в кожну вишивку своє вміння і душу. Ходити по вишитих килимах, сидіти на вишитому покривалі було дуже незручно, тому, що такою вишивкою можна милуватися тільки у музеях.

Нитка синя, чорна і червона,
Хрестиком гаптоване життя.
Квіти, птахи, грона калинова-
Кожен день натружене життя.

Кто був у церкві в селі Кочеток той бачив багато рушників, які прикрашають її. Щоб порадувати людей, наполегливо працювала і днями и ночами Голікова Олександра Павлівна.

Вишивала рушники,
Ніжно-ніжно голкою вертіла.
Ні, не йшли, а мчалися роки, -
А старіти зовсім не хотіла.

В хаті скрізь рушники, серветки, скатертини, подушки, покривала, картини, вишиті хрестиком. По спеціальності Олександра Павлівна була технолог. Багато років проробила вона на Харківському радіозаводі, мала звання заслуженого машинобудівельника.

Вишивати майстриня навчилася від своєї матері. Ще з дитинства запала їй у серце глибина української вишивки. Олександра Павлівна розповідала: «У минулому всі дівчата, жінки вишивали. Кожна жінка була для своєї родини берегинею, хранителькою домашнього вогнища. Я була з дитинства під впливом вишиванок. Від матері успадкувала мистецькі навички. Пам'ятаю: сидить мати і вишиваючи співає. Я теж співаю, коли вишиваю».

По фотографії Олександра Павлівна розробила схему Кочетокської церкви, вишила і подарувала. «Коли я полюблюю те, що роблю, тут нема місця втомі, адже кожна моя вишивка - це сповідь моєї душі».

Оселя у Наумец Інни Миколаївни як віночок. Тут і вишиті подушки, картини, серветки. Навчила її тримати голку мама. «Матуся шила один кінець рушничка, а я - другий. Вона було піде поратись по господарству, а я дошиваю. То були найсвітліші, найрадісніші, найнезабутніші дні мого дитинства».

Моє серце прошите блакитно - золотавим узором,
Материнська рука провела там гарячу канву.

Працювала штабним робітником, бухгалтером, 10 років працювала бригадиром Чугуївського авіаремонтного заводу. Всіх жінок своєї бригади вона навчила вишивати. Інна Миколаївна вишиває хрестиком та художньою гладдю, вміє шити та в'язати.

Хтось думає прозою, хтось думає віршем,
Я ж гострою голкою життя собі виш'ю.

Інна Миколаївна казала: «Коли будеш вишивати хоча б малесеньку квіточку, відчуй себе чарівницею, чаклункою і візьми собі в допомогу червоний колір від сонця, чорний – від землі, зелений – від трави і листя, жовтий – від місяця і зір, синій – від неосяжного неба».

Різні долі і різне життя прожили ці три чудові жінки, але їх об'єднує любов до вишивки. Їх життя – це вишиті дороги часу, а оселі – вишиті островки нашої країни.

З давніх-давен нам відомо, що дерево життя – це гілочка з трьох листочків. Перший листочок – це символ минулого. Другий – сучасного. А третій – майбутнього. Як добре, що продовжує жити така гілочка, що продовжують славні традиції українського народу наші майстрині.

І поки не злиняє вишивка,
Ніхто наш рід не знищить, не зламає.
Цвістиме сад, зростатиме дитя,
Була Україна є і буде.

«ІСТОРІЯ ПРИЗВИЩ МОЇХ ОДНОКЛАСНИКІВ»

Вежлівцев Володимир, учень 10-А класу Комунального закладу
«Харківський ліцей № 54 Харківської міської ради»

Керівник: Вежлівцева Маргарита Володимирівна, вчитель історії
Комунального закладу «Харківський ліцей № 54 Харківської міської ради»

Кожне прізвище має свою історію і може багато розповісти про свого власника. Наприклад, про належність його предків до того чи іншого соціального стану. Спочатку я зацікавився козацькими прізвищами, історією їх походження, значенням. Я підготував доповідь до «XII козацьких читань», виступив і отримав від журі запитання: «Чи знаю я походження власного прізвища?» Звісно, я знаю, цікавився, коли готувався. Але згодом я задумався, а яке походження мають прізвища моїх однокласників? Отже, головним завданням даної роботи є можливість знайти та вивчити походження прізвищ моїх однокласників, спробувати узагальнити та згрупувати, систематизувати їх за спільними ознаками.

Українські прізвища можуть бути одними з найстаріших в Європі. Навіть у 17 столітті далеко не всі українці мали прізвища, і це було доволі розповсюдженою практикою. Французькі простолюдини отримали прізвища ще пізніше, лише на початку 19 століття, завдяки указу імператора Наполеона Першого. А єдиним народом Європи, у якого немає сталих прізвищ, є ісландці. У них ім'я батька автоматично стає прізвищем для дитини,

Раніше людина мала лише ім'я, прізвища з'явилися порівняно недавно. З літописів ми знаємо про княгиню Ольгу, князів Олега, Ігоря, Святослава. Офіційно прізвища в Україні з'являються в XIV–XV ст. у знаті. Купівля і продаж майна, передавання його у спадок вимагали оформлення документів, тому з'явилися спадкові родові прізвища. Більшість населення України отримала прізвища після того, як 1632 року київський митрополит Петро Могила доручив вести метрики народжених, одружених, померлих. У російських селян з'явилися прізвища лише після Реформи 1861 року.

Найчастіше основою для створення прізвищ були імена батьків, так з'явилися прізвища, що походять від імені.

Згодом з'явилися прізвища, утворені згідно зі становищем, яке займала людина, або за посадою, яку вона обіймала.

Славетна історія запорізьких козаків також знайшла своє відображення в українських прізвищах. Багато з таких прізвищ пов'язані із заняттями та функціями козаків у Запорозькій Січі. Широке коло українських прізвищ сформоване за професійною ознакою.

Часто прізвища походять від людських якостей. Такі прізвища особливо часто отримували козаки, та священники.

Отже, в результаті свого дослідження я можу визначити, що більшість прізвищ моїх однокласників має походження від імені першого предка: Василенко, Григоренко, Марченко, Левченко, Ігнатенко, Семенович, Сergyїн, Калініна, Козлова, Гаспарян, Салманова, Троян, Таяновський, Богатирьова. Велика група прізвищ моїх однокласників має походження від роду занять: Мельник, Кравченко, Шевченко, Букша, Попов, Тордуа. Також чимала група прізвищ має походження від людських якостей: Огурцов, Кудряшов, Невесела, Вежлівцев, Блажко, Бутко, Буткевич, Чухно, Чепкий, Акулкіна, Волошко. Звісно, можна постійно розширювати кордони вивчення історії походження прізвищ, адже це є доволі цікава та захоплююча робота.

БОРЩИК У ГОРЩИКУ

Гаврильчук Дмитро, КЗ «Центр дитячої та юнацької творчості №2 Харківської міської ради», вихованець гуртка «Фольклор та етнографія народу України», 7-а клас, ХГ № 76

Подрезова Олена Степанівна, керівник гуртка «Фольклор та етнографія народу України» КЗ «Центр дитячої та юнацької творчості № 2 Харківської міської ради»

«Борщ – це одна з найпопулярніших та символічних страв української кухні. Це традиційна страва, яка має велике значення в культурі та кулінарній спадщині України»

«Варіації борщу можуть включати додавання грибів, бобів, сметани чи майонезу, в залежності від регіону та особистого смаку. Борщ також має різні регіональні варіації, наприклад, черкаський, галушковий, смачний, і багато інших»

«Борщ не лише смачний, але й життєво важливий для українців, оскільки він має високий харчовий вміст та є важливою складовою раціону харчування. Він також відображає традиційні цінності та спільність українського народу»
«Борщ вже більше століття є частиною української кулінарної спадщини. Він з'явився на теренах сучасної України ще у середньовіччі, а з часом став невід'ємним елементом українського столу»

«Святкові обряди: Борщ часто готують на святкові та родинні події, такі як весілля та Різдво. Він символізує тепло та щастя в родинному колі»

«Україна проводить різні гастрономічні фестивалі, присвячені борщу, де шеф-кухарі змагаються за найкращий рецепт. Ці події є частиною культурного життя та приваблюють багато учасників і гостей»

«Борщик у глиняному горщику» — традиційний гастрономічний фестиваль-квест, що проводиться у другу суботу серпня починаючи з 2014 року у центрі гончарного мистецтва в селищі Опішня Зіньківського району Полтавської області на території садиби «Лялина світлиця»

«Обов'язково на фестивалі готують борщ з грушами, зі щуками, з раками, з полуницею, з куркою, з перепілкою, зі свининою, борщ підбиваний, білий, зелений. Сенс фестивалю – відродження обрядовості, традицій приготування борщу. А ще ставили за мету створити такі умови, щоб люди зближувалися, невимушено почували себе в сільській народній атмосфері»

«Борщ - це більше, ніж просто страва; він має глибокий культурний та історичний зв'язок з Україною та її народом, а також збагачує гастрономічний досвід світу. Приготування борщу на Слобожанщині включає в себе свої традиції та особливості. Є загальний опис того, як готується борщ на Слобожанщині»

«Кажуть, що колись давно, коли в Україну ще не були завезені помідори, борщ варили з додаванням кислих фруктів, таких, як вишня. Саме тому я вирішив зварити борщ по старовинному рецепту прабабусі.....»

«Гаврильчук Дмитро знайшов, записав та спробував приготувати борщ за старовинним рецептом прабабусі з Харківської області.»

БУДЕ ХЛІБ – БУДЕ Й ПЕРЕМОГА

Дуга Юлія, учениця 7 класу Слобідської гімназії

Краснокутської селищної ради Богодухівського району, вихованка гуртка «Психологія»

Краснокутського центру дитячої та юнацької творчості.

Керівник: Іванова Наталія Іванівна, вчитель біології та хімії, керівник гуртка «Психологія»

Краснокутського ЦДЮТ

Кожна нація, кожен народ мають свої традиції та звичаї, які підтримуються із покоління в покоління. Мета традицій полягає у відтворенні в нових поколіннях установленого способу життя, поведінки та мислення. Ці традиції саме реалізуються через свята і обряди.

Український термін «обряд» походить від слова обряжати, що значить приводити в належний вигляд, упорядковувати, прикрашати, зробити красивим. Обряд – узвичаєне, обов’язкове символічне дійство, приурочене до відзначення найбільш важливих подій у житті людського колективу, родини чи окремої особини.

Український народ має дуже багату культуру, яка складається з цінностей зібраних багатьма поколіннями. Звичаї об’єднують людей в один народ. Обряди охоплюють все життя від народження до смерті, всі сфери людської діяльності та сільського господарства.

Моє дослідження про свято першого снопа та обжинок, які є символічним завершенням хліборобського року. Хліборобство з давніх-давен є головним заняттям нашої сім’ї, нашого села та району. Головною метою свята – це подяка землі та духам предків, здоров’я і достаток женців та господарів, повернення багатого врожаю на наступний рік. Кожен етап мав свої звичаї, якими супроводжується процес праці. До жнив селяни завжди готувались ретельно. Напередодні свята прибирались садиби, білились хати, випікався хліб та запікалось поросся.

Урочистий початок жнив – зажинки. У нашій місцевості називають – свято першого снопа.

Обжинки – веселе, щедре, найголовніше свято селян. Основними атрибутами події є: пишній коровай, великий сніп пшениці чи жита уквітчаний червоною калиною і чорнобривцями. Цю традицію відзначав наш народ давно, продовжує відзначати і в наш час. В останній день жнив збираються разом комбайнери, трактористи, шофери і під обжинкові пісні зв’язують останній сніп. Раніше приходили співати обжинкових пісень старіші жінки, тепер цю роль виконують працівники клубів. Велику роль відіграє останній сніп, бо саме в ньому зібрана вся життєдайна сила поля, його назва - дідух. На Новий рік та Різдво його ставлять на покуті, а виходячи в поле для першого засіву, домішують до насіння вимолочені з нього зерна. В деяких сім’ях нашого села збережена традиція: колоски з останнього снопа на Різдво кладуть по кутках столу під святкову скатертину.

Коли починались обжинки, за традицією, перш ніж стати до роботи, потрібно було покласти на полі вузлик із свяченою водою, церковною свічкою та хлібом, щоб був достаток.

Цікавою традицією є качання жниварів по полю, щоб на той рік не боліла спина. Також від своєї бабусі я дізналась, що в її дитинстві жінки ворожили на врожай, кидаючи позад себе тричі серпом. Якщо серп вдарився тупим кінцем, або держакком об землю – погана прикмета, якщо гострим, то в наступному році буде багатий врожай.

Під час обжинок виконувались жниварські пісні, які прославляли тяжку працю селян.

Яскравим моментом обряду був вибір польової царівни. Нею могла стати будь-яка дівчина чи жінка з місцевих жителів і гостей села. До цього готувались ретельно. За словами моєї бабусі, у нашій місцевості «польовою царівною» ставала та робітниця, яка відзначилась під час жнив. На голову обраниці одягали

вінок. Цей вінок зберігали разом з дідухом, а дівчата під час вечорниць використовували його для ворожіння. Обрана жінка у вінку та з снопом йшла попереду процесії в село. Про обжинковий вінок співали, що він «вищий від плота, ще дорожчий від золота».

Змінюємось ми, змінюється весь світ, але саме у традиціях і звичаях залишається наш зв'язок з пращурами. Цікаві традиції мали наші предки, якими супроводжували найважливіший період – період збору врожаю.

Нам всім, потрібно єднатись, зберігати традиції, знати своє коріння. Саме хліб для українців завжди був священним. А буде хліб - буде перемога !

ВЕРБА – СКАРБ УКРАЇНИ

вихованці гуртка «Пішохідний туризм» Чугуївського центру туризму та краєзнавства, учні 4 класу КЗ «Чугуївський ліцей №7» Чугуївської міської ради Харківської області.

Керівники: Холоденко Ірина Олексіївна, керівник гуртка – методист Чугуївського центру туризму та краєзнавства Чугуївської міської ради Харківської області.

Бондаренко Надія Миколаївна, вчитель початкових класів І категорії КЗ «Чугуївський ліцей №7» Чугуївської міської ради Харківської області.

В Україні здавна священними вважають вербу і калину. Це одне з найулюбленіших дерев українців. Про калину ми читали багато, вчили вірші, співали пісні. А от про вербу знаємо менше. Цю священну рослину по праву можна назвати українським деревом-тотемом, в яке вірили, що від нього походять люди.

Мета нашої роботи – дослідити, де найчастіше ростуть верби, чому вербу вважають захисницею водойм, яке значення має це дерево у християнському віруванні; порівняти, як відносились до верби в давнину та сьогодні, дізнатися більше про цілющі властивості верби, про практичне використання цієї рослини.

Для досягнення цієї мети ми відвідали станції: «Природну», «Медичну», «Релегійну», «Практичну». Актуальність роботи полягає у тому, що у ній зроблена спроба дослідження значення верби в історичному минулому та сьогоденні українського народу на прикладі нашого міста.

На станції «Природна» ми дізнались, що дбайливе ставлення до природи виховувалось слов'янами впродовж багатьох тисячоліть, але особлива пошана належала деревам, які ставали священними. З метою вивчення ареалу розповсюдження та збору природних характеристик верби, ми провели декілька походів. Наші висновки:

1. Зовнішній вигляд рослин цієї групи дуже різноманітний: від дерев до чагарників.

2. Колір листя: від зеленого до сіро-білого.

3. Листочки різноманітних форм: широкі, еліптичні, вузькі, довгі, рівненькі і зубчасті.

4. Період цвітіння в одних видів на початку весни, в інших влітку.

5. Навіть вбитий в землю корінець може дати коріння і прорости.

6. Велика варіативність назв: верба біла, ламка, плакуча, мигдалева, червона, корзинова, чорнотал, жовтолозник, бредина, верба вухаста, чорніюча.

Верби стримують зсув, не допускають підточення ґрунту водою. Коріння проникає в землю на 2,5-3 метри і розростається в боки до 70 см за рік. Це дерево або кущ віддає перевагу місцям з підвищеною вологістю, ґрунту – з підвищеною кислотністю. Проростають ці дерева й самі – з випадково зроненої гілочки або забитого в землю кілка. Ми теж посадили декілька гілочок верби біля джерела в нашому місті. Недовгий вік у верби – років двадцять. Ми дослідили: в нашому місті тепер старих дерев верби небагато, але вони є. Багато старої верби було років 40-50 тому вздовж колодязів по вулиці Зелена Долина, а також на лузі в районі мікрорайону «Авіатор».

На станції «Медична» ми дізнались про цілющі властивості верби. У минулому відварами вербового гілля знахарі лікували поранених князівських дружинників. За цю властивість «склеювати рани» шанувати її й запорозькі козаки. Верба очищує не лише воду, а й повітря. Як і в давнину, так і нині верба широко застосовується у народній медицині. Створено спеціальні препарати з вмістом речовин білої верби, які вживають при застуді, запальних процесах, головних болях. Вона має властивість знеболювати, заспокоювати, нормалізувати кровообіг. Відвар вербової кори вживають при грипі, вірусних інфекціях, ревматизмі.

На станції «Релігійна» ми зібрали матеріал про звичаї і традиції українського народу, пов'язанні із вербою; взяли участь в деяких з них. Верба відома переважно на святах Вербної неділі, Купайла. На Вербному тижні, у неділю, святити вербу. Обряд хльоскання дітей і дорослих вербовою лозиною означає нагадування про гармонію світового ладу, наприклад, як у примовці: «Не я б'ю, верба б'є: за тиждень Великдень, недалечко червоне яєчко». А далі побажання: «Будь великий, як верба, а здоровий, як вода, а багатий, як земля». Освячені вербові гілочки тримали в хаті цілий рік. Деякі давні традиції збереглися й до наших часів. Православний люд, особливо під час воєнного стану, з особливою шаную береже традиції. Цивільні та військові, маючи можливість, на Вербній неділі у цьому році відвідували храми. Свячена верба є оберегом та захистом для воїна. У цьому році молитви до Бога були за захисників України, за перемогу. Сьогодні, як і в минулому, заведено легенько вдаряти близьких та друзів посвяченими у церкві гілочками верби. Ми теж прийняли участь в цій традиції: легенько хльостали один одного. Під час військового вторгнення росії наші артилеристи показали потужні атаки по позиціях окупантів та пообіцяли, що Україна переможе. «Не я б'ю, «Верба» б'є!» – так артилеристи ЗСУ вітають із Вербною Неділею. Назва цієї потужної зброї (РСЗВ «Верба») символічна, бо верба – це скарб та символ нашої країни.

Образ верби був надзвичайно поширений у веснянках і купальських піснях, у весільних обрядах. Сьогодні ці обряди мало збереглися в нашому регіоні.

На станції «Практична» ми з'ясували, як верба використовується в житті сьогодні та як використовувалась у минулому. Традиційно вербу використовували як паливо, з верби будували житло, і воно вважалося досить практичними і теплими. Найчастіше лозу використовували для огорожі. Ми бачимо її на деяких картинах нашого видатного земляка І.Ю.Рєпіна, наприклад – «Українська хата». Сьогодні тин на дачі – це тин, як привіт від предків. Чугуївці часто

використовують тин для прикраси дачних садиб, магазинів, кафе. Природа обдарувала вербу такою гнучкістю, якої не має жодна швидкоросла деревна порода. Вербові гнуті дуги, полоззя, коромисла завжди були ходовим товаром. З міцних окоренків виходили добротні човни, з верби робили олійниці, корита для водопою; майстри плели кошики, декоративні прикраси, меблі, хлібнички, інші ужиткові речі. Високо цінувались вулики з вербових дошок. На Запорізькій Січі кожен козак мав свою вербову ложку. Добровольця, який такої не мав, запідозрювали як ворога. На Україні здавна виробляли з верби музичні інструменти: кобзи, бандури. Сьогодні, незважаючи на розвиток технічного прогресу, який приніс у наше життя пластиковий посуд, тази та інші, необхідні в побуті речі, вироби, плетені з лози, продовжують користуватися великим попитом. Більше того, втомлені від усього штучного, люди стали більше цінувати речі натуральні, зроблені з природного матеріалу, яким і є лоза.

Ось така вона наша рослина-скарб – верба. Верба була священною для наших предків, священною вона повинна залишатись і для нас сьогодні. Це сива легенда, символ безперервності і постійності життя, це і декоративна рослина, рослина-оберіг природних і штучних водойм, рослина-лікар, це і цінна деревина.

Посадіть і ви ніжну вербову гілочку. У сирій землі вона швидко пустить корінчики і виросте гарне дерево. Не можна допустити, щоб зникли вербові насадження. Бо верба – це рослина-символ, рослина – скарб.

«ХАЙ СТЕЛИТЬСЯ ВАМ ДОЛЯ РУШНИКАМИ»

Красікова Анастасія, учениця 10-Б класу, комунального закладу

«Харківський ліцей №57 Харківської міської ради»

Керівники: Супрунова Олена Миколаївна, вчитель української мови та літератури, Попова Інга Владиславівна, вчитель початкових класів

У світі понад сім тисяч різних мов. Та до них можна додати ще одну мову - мову українських вишитих рушників. Якщо ти навчився розуміти цю мову, то багато чого можна прочитати про батьківщину, дивлячись на рушник.

Рушник, витканий чи вишитий на полотні, можна порівняти з піснею. Без нього, як і без пісні, не обходиться народження, одруження людини, свята. Рушником накривали діжу після випікання хліба, ставлячи її під образами на покуті, дарунковими рушниками перев'язували кумів і гостей, хлібом-сіллю на рушнику зустрічали і зустрічають зараз дорогих гостей.

Здавалося б – що такого важливого в шматочку тканини? Але з давніх-давен в Україні він мав велике значення. У рушники для певних подій вкладалися різні емоції. Вишиваючи заздалегідь до хрещення дитини, мама молилася, аби рушник вийшов красивим – як майбутнє її дитя. До обряду поховання на рушниках вишивалися певні символи, які б могли допомогти заспокоїтися душі померлого. Для хлібного рушника, в який клали охолонуті тільки-но спечений хліб, обирали найкращу тканину та нитки – адже «Хліб - усьому голова». Хліб - найважливіша страва на столі, тому й рушник мав бути бездоганним.

Понад 100 технік вишивки і понад 20 технік ткацтва використовують народні майстри при виготовленні рушника. Традиційний червоний колір українських рушників свідчить про життєрадісний характер його творців.

Тривалу еволюцію пройшла і його орнаментика. Символічно-магічна функція рушника в хліборобських обрядах, народних віруваннях та побуті на початок ХХ ст. майже забулося. Протягом століть кращі майстри з народу продовжували створювати високохудожні рушники, поступово забуваючи про первісний зміст їх орнаментів.

Традиція оздоблення одягу вишивкою пройшла крізь віки, вона є актуальною і в наш час, тому що покращує естетичний вигляд одягу, надає йому різноманітності, можна сказати виховує художній смак людини.

На часі зараз стоїть збереження та відтворення рушникових композицій, вивчення їх семантичного наповнення та ритуального призначення. Не зважаючи на складне історичне минуле, наш народ не розгубив, а доніс до сьогоднішнього дня багатющі скарби духовної та матеріальної культури, які становитимуть інтерес не лише для самих українців, а й для інших народів. Серед тих скарбів на почесному місці знаходиться український рушник, який і є тим містком між минулим та майбутнім. Незабутній І.М. Гончар якось сказав, що Україна має стільки рушників, що ними можна оперезати всю земну кулю.

Український рушник можна порівняти хіба що з народною піснею, вишиванкою і писанкою, разом з ними він є невмирущим символом України.

Наш рушник є і оберегом, і молитвою, і засобом спілкування з предками. Шануймо його! Він наша пам'ять!

ПОЕЗІЯ МОЇХ ЗЕМЛЯКІВ

Мендюра Олександр, учень 5 класу, Березівської філії (гімназія)

КЗ "Пісочинський ліцей Пісочинської селищної ради".

Керівник: Толкачова Анастасія Павлівна, педагог-організатор

Мене завжди цікавило, які таємниці та скарби приховані в історії та поезії моєї рідної Березівки. Коли я вперше взяв у руки книгу "Поезія моїх земляків" від Лідії Никифорівни Ключко, я відчув неймовірний зв'язок із своєю Березівкою. Ця книга - як магічний місток, який переносить нас в серце емоцій та думок наших земляків.

Те, що вражає мене найбільше, - це різноманітність віршів. Тут є все: від веселих та розважальних до серйозних та задумливих. Та головне – всі ці твори створені нашими земляками, відомими та менш відомими поетами, і навіть представлені проби пера моєї вчительки Толкачової Анастасії Павлівни. Така різноманітність дає мені зрозуміти, що поезія - це не щось далеке та непізнане, а частина нашого повсякденного життя.

Читаючи ці вірші, я відкриваю для себе глибину почуттів та емоцій, які мешкають в серцях наших земляків. Вони розповідають про любов до Батьківщини, до рідної Березівки, про турботи, радощі та сподівання, що так бентежать душу кожної людини. Особливо вражає те, як вірші передають любов до природи та нашого селища. Ці поетичні рядки навчають нас поважати та берегти те, що навколо.

Ще одним важливим відкриттям для мене стали вірші моєї вчительки, класного керівника, Толкачової Анастасії Павлівни. Я знав, що вона є творчою людиною, але навіть не здогадувався, що вона також має талант до поезії. Її

дитячі вірші, вірші про ветеранів, а також варіант тексту гімну нашого селища, справили на мене неабиякі враження.

"Поезія моїх земляків" - це не просто книга віршів, а справжній скарб для нашого селища. Ця збірка відкриває світ почуттів, думок та бажань наших земляків, навчає нас бачити красу навколишнього світу і поважати нашу спільну історію. Я вдячний за можливість ділитися цими враженнями та рости в собі любов до мистецтва та свого місця на землі.

А інколи я й сам пробую свої сили у світі слова. Що цікаво, поезія для мене стала способом висловити свої власні думки та почуття. І хоча мої вірші поки що не вражають так, як ті, що у "Поезії моїх земляків", але кожен новий рядок, кожне слово – це для мене крок до розкриття власного світу. Мої твори – це спроба виразити не лише свої почуття, але і подивитися на світ навколо через призму власної уяви та фантазії.

Нещодавно я навіть спробував свої сили у написанні казки. І, власне, саме це може стати моїм особистим внеском у літературну спадщину моєї рідної Березівки. Хто знає, можливо, в майбутньому мої твори знайдуть своє місце у якійсь збірці, продовжуючи цей важливий ланцюг поетичної традиції.

Тож, "Поезія моїх земляків" стала для мене не просто книгою віршів, а справжнім джерелом натхнення та відкриття для душі. Вона допомогла мені зрозуміти, що поезія – це не тільки мова слова, але і спосіб вираження почуттів, образів та історій наших земляків. Ця книга стала для мене путівником у світ поезії і не лише підкреслила важливість та красу нашого селища, але й надихнула мене спробувати свої сили у створенні власних творів.

Так, завдяки "Поезії моїх земляків", я не лише розширив свій кругозір, але і відчув себе частиною багатогранного літературного спадку свого рідного селища. Ця книга – це нагадування про те, що кожен з нас може внести свій внесок у створення історії та культури, навіть за допомогою простого, але виразного слова.

СИМВОЛІКА КРОЛЕВЕЦЬКИХ РУШНИКІВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЇХ В ОБРЯДОВОСТІ (на основі фольклорно-етнографічних експедицій Слобожанщиною та колекції народного фольклорно-етнографічного колективу «Вербиченька»)

Вихованці народного фольклорно-етнографічного колективу «Вербиченька»

Нововодолазького БДЮТ Нововодолазької селищної ради.

Керівники: Коваль Т.П., відмінник освіти, Коваль О.В., Заслужений працівник культури України, відмінник освіти України

Дослідження, вивчення та популяризація зразків тканих кролевецьких виробів є сьогодні актуальним, щоб розуміти значення архаїчних символів, зберегти українські шедеври для наступних поколінь.

Метою дослідження є пізнання та вивчення орнаментів та символів кролевецьких тканих виробів відповідно світогляду українського народу.

Дана робота базується на основі колекції кролевецьких тканих виробів народного фольклорно-етнографічного колективу «Вербиченька» Нововодолазького БДЮТ Нововодолазької селищної ради Харківської області. В обсязі експонатів маємо десять унікальних зразків рушників та скатертей,

зібраних у фольклорно-етнографічних експедиціях Слобожанщиною (Харківська, Донецька, Сумська області).

Серед усіх інших тканих і вишитих рушників ці дивовижні витвори мистецтва, створені у місті Кролевець Сумської області, впізнані в поєднанні біло-червоних кольорів з насиченим орнаментом. У дивовижних візерунках кролевецьких рушників «збереглися прадавні магичні знаки та символіка червоного кольору».

Своєю майстерністю кролевецькі ткачі передавали світогляд умовними знаками-символами. Дослідники вважають, що орнаменти на кролевецьких рушниках беруть початок ще з язичницьких часів і мають захисне значення. Майже завжди у центральній частині кролевецьких рушників в геометричних формах зображено антропоморфний символ, схожий на постать жінки з піднятими руками – «богині берегині», яка часто переходить у мотив «трисвічник». На деяких рушниках розповсюдженими є підсвічники або квітучі вазони, що трактується як «дерево життя», «дерево роду». Центральний мотив «богині берегині завжди зображується поряд із церквами.

На рушниках бачимо орнітоморфні мотиви, завжди у профільному зображенні: птахи, півні, павичі, журавлі. Квіти, листя, колоски, зірки, восьмикінцеві розетки, медальйони, – все це наповнювало неповторні орнаменти кролевецьких рушників.

Поширені були так звані «орляні» рушники із двоголовими орлами з коронами або без корон. У поєднанні з пташками, качечками, сонцем прогнозувалося щасливе подружнє життя. Мотиви орлів зображаються поряд із церквами, які завершаються хрестами.

Пряма горизонталь у народному світогляді означала землю, хвиляста – воду, безкінечність життя, хрест символізував вогонь. Ці символи складають основні орнаменти кролевецьких рушників.

Такі рушники широко застосовувалися для облаштування й оздоблення житла, громадських будівель та храмових споруд, проведення обрядів.

На Слобожанщині кролевецькі рушники широко застосовувалися у весільній обрядовості. Це пояснювали присутністю на таких рушниках червоного кольору як потужного оберега у символіці народного костюма. Кролевецькі рушники дівчина подавала старостам, ними пов'язували весільних дружок, підперезували молоду, обв'язували коровай на весіллі. Домінуючий червоний колір, святковість орнаментики, архаїчні значення символів прадавні магичні знаки породили назву таким весільним рушникам: «королевські», «королевичі». На кролевецьких весільних рушниках по всій довжині ткався «бережок», який означав оберіг. Символами сім'ї були всі парні візерунки на рушниках: «квіти у вазонах» і «підсвічники», «павичі», «голуби» та «півники». У парі зображалися й «орел та орлиця» – двоголові орли з коронами на головах.

Кролевецький рушник стелили молодим під ноги під час вінчальної церемонії. Цей рушник вішали на видному місці і зберігали все життя як сімейний оберіг.

На покуті обрамляли ікони спеціальними кролевецькими рушниками, які називалися «божники», «покутники». Символічними взорами на таких рушниках були церкви (монастирки) та хрести.

Але поступово традиція використання кролевецьких рушників послаблюється і зовсім зникає. Нині кролевецькі рушники зберігаються і експонуються у багатьох приватних колекціях як в Україні, так і за її межами. Унікальні зразки кролевецьких тканих виробів, зібраних вихованцями «Вербиченьки» у фольклорно-етнографічних експедиціях і які продовжують своє життя в колекції колективу, свідчать про широке їх побутування на території Слобідської України. У 2013 році кролевецький тканий рушник занесений до Національного переліку елементів нематеріальної культурної спадщини України.

Фактичний матеріал роботи використовується у дидактичній та сценічній практиці народного художнього фольклорно-етнографічного колективу «Вербиченька» на заняттях гуртків народознавства, юних етнографів, юних етнологів, у програмах виступів на фестивалях традиційної народної культури. Дана тема висвітлювалася вихованцями «Вербиченьки» на Всеукраїнській філософській історико-краєзнавчій конференції «Пізнай себе, свій рід, свій нарід» (м. Харків, 2022 р.), на Всеукраїнській краєзнавчо-етнологічній конференції «Лише те в народі буде жити, що серце серцю передасть» (м. Івано-Франківськ, 2022 р.), на Всеукраїнському злеті юних туристів-краєзнавців (с. Осій, Закарпаття, 2023 р.).

Отож, шануймо та бережімо прадавні традиції ткацького промислу, унікальні витвори мистецтва заради збереження їх для наступних поколінь.

РОДИЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ

Пономарьова Інна, вихованка гуртка «Історичне краєзнавство» КЗ «Зміївський ЦДЮТ» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області, учениця 11 класу КЗ «Соколівський ліцей ім. Отакара Яроша» Зміївської міської ради Чугуївського району. Керівник: Трофименко Людмила Миколаївна, вчитель зарубіжної літератури та Хименко Любов Павлівна керівник гуртка «Історичне краєзнавство» КЗ «Зміївський ЦДЮТ» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області, учитель історії КЗ «Соколівський ліцей ім. Отакара Ярош» Зміївської міської ради Чугуївського району Харківської області

В період незалежності і демократизації суспільства, формування нової генерації громадян України, обрана нами тема є актуальною і підлягає широкому вивченню загалом. Метою роботи є комплексна наукова характеристика родильної обрядовості Слобожанщини на практиці давнього козацького краю - села Соколове Чугуївського району Харківської області. Завдання роботи: розкрити реальну та локальну специфіку слобожансько - української родинної обрядовості; дослідити сучасний стан побутування традицій та обрядів новачки українського населення Слобожанщини на прикладі с. Соколове Чугуївського району Харківської області.

Важливе значення в народженні здорової дитини мав перед родильний період. То піклування про народження здорової дитини починалося вже з вибору

подружньої пари. Існувала сурова заборона на кровний зв'язок між нареченими і вживання спиртних напоїв у перший місяць після одруження. Тільки-но одружившись, молоді господарі саджали у своїй новій оселі калину – казали, для того, щоб «калина дітей малих колисала». Дуже раділи, коли на подвір'ї селилися лелеки. Побачивши їх, жінка починала уважно прислухатися до свого організму. Адже лелека, вірили в народі, приносили молодому подружжю звістку про народження дитини. Обряди, пов'язані з появою на світ нової людини, можна розділити на перед родильні, пологові та післяпологові. Вагітність супроводжувалася численними табу, повір'ями та ритуалами. У цьому стані жінку оточувало чимало заборон. Вони, з одного боку, були спрямовані на захист матері і дитини, оберігали вагітну від несподіванок, неприємностей, зайвих переживань, але з другого боку – сильно обмежували майбутню матір.

Так, у табу та очікуванні, минало дев'ять місяців. Коли жінка відчувала наближення пологів, треба було кликати бабу – повитуху – головного сільського спеціаліста в «жіночих справах».

Відразу після пологів вся увага приділялася новонародженому. Породіллю закривали в хаті, щоб ніхто не бачив. У деяких місцевостях України, в тому числі і на Слобожанщині, хвалити немовля, втішатися ним заборонялося, так можна було зурочити дитину. Тож усі гості вважали за свій обов'язок гудити немовля, і мати була вдячна їм за це.

До хрестин дитя могло жити без імені і називали просто - «дитина». Обряд хрестин у різних місцевостях і в різний час дещо різнився. На Слобожанщині спочатку відбувалося церковне дійство, а потім влаштовувався обід (він теж мав назву "хрестини").

Хрестини були дуже важливим днем у житті і батьків, і дитини. Українцям і на думку не могло спасти не похрестити сина чи доньку. У куми запрошували людей шанованих, перевірених дружбою односельців або далеку рідню. До хати приходили куми, котрі приносили з собою хліб і крижму – тканину, в яку загортають дитину під час хрещення. На Слобожанщині треба було ще нести і повивач – тканину завдовжки два метри та стрічку завширшки у два пальці, щоб нею потім повивати дитину. Після обряду хрещення головні особи і запрошені ішли до хати нового християнина. Мати накривала на стіл, баба клала дитину у колиску, казала: "Дай, Боже, сон зо всіх сторін". На Слобожанщині був поширений звичай "бабина каша". Цю кашу на яйцях і маслі готувала сама повитуха. Приносила її в горщику. Хрещений батько піднімав її над головою і розбивав об край столу, а кожен із присутніх повинен взяти кусочок черепка і грудочку каші. При цьому казали: «Роди, Боже, жито-пшеницю, а в запічку - дітей копицю». П'ючи чергову чарку, примовляли: "Дай, Боже, щоб ваш син та многолітній був."

Наприкінці свята, коли всі розходилися, повитуха роздавала гостям так звані «квітки». Узимку за «квітку» правили колоски пшениці, улітку – квіти. Інколи їх дарував кум. «Квітка» символізувала, що дитина не буде знати ні в чому горя, як кожна людина, у якої є хліб. Вона мала принести благополуччя, здоров'я і красу також тим, до чийх рук потрапляла. А не взяти «квітку», не донести її до хати вважалося великим гріхом. Людина мала взяти квітку, випити чарку і дати трохи грошей бабі – «на мило», щоб купати дитину і далі.

Повитуха ще раз приходила в цей дім як гість – на річницю малюка, на пострижени. На цей маленький ювілей батьки запрошували, окрім повитухи, також хрещених батьків та близьких родичів. Головною дійовою особою тут, звичайно, було дитя, яке за рік виросло та багато чому навчилося. Мешканці Слобожанщини на річницю малюка зазвичай ворожили на долю малюка. « У нас , в Соколові,- згадує Шемигон Агнія Григорівна, 1921р.н.,- для цього саджали дитину на вивернутий кожух і клали перед нею такі речі: книжку, гроші, чарку, ложку, зерно. Якщо дитина обирала книжку - значить, буде вчитися, розумною буде; гроші – багатою; чарку – п'яницею; ложку – їсти буде добре; зерно – хазяйновитою буде, гарною господинею». Пострижена, за народним уявленням, мали сприяти росту та розвитку дитини.

Нині, як багато століть тому, народні родильні обряди, звичаї, традиції є одним із головних чинників відродження українського народу, його національної свідомості та людської гідності, адже саме в цих життєдайних джерелах – душа народу. Кожний із нас є спадкоємцем своєї родини, продовжувачем її традицій та обрядів, а це не можливо без їхнього ґрунтового знання. Саме в цьому й має стати в пригоді ця наукова праця.

«ЦІЛЮЩІ РОСЛИНИ У НАЦІОНАЛЬНІЙ КУХНІ ХАРКІВЩИНИ»

Осман Єлизавета Сергіївна, учениця 6 – Б класу Комунального закладу «Козачолопанський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області. Керівник: Щеголева – Кравченко Наталія Анатоліївна, вчитель географії КЗ «Козачолопанський ліцей», спеціаліст Вищої категорії, Старший вчитель

Основа української національної кухні – рослини: злакові, бобові, овочі, фрукти, прянощі та спеції. Страви з них були на столах щодня – печені, варені, тушковані та сушені. Її головна особливість – велика кількість складників.

Традиційна кухня зросла із сільського повсякдення, і саме рослини давали сили для фізичної роботи, забезпечували необхідну кількість поживних речовин та корисних вітамінів.

Кожному з етнографічних регіонів України властиві свої відмінності кухні, зумовлені історичними особливостями та звичаями. Смакова різноманітність страв і продуктів, досягається поєднанням і вживанням різних місцевих прянощів та спецій, таких як часник, хрін, петрушка та інші. Довгий час спеції були неймовірно прибутковою справою. Купці цінували прянощі на рівні з хутром, шовком і дорогоцінними металами.

Тому ми хочемо поринути в далекі часи Слобожанської України, а саме Харківщини, щоб дослідити різноманітність спецій, які використовували наші пращури для приготування їжі.

З давніх давен люди використовували в їжу різноманітні прянощі та спеції, які сушили влітку, щоб потім використовувати в зимовий час, а навесні та влітку споживали всі ці рослини в свіжому вигляді. Так, наприклад, з кропиви варили

борщ, або робили досить гарний салат з додаванням курячих яєць. А ще кропиву можна було квасити, як і капусту.

У XIX столітті жителі Харківської Губернії не знали про «заморські» спеції до страв. Вони використовували для приготування їжі часник, цибулю, мелісу, м'яту, чебрець та інші спеції даровані природою, які збирали власними руками на Зелену Неділю.

Наші пращури в українській національній кухні використовували різні технології та рецепти, змішуючи різні види спецій та прянощів, при цьому дотримувалися традицій приготування страв. Це була справжня філософія та релігія, яка закладалася з малих літ і зберігається до сьогодні.

Я вирішила проаналізувати та дізнатися про спеції, прянощі минулого, які перейшли в сучасність і використовуються для приготування українських страв з особливими ритуалами, з давно забутими або втраченими секретами.

Для маринування м'яса, риби й приготування борщів наші прабабусі використовували кваси – ягідні, овочеві та звичайно ж хлібні.

Ну, що ж тепер можна й описати, як готували борщ на Слобожанщині наші прабабусі. Того часу борщ варили лише на буряковому квасі, але щоб на ньому зварити, треба було буряки заквасити. Тому, нарізали кружечками сирі буряки, переважно маленька, заливали їх теплою водою, а зверху клали житні сухарі або хміль (буряковий квас готували заздалегідь, щоб його було вдосталь для приготування борщу, а як нам відомо, раніше готували переважно борщ, і щоб він був свіжий та наваристий). Коли квас був готовий, до нього додавали інші овочі, м'ясо, свіжий або сушений кріп (відповідно до пори року), а що найцікавіше, в борщі не було картоплі, бо на той час про картоплю селяни ще не знали. Український борщ готували переважно у печі. І ось, на нашому столі запашний, наваристий борщ, який подавали з салом та часником.

Деякі з цих прянощів та спецій ми розглянемо більш детально і багато про що, дізнаємось вперше, що додавали в їжу наші предки, наскільки це було традиційним і поширеним.

Меліса

Мелісу вважають заспокійливою травою та з часів середньовіччя використовують як лікарський засіб. Вважається, що вона допомагає полегшити відчуття стресу, тривожності та розлади сну.

Чебрець

Добре відомий у багатьох країнах, де його застосовують і як лікарський засіб, і як ароматну приправу до страв. Для використання з лікувальною та кулінарною метою збирають наземну частину рослини — гілля з листям, квітами, насінням.

Кмин

Ця рослина – неодмінний автентичний компонент багатьох українських страв – кров'янки, чорного хлібу, квашеної та тушеної капусти, супів, рибних котлет та міцної настоянки. З листків та молодих верхівок можна готувати салати.

Коріандр

Здавна коріандр відомий як харчова рослина. Ароматичні та смакові якості коріандру зумовлені наявністю ефірної олії. У ньому містяться цукор, білкові речовини, крохмаль і багато вітамінів групи: В, Р, С та каротину. Зелень

використовується в салатах, супах, м'ясних стравах. Насіння є набагато більш розповсюдженим і використовується при маринуванні риби, випіканні хліба, квашенні капусти.

Фенхель

У їжу вживають усі частини рослини. Зі свіжого листя та качанчиків готують салати, приправи до м'ясних та овочевих страв. Качанчики також споживають вареними. Насіння використовують як прянощі, для ароматизації ковбас, кондитерських та хлібобулочних виробів, напоїв. Ще фенхель використовують для засолювання огірків та помідорів.

Кульбаба

Для приготування складніших салатів до листків кульбаби додають варену картоплю, моркву, столовий буряк, зелений горошок, сметану або вершки, круто зварені й посічені яйця, оцет або сухе вино на смак. На стіл подають суміш зелені та овочів і окремо засмачку, щоб кожен міг заправити собі салат на свій розсуд.

НАПРЯМ «КОЗАЦЬКОМУ РОДУ НЕМА ПЕРЕВОДУ»

ВАЛКІВЩИНА – БАТЬКІВЩИНА ЗАКОЛОТІВ І РЕВОЛЮЦІЙ

Вихованці гуртка «Географічне краєзнавство»

Комунального закладу «Харківська обласна станція юних туристів» Харківської обласної ради, учні Ков'язького ліцею Валківської міської ради Харківської області. Керівник: Павелко Інна Віталіївна, керівник гуртка «Географічне краєзнавство»

Перше валківське повстання стало відлунням загального розбрату, що охопив Україну з II половини XVII ст. Зокрема, історики вказують на 1668 рік, коли начебто гетьман Лівобережної України Іван Брюховецький зрадив Москві, а створена ним козака рада вирішила перебити всіх руських воєвод з чиновниками та вийти з підданства північного царя. Тож заколотники намагалися всіма силами залучити на свій бік слобожан, бо тут перебували чотири козацьких полки. Брюховецький починає поширювати листівки-прокламації зі звинуваченнями царя у планах заслати всіх українців до Сибіру. І в це багато хто повірив, навіть легендарний запорізький герой Іван Сірко, родом зі слободи Мерефа. Піднявши повстання в Харківському полку, він навіть спробував узяти Харків, але невдало. Чугуївські козаки не стали чекати на облогу свого міста, а вийшли назустріч «загону зрадників» і розбили його. Як зазначає А. Левченко у статті «Город непокорных» («Вечірній Харків» від 15.05.2006 р.), Валки, де до заколоту мешкало 746 «черкас», один отаман і жодної служивої московської людини, не встояли. Валки повністю спалили. Після цього, за спеціальним наказом московського царя, поселення стає єдиним, котре мали відновити й заселити виключно росіянами (1671-1672 рр.) – Олексій Михайлович боявся віддавати цей

стратегічний об'єкт повністю українцям. Але охочих до переселення майже не було, тож після смерті царя «черкасів» пробачили й дозволили повернутися в рідні домівки.

Наступний революційний період у Валківському повіті розпочався з 1901 року, коли в Харківській губернії видався неврожайний рік. Зимув селяни пережили, а навесні почали голодувати, і, не витримавши, пішли грабувати панські маєтки. За два місяці (березень і квітень 1902 р.) у Валках та навколо було пограбовано понад 25 поміщицьких садиб. Господаря з родиною просили залишити маєток, а земля, хліб і худоба одразу розподілялися між селянами, решта спалювалася. Усього повстання охопило 18 волостей Валківського повіту й саме місто. Особливо «лютували» селяни сіл Сніжкове, Благодатне і Сидоренкове. Не чекаючи погромів і розправ, поміщики самі кидали майно і виїжджали до Харкова. Їх вийшли рятувати козаки та піхота з Харкова, а також драгуни з Чугуєва, Охтирки та Сум. Заворушення швидко придушили. Зокрема, відшмагали кількох активістів, 992 особи віддали під суд, із них 836 засудили до виселення та каторжних робіт на різний період, деякого оштрафували. Прикметно, що саме із Валок усе почалося, ними все й закінчилося.

Радянська влада і «бандитсько-кулацький рух». Революція та громадянська війна, червоний терор, «надзвичайки», масові розстріли, грабунки й насильства швидко показали справжнє обличчя нової влади. За даними радянських істориків, у 1920-1921 роках на території Харківської губернії діяло 57 повстанських загонів чисельністю в кілька сотень шабель. Найвідомішими подіями партизанської війни стало повстання селян Валківського повіту, яке почалося в квітні 1920 року, коли велика група мобілізованих валківчан відмовилася йти до Червоної армії та пішли в ліс. Їхні дії очолили офіцер Добровольчої армії Сорокін, старшини армії УНР Шевченко, Макаренко і Джуваго, польський офіцер Желновіч, які створили кілька повстанських загонів, почали активні бойові дії: відбивали мобілізованих, захоплювали зброю і спорядження. До загонів почали масово йти селяни навколишніх сіл і сусідніх повітів. За радянських часів Валківське повстання 1920 року історики намагалися представити стихійним кулацько-бандитським рухом. Утім, насправді воно мало чітку організаційну структуру, загальне керівництво та централізоване управління, програмні цілі та вимоги. Повстанці навіть створили «Український народний уряд», який звернувся з вимогою надати населенню демократичні свободи і навіть проголосити незалежність України! Були встановлені зв'язки з іншими загонами, почалися перемовини з махновцями. Наприкінці квітня на станції Ков'яги були відбиті у червоних 500 мобілізованих осіб, які одразу ж приєдналися до загону. Станом на травень у валківських лісах нараховувалося, за різними оцінками, від 1500 до 3500 осіб. Першого травня повстанці почали наступ на Валки, але сил не вистачило. На допомогу більшовикам прибув батальйон піхоти і бронепоезд. Очолив каральну експедицію комісар Роберт Ейдеман. У бою біля станції Ков'яги повстанців розбили, їхнього командира Сорокіна заарештували. Рештки війська відійшли в ліси, а більшовики втопили повіт у крові. Незважаючи на всі репресії, повстання на Валківщині тривало ще рік. Український супротив було знищено лише у 1922 році.

Регіональний вимір українських революцій 1917-1921 років.

Прикметно, що буремні події тих часів втілилися в пересувній вуличній виставці під назвою «Українська революція 1917-1921: регіональний вимір», що була присвячена українському національному руху в різних регіонах України та поза її межами. На Слобожанщині виставка пройшла й у селищі Ков'яги. Під час відкриття заходу відбулася презентація історико-просвітницького проекту «Валківське (Ков'язьке) антибільшовицьке повстання 1920-1921рр.». Саме в Ков'ягах відбувалося одне з наймасштабніших повстань. Хотілося, щоб про це знало якомога більше людей... Слобожанщина чинила відчайдушний спротив більшовицькій окупації. На Харківщині взагалі фактично «вирізаний» цей період історії. І таке часом відчуття, що взагалі це робилося цілком свідомо, щоб стерти з нашої пам'яті цей складний, буремний період, який насправді заклав ті можливості, які сьогодні ми вже з вами споживаємо як Незалежна Україна. Ми теж сподіваємося, що багато історичних подій, зокрема пов'язаних із Валківщиною, будуть переосмислені та залишаться в пам'яті наступних поколінь.

ВІЙСЬКОВЕ МИСТЕЦТВО КОЗАКІВ

Жидкова Поліна, Процик Олександр, Череватенко Ярослав, Чернобай Вероніка,
вихованці гуртка «Юні історики» Шулської філії КЗ «Біляївський ліцей» Біляївської сільської
радаи Лозівського району Харківської області
Керівник: Прикорень Світлана Олександрівна, вчитель історії та географії

Кожен народ неодмінно пишається героїчними сторінками своєї історії, особливо коли мова йде про військові підрозділи, які непохитно і самовіддано захищали свою землю від ворожих елементів. Для українського народу наочним прикладом такого героїзму є діяльність Українського козацтва.

Адже мужність, хоробрість, відданість та витривалість українських козаків є прикладом для Збройних Сил України, які ведуть запеклу боротьбу з російськими окупантами. Недаремно наші військові порівнюють себе з козаками, називають на честь відомих козацьких полководців свої підрозділи, батальйони та бригади...

Ми вирішили зробити екскурсію в історію і дослідити військову тактику українських козаків, тому обрали темою нашого дослідження «Військове мистецтво українського козацтва».

Об'єктом дослідження є формування українського козацтва.

Предметом дослідження є бойова тактика українського козацтва.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що вона є однією з перших спроб дослідити роль і значення військового мистецтва українського козацтва.

Український народ, почав створювати свої збройні сили в XIV - XVI ст., коли виникло і сформувалось українське козацтво. Особливості історичного розвитку України зумовили специфіку та характерні риси її збройних сил.

Розвиток подій XVI - XVII ст. відзначаються одними із страшних сторінок в історії України та житті українського народу. Це безумовно пов'язано із тим, що саме у цей час більшість родючих земель та просторів українського краєвиду були захоплені іноземними інтервентами та розділені між собою. Так наприклад, на велику частку української землі претендувала Річ Посполита та Московська держава і це ще все ускладнювало часті набіги татарських орд. Фактично на Україну було покладено око із всіх сторін. Саме у цей час на історичну арену і виходять військові загони козаків, які згодом будуть грати велику роль в подальшій історії України.

Актуальність даного дослідження на сьогоднішній день є досить цікавою. Але зазначимо, що не багато істориків - дослідників приділяли увагу до військового мистецтва козаків XVI - XVII ст.

Центральним явищем в історії України XVI – XVIII ст. було козацтво, яке втілювало в собі найкращі національні риси українського народу. Воно виступало оборонцем рідного краю від зовнішніх ворогів, чинило активний опір соціальним, національним та релігійним утискам, стало творцем нової форми державності на українських землях. Його колискою була Південна Україна, землі якої знаходилася на межі двох цивілізацій: європейської та азійської. Саме специфічні умови порубіжжя породили такий феномен, як українське козацтво. Козацтво за три століття свого існування внесло багато нового у розвиток військового мистецтва пізнього середньовіччя. Війни, у яких українські козаки брали участь, характеризувалися динамізмом, охопленням значних територій Європи та Азії та інноваціями у військовій справі.

Український козак та воїн, запорозький козак і лицар – це нероздільні поняття: коли говорили про козака, то розуміли, що він неодмінно воїн; коли говорили про запорожця, то обов'язково бачили в ньому лицаря. Все життя українських козаків полягало в боротьбі з поляками, турками, татарами й почасти з москалями. Таке становище робило козаків вельми досвідченими у військовій справі і поширило про них славу навіть між володарями держав Західної Європи. Ясна річ, козакові як воїнові, окрім особистих якостей та бойової виучки, треба було мати й відповідне озброєння, щоб перемагати своїх ворогів. Можна з певністю сказати, що козаки мали всі типи бойової зброї, що були свого часу на озброєнні поляків, турків, татар, москалів, волохів, сербів, черногорців.

У постійній боротьбі з ворогами запорізьке козацтво створило самобутнє військо мистецтво, ставши на рівень кращих європейських армій. Зброя козаків була дуже різноманітною. Складалась вона зі зброї виготовленої на Січі, та зброї захопленої в боях з іншими народами. Частина зброї була дуже поширена, як шаблі, пістолі, рушниці, ножі, інші навпаки зустрічалися нечасто - алебарди, аркебузи, бердиші.

Козаки вміло застосовували наявну зброю, постійно підвищували свій рівень, а також вигадували нові прийоми застосування зброї, що надавало їм значної переваги перед супротивником. Основу війська становила піхота, яку вважали найкращою в Європі. Найпоширенішим видом піхотного бойового порядку був «табір», коли у центрі чотирикутного рухомого укріплення, що складалося з кількох рядів зсунутих і скріплених між собою возів, розташовувалося військо.

Такий спосіб давав змогу швидко переходити від наступального бою до оборони і навпаки. Очевидці зазначали, що у такому таборі сотня козаків могла відбити цілу тисячу поляків і ще більше татар.

Козацька кіннота була не такою численною, як піхота, але і її дії відзначалися майстерністю. Вона, як правило, наступала «лавою» - шикувалася на півколом і атакувала не лише з фронту, а й з флангів, заходячи у тили ворога. Артилерія запорожців складалася з важких гармат для облоги й захисту, а також легких рухливих фальконетів. Січ мала також свій вітрильно-весловий флот з великих човнів чайок або байдаків і, як свідчать окремі джерела, навіть своєрідні підводні човни. Широко використовувалися розвідка, різні засоби дезінформації ворога, фортифікаційні земляні роботи тощо. Складовими успіху запорізького козацтва у бою насамперед були особиста хоробрість, постійні заняття військовою справою, досконале знання місцевості, на якій воно діяло проти ворогів.

Відомий французький філософ Вольтер у своїй праці «Козаки при дворі Людовіка XIV» наводить цікавий факт. Королеві Франції доповіли, що українські козаки пиячать і не несуть військової служби. Тоді монарх наказав влаштувати змагання між козаками та іншими іноземними частинами, які перебували під його командуванням (швейцарці, німецькі ландскнехти тощо). І виявилось, що саме козаки досконало володіли усіма видами зброї та здобули заслужену перемогу в цій боротьбі.

Значне місце у військовому мистецтві запорозьких козаків посідає тактика здобування морських фортець. Вона складалася з детальної розвідки фортифікаційних особливостей фортеці, висадки десанту, навальних, сміливих дій козацької піхоти та артилерії фронту. У цих умовах значна частина запорозьких козаків перетворювалась на морських піхотинців.

КАПЕЛАНИ КОЗАЦЬКОЇ ДОБИ

Поставка Поліна, вихованка гуртка «Друзі книги» Краснокутського ЦДЮТ Краснокутської районної ради, учениця 8 класу Олексіївського ліцею Краснокутської селищної ради

Богодухівського району Харківської області

Керівник: Сербіна Валентина Анатоліївна - керівник гуртка «Друзі книги» Краснокутського ЦЮДТ, бібліотекар Олексіївського ліцею Краснокутської селищної ради Богодухівського району Харківської області

Козацтво є однією з найяскравіших сторінок української історії. Ми про козаків знаємо як про відданих рідній землі хоробрих людей, особливістю яких було те, що вони стали провідною ланкою цілого народу. Військові традиції козаків передаються з покоління в покоління, їм належить важливе місце у вихованні майбутніх громадян – патріотів своєї держави.

Козаки – люди, що жили воєнним промыслом, були грізною силою, особливо в боротьбі проти турків і татар. Бойова слава козаків гриміла протягом майже трьох століть, вони стали надійними захисниками українського народу від ворогів і головною силою за волю і незалежність українських земель.

Воїнів на боротьбу з нападниками надихало Слово Боже. Не раз бувало, що молитва чи патріотична проповідь, скріплюючи дух війська, впливала на його боєздатність. Все значною мірою залежало від духовних наставників, які були при

ньому. Їх називають капеланами, військовими священниками, душпастирами. Історичні джерела засвідчують наявність духовних пастирів під час козацьких походів. Боронячи рідну землю українські воїни просили у Всевишнього допомоги на полі бою і підтримкою їм були військові духівники-священники, що працювали в самому козацькому війську як особи духовні. Така позиція священників пояснюється глибокою спорідненістю з народом і вболівання за долю і майбутнє рідної землі. Вони задовольняли духовні потреби козаків: сповідали й причащали, відправляли Панахиди по загиблим, служили Молебні, виголошували проповіді і тим самим духовно зміцнювали воїнів.

У найтяжчі хвилини військові священники залишалися зі своїми духовними підлеглими, благословляли козацьке військо, заохочували до визвольного бою і часто розділяли з ними трагічну долю. Славна Запорізька Січ мала власний зразок духовної опіки. На Січі завжди була церква. Особливо вшановувалась козаками Покрова. Свято символізує собою, що Божа Матір покриває захистом і церква на Січі була саме Покровською – головною церквою всього козацтва. А настоятель церкви опікувався священниками всіх козацьких Кошів.

Авторитет січового духовенства стояв на значній висоті, воно було порадиником у вирішенні багатьох важливих питань. Дмитро Яворницький у книзі «Історія запорізьких козаків» писав: «Багато хто з військової старшини... утримували при собі ченців, користувалися їхніми добрими порадами і намагалися жити за вказівками цих носіїв Слова Божого». Пошана до військових священників була значною, адже вони були порадиниками і помічниками. Разом з козаками капелани ходили у військові походи. В козацьких обозах були і похідні церкви, що являли собою звичайні намети з грубого полотна. Часто доводилось військовим священникам на прохання місцевих жителів виконувати священницький обов'язок: сповідати, причащати, маслосвятити хворих людей з числа цивільних. Капелани служили і в окопі, і в шпиталі.

Християнство відіграло неабияку роль у житті українського козацтва. Як господарське життя співвідносилось з церковними святами, так і військовій справі запорожців церква надавала високий мотив служіння.

На території України і досі існує незначна кількість козацьких храмів, що нагадують про цю славу сторінку української історії. Найдавнішою церквою та православним серцем Львова є козацька церква на Сихові. Невеликий тридільний храм був духовним осередком для козаків ще у 17 столітті, а стінописи, що збереглися й досі, вражають сюжетними розписами святого воїнства.

Козацька церква Покрови Пресвятої Богородиці у Каневі існувала ще у 17-18 століттях та була духовним центром запорожців і дала назву урочищу на Чернечій горі.

Найстаріша дерев'яна церква Іоанна Богослова у Переяславі-Хмельницькому побудована з тесаних дубових пластин. Головною прикрасою тут є дзвіниця та церковний дзвін, вага якого біля 25 тонн.

Скатерининська козацька церква або «Катеринка», як її ласкаво називають жителі Чернігова, споруджена на честь героїчного штурму козаками чернігівського полку фортеці Азов. Інтер'єр церкви надзвичайно

мінімалістичний: ніяких розписів, білі стіни, поодинокі ікони, проте тут вирує унікальна атмосфера.

Ставропігійна козацька церква Покрова Пресвятої Богородиці у Києві або ж Мамаєва Слобода вибивається із загального ряду серед подібних церков. Вона не є давньою пам'яткою в Україні – це дебютна козацька церква, побудована в новому тисячолітті. Мамаєва Слобода нагадує стиль храмів козацької архітектури 17 століття, і вона викликала симпатію і схильність прихожан. Побутує думка: якщо хочеш виховати справжнього мужнього козака – треба хрестити малого саме в Мамаєвій Слободі.

Капелани, військові священники – важлива складова козацького війська, яка забезпечувала моральну та душпастирську підтримку козаків як у повсякденному житті, так і безпосередньо у бою. Наполеглива й системна робота православного священника була потужним потенціалом козацької доби. Словом, вчинком, увагою вони підтримували бойовий дух та зміцнювали віру захисників України.

«ПОБУТ ТА ТРАДИЦІЇ КОЗАЦТВА XVII СТОЛІТТЯ»

Самойлов Єгор Олегович, учениця 9 – А класу Комунального закладу «Козачолопанський ліцей» Дергачівської міської ради Харківської області. Керівник: Щеголева – Кравченко Наталія Анатоліївна, вчитель географії КЗ «Козачолопанський ліцей», спеціаліст Вищої категорії, Старший вчитель

Причини появи козацтва як своєрідної військово-господарської організації прикордонної людності полягали у зовнішньополітичних обставинах, які склалися в степах північного Причорномор'я в останній чверті XV ст.

Наприкінці XV ст. Османська імперія зруйнувала Візантію та захопила генуезьку Каффу (зараз Феодосія) в Криму та Аккерман (зараз Білгород-Дністровський) в Буджаку. Завдяки чому посилюються кримськотатарські напади на руські (українські) землі. Кримське ханство ставши васалом Османської імперії почало здійснювати спустошливі напади передусім на Поділля та Волинь. Для оборони від кримськотатарських нападів на Правобережжі по Кучманському та Чорному шляхах виникає низка замків: Брацлав, Кам'янець, Бар, Сатанів, Меджибіж, Жванець, Зіньків, Вінниця. Основним завданням старост цих замків, була оборона території від кримського війська. Ці ж старости для оборони замків використовували також місцеве населення. А жителі таких міст як Черкаси, Канів організовували самостійно під керівництвом Отамана нагляд за бродами, через які кримські татари переходили на українські землі, як-то: Кременчук, Гербедеїв Ріг, Тавань, Очаків та інші.

В 1478 Кримське ханство визнало верховну владу османського падишаха. Одразу після цього почалися постійні напади на українські землі пов'язані з Менглі Гераєм. На землях які належали ВКЛ будуються кримсько-турецькі укріплення Очаків та Тягиня.

Найважливішою галуззю запорізького господарства було скотарство. Запорожці розводили коней, велику рогату худобу, свиней, знали й вівчарство. Для рибного промислу на Дніпрі, Південному Бузі з їхніми лиманами, косами, озерами та на Азовському морі були влаштовані спеціальні заводи з куренями для проживання взимку. Найвідомішим з них був Гард на Південному Бузі. Просолену і в'ялену рибу запорозькі промисловці продавали приїжджим українським, польським чумакам, грецьким, вірменським і турецьким купцям.

Значною промисловою галуззю було мисливство. Полювали переважно на лисицю, хутро якої цінувалося надзвичайно високо. Займалися також птахоловством і бджолярством. З меду запорожці готували напої, а з воску робили свічки для січової церкви, а також для монастирських і парафіяльних Церков.

Стати козаком-запорожцем було не так вже й легко: іспит міг бути з вживання доволі бридкої їжі, їзди на дикому коні. До іспиту могло входити завдання пройти над Дніпровою кручею напідпитку по колоді, або пропливти на човнах по Дніпру, випробувалась винахідливість юнака та багато інших незвичних та складних завдань. Тільки пройшовши через всі ці іспити з честю, ініціант міг бути допущений до морського походу на турків. Коли ініціація вважалась успішно пройденою, новий козак був прийнятий до одного з куренів Січі і приймав нове ім'я – це означало його нове народження вже не як простої людини, а як січового козака.

Козацькі ради запорожців також проводилися у супроводі обрядових дій, як і курінні та паланкові сходки. Ради загальні намагались провести в святкові дні, наприклад, 1 січня, 1 жовтня – на свято Покрови, другій та третій день Великодня. Окремо при потребі збирались термінові ради – якщо виникала якась важлива справа, що потребувала вирішення. Початок ради був ознаменований ударом довбиша в литаври, осавул виносив січовий прапор (хоругви) та ставив його біля церкви на площі. В центр ставала старшина, навколо розміщувались козаки, і обмінювались привітаннями, кланяючись один одному.

Календарні свята козаки та селяни святкували по-різному. Селяни, наприклад, зустрічали свята аграрними обрядами, тому що саме вони були напряму пов'язані з їх сферою діяльності та життям. У козаків такі дні відмічались святковою церковною службою та хресними ходами. Водохреща козаки святкували салютом з рушниць та гармат. Різдво або Великдень були пов'язані з привітанням кошового та старшини, також їм дарували подарунки. На всі свята дуже часто відбувались кулачні бої.

Але були і такі козаки, які справляли традиційні обряди, пов'язані з аграрною сферою діяльності. Це були ті, що мешкали по зимівниках. Враховуючи те, що козакам були притаманні полювання та рибальство, і дії запорожці виконували обрядові, пов'язані з цими зайняттями. Наприклад, задобрювали духів, що володіли стихіями, або приєднували рибальські та мисливські роботи з календарними обрядами. Також не були чужими від магічних дій, які мали на меті

забезпечити успіх тим, хто займався цими промислами. Під час війни до певних дій прив'язували обрядові дійства та замовляння, адже вони могли вберегти козака від кулі, ворожої шаблі, могли надати допомогу в перемозі над ворогом.

ЛЕГЕНДА ПРО ДАНИЛА НЕЧАЯ

Хижниченко Софія Дмитрівна учениця 11-В класу Комунального закладу
«Харківський ліцей №161 «Імпульс» Харківської міської ради»
Керівник Бутенко Олена Сергіївна учитель географії

Україна відкриває героїчні і трагічні сторінки своєї історії, в пошуках відповідей на питання, які постали перед нами в черговій війни за незалежність. Більшість історичних постатей не має могили на території країни. Навіть українських діячів КПРС ховали в Москві. Українці не знають чи існують могили Мазепи, Хмельницького і багатьох інших. Навіть після смерті вони були небезпечні для імперії. Знищення історичної пам'яті - один з інструментів поневолення. Виключенням стала могила Данила Нечая, яка збереглася і оповита легендами.

Данило Нечай (1612-1651) – наказний полковник брацлавський, військовий і політичний діяч, рішучий поборник козацької слави та селянської волі. Ще за життя став національним героєм, улюбленцем народу, оспіваним у піснях та думах, звеличеним у переказах та легендах. Сподвижник і свояк Б. Хмельницького та побратим І. Богуна. Козаки вважали Нечая «другим після батька Хмеля». Данило Нечай був тією людиною, чийми руками Богдан Хмельницький, по суті, здійснював «зовнішні військово-політичні рішення». Його полк прославився у битві під Пилявцями, Збаражем. А сам Нечай просто вразив усіх мужністю під час штурму Меджибізького замку, молдавського походу.

Бій під містечком Красне на Вінниччині був останнім у його житті. Калиновський вирішив розправитися з ненависним йому полковником та увів на Брацлавщину значне польське військо.

Нечай на чолі 3-тисячного загону саме перебував у Красному, святкували масницю (це свято 1651 року припало на 3-9 лютого), коли отримав від розвідників інформацію про військові приготування. 9 лютого під покровом ночі 4-тисячний загін поляків підкрався до Ворошилівки, оточив її і вирубав до ноги сторожу й усе населення містечка, щоб хтось, чого доброго, не попередив Нечая. Основні сили в цей час у цілковитій тиші рухались до Красного, куди добрались посеред ночі. Козаки біля брами не очікували нападу, бо вважали, що то повертається сотня Шпаченка, тож драгуни майже безперешкодно увірвались на сонні вулиці. Полковник вибіг на вулицю в одній сорочці, скочив на коня і намагався організувати оборону, але сили були нерівними. Розлючені шляхтичі, знайшовши тіло Нечая, порубали його на дрібні частини, а рештки кинули у воду. Врятувалась тільки жменька козаків, яким нібито пощастило вивезти тіло Данила Нечая. Полковника поховали неподалік, у полі біля села Черемошного, «насипавши шапками могилу», яка, згідно з історичними джерелами, височіла тоді в оточенні ще шести курганів.

Сучасні мешканці навколишніх сіл не пам'ятають про Краснянський замок, який вщент зруйновано під час облоги, але кожен може розказати свою версію загибелі Нечая. Кілька легенд ми записали від респондентів.

«Високий він був та дуже гарний фехтувальщик, коли він фехтував двома саблями в проливний дощ, капля на нього не капала ні одна. Міг у бою впоратися не лише з двадцятьма вершниками, а навіть п'ятдесят були йому під силу. Він їздив до коханки в Красне. За нього поляки винагороду давали 10 тисяч золотом. Брати коханки його підрізали стремена. Він тікав до Брацлава, в Черемошному на полі його наздогнали. Він був на коні без сідла. Підрізани стремена. Його забили. Тут поховано туловище, під Києвом голова.»

«У Краснім, бачили той вал, там був панський маєток. Там жила Данила Нечая кума. Ну і приїхав він до неї в гості. Козаки відпочивали тут біля річечки. А вона його здала жовнірам. Зав'язався бій. Він став тікати на Брацлав, де стояв полк. Сюдою через річечку тікав. Його наздогнали і відсікли голову. Тут похована голова. А кінь його тіло відтаскав аж під Вороновицю. Така погибель Данила Нечая»

«Брацлавський воєвода. Свой у нього був отряд, він полковник сам. Тоді він в Краснім, там, ходив до полячки. Підпоручик заміститель підрізав йому стремена. Він на коня вискочив, тікав. Сідло злетіло. Він задержався. Поляки його обціпили. Відрубали йому голову в Черемошнім. На тому кургані. Кінь прилетів в штаб. Побачили, що його нема. Козаки в ружжо. Сікли тих поляків, що Красне назвали, бо там кров річкою текла. Так і називається Красне. Бо всьо пропитано кров'ю. Може і всьой він похований там. Козаки позбирали.»

Ще одну легенду можна прочитати у Юрія Горліс-Горського в книзі «Холодний яр». В ній йдеться про те, що польський пан хотів, щоб і його поховали на нечайовій могилі. Та на ранок після похорону земля викинула його тіло. Символічно, що саме на цьому місці завершився похід Холодноярців, під час якого вони хотіли об'єднатися з армією УНР, їхнє останнє шиккування було біля кургану.

Ім'я Данила Нечая оспівано і в народних піснях. Ці пісні знову стають популярними.

Ой з-за гори високої,	А молодий козак Нечай	Бо поставив козак Нечай
З-під чорного гаю,	На теє не дбає	Три сторожі в місті,
Ой крикнули козаченьки:	Та з кумою з	А сам пішов до кумоньки
«Утікай, Нечаю!»	Хмельницькою	Щуку-рибу з'їсти.
	Мед-вино кружляє	

Погруддя Нечая можна бачити на Тарасовій горі, про нього багато згадок в історичній літературі, його ім'ям названо вулиці наших міст. Важливо, щоб наші герої залишилися з нами і після смерті. Прапори майорять над могилами українських воїнів. Всі вони, ті хто загинув в цій війні і ті, хто загинув триста років тому заслуговують на вічну пам'ять. Свій пантеон героїв має кожна нація. Легенди і пісні розкажуть про них нащадкам.